

Լ. Ն. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ, Մ. Ռ. ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԼԵՂՎԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ՀՆՁՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

*Ուսումնական ձեռնարկ բուհերի ոչ մասնագիտական
ֆակուլտետների համար*

ԵՐԵՎԱՆ – 2017

ՀՏԴ
ԳՄԴ
Ա

**Տպագրվում է Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ
բանասիրական ֆակուլտետի գիտական խորհրդի որոշմամբ**

Պատասխանատու խմբագիր՝

բան. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Լ. Մ. Խաչատրյան

Գիտամեթոդական խորհրդատու՝

բան. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ա. Վ. Գալստյան

Ավետիսյան Լ. Ն., Սողոմոնյան Մ. Ռ.

Լայոց լեզվի գործնական դասընթաց: Հնչյունաբանություն: Ուսում-
Ա 630 նական ձեռնարկ բուհերի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետների
համար/Լ. Ն. Ավետիսյան, Մ. Ռ. Սողոմոնյան, խմբ.՝ Լ. Մ. Խա-
չատրյան.-Եր.: Էդիթ Պրինտ, 2017.- 160 էջ:

Հայոց լեզվի հնչյունաբանության գործնական աշխատանքների սույն ձեռնարկում առաջադրանքների համակարգը տրված է ըստ տարբեր մասնագիտացումների: Նրանում առկա բնագրային նյութը վերաբերում է գեղարվեստական և գիտական (մասամբ հրապարակախոսական) ոճերին, կարող է ոչ միայն նպաստել ուսանողների ուղղախոսական և ուղղագրական, ընդհանրապես հնչյունաբանական գիտելիքների մշակմանն ու խորացմանը, այլև նրանց մասնագիտական բնագավառում ունենալ ճանաչողական արժեք և նշանակություն:

Ձեռնարկը նախատեսված է բուհերի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետների ուսանողների համար: Այն կարող է օգտակար լինել նաև ավագ դպրոցի հումանիտար և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի աշակերտներին և ուսուցիչներին:

ISBN 978-9939-

ՀՏԴ
ԳՄԴ

© Ավետիսյան Լ. Ն., Սողոմոնյան Մ. Ռ.
© Էդիթ Պրինտ

*... Ձեզ եմ ասում, ձեզ՝ հայոց նորահաս երիտասարդք,
ձեր անունին մեռնիմ, ձեր արևին դուրբան, փասը լեզու
սովորեցե՞ք, ձեր լեզուն, ձեր հավապը դայիմ բռնեցե՞ք:*

*... Աստված կյանք փա էն ծնողացը, որի որդիքն ինձ
մոտ են: Նրանց առաջին խնդիրը միշտ էն ա էլել, որ
նրանց որդիքը հայերեն լավ գիրենան: Գերեզմանն էլ
որ մղնիմ, նրանց էս սուրբ խոսքը մտքիցս չի՛ գնալ...*

Խաչատուր Աբովյան

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Հայոց լեզվի հնչյունաբանության գործնական աշխատանքների սույն ձեռնարկը նախատեսված է բուհերի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետների ուսանողների համար: Ձեռնարկի հեղինակները նկատի են առել ոչ մասնագիտական ֆակուլտետներում դասավանդվող «Հայոց լեզու» առարկայի հնչյունաբանություն բաժնի առանցքային հարցերը, նպատակը և խնդիրները:

Ձեռնարկն ստեղծվել է Երևանի Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ Ար. Ղարիբյանի անվան հայոց լեզվի և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնում և, բնականաբար, ձեռնարկի հեղինակներն այն հասցեագրել են մասնավորաբար Հայաստանի Հանրապետությունում մանկավարժներ պատրաստող կարևորագույն դարբնոցի՝ ՀՊՄՀ-ի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետների ուսանողներին:

Հայոց լեզվի գործնական առաջադրանքների սույն ձեռնարկում վարժությունների համակարգը տրված է ըստ մասնագիտական բնագավառների. յուրաքանչյուր առաջադրանք ներկայացված է ըստ մասնագիտացումների՝

- Ա. Պատմություն և իրավագիտություն**
- Բ. Կուլտուրա: Գեղարվեստական կրթություն**
- Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա**
- Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն**
- Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա:**

Ըստ իր նախընտրության՝ ոչ մասնագիտական ֆակուլտետում դասավանդող դասախոսը փոխներգործուն (ինտերակտիվ) դասագործընթացներ իրականացնելիս կարող է ձեռնարկում ընդգրկված վարժությունները հանձնարարել կատարել լսարանային պայմաններում կամ տանը, ընդամին՝ առցանց ուսուցման «Classroom» հարթակում: Հարկ է նշել, որ վերջինիս շրջանակներում նախատեսված ամսական (վիրտուալ տիրույթում գնահատվող) առաջադրանքները հեղինակների կարծիքով պետք է ունենան ամփոփիչ վարժությունների բնույթ (դրանցից մեկ-երկուսի նմուշօրինակները տես սույն ձեռնարկի «Հավելված 1» և «Հավելված 2» ենթաբաժիններում):

Ձեռնարկում ընդգրկված գործնական առաջադրանքները վերաբերում են հայոց լեզվի հնչյունաբանությանը, ուղղախոսությանը և ուղղագրությանը՝ ընդգրկելով մասնավորապես հետևյալ ենթաբաժինները.

1. Հնչյունաբանական վերլուծություն

2. Ուղղախոսություն և ուղղագրություն

- Ձայնավորների արտասանությունը
- Երկհնչյունների արտասանությունը
- Բաղաձայների արտասանությունը
- Ձայնավորների ուղղագրությունը
- Երկհնչյունների ուղղագրությունը
- Յ ձայնակապի ուղղագրությունը
- Բաղաձայնների ուղղագրությունը
- Կրկնակ բաղաձայնների ուղղագրությունը
- Եվ-ի ուղղագրությունը
- Մեծատառերի ուղղագրությունը
- Բառերի միասին, անջատ կամ գծիկով գրությունը
- Վանկ
- Տողադարձ
- Բառային շեշտ

3. Հնչյունափոխություն:

Եկատենք, որ բուհում հայոց լեզվի դասավանդման նախապայմանն ավագ դպրոցում հայոց լեզու առարկայից ունեցած իմացությունն է: Այս ձեռնարկը կարող է օգտակար լինել նաև ավագ դպրոցի թե՛ հումանիտար, թե՛ բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի աշակերտներին և ուսուցիչներին:

Սույն գործնական դասընթացի նպատակն է՝

1. Ճանաչել տալ լեզվի հնչյունաբանական միավորները (ծայնավոր և բաղաձայն հնչյուններ, երկհնչյուններ, վանկ, շեշտ):
2. Գաղափար տալ ուղղագրության և ուղղախոսության, ինչպես նաև հնչյունափոխության վերաբերյալ:
3. Ուսուցանել լեզվի վանկային համակարգը, տողադարձի ընթացքում վանկի դերն ու նշանակությունը, ինչպես նաև տողադարձի սկզբունքները:

Ըդսմին, հայոց լեզվի ուսուցման և ուսումնառության գործընթացի առանցքային խնդիրներն են ճանաչել ժամանակակից հնչյունական համակարգի միավորներն ու օրինաչափությունները, կարևորել դրանց յուրահատկությունները խոսքային միջավայրում:

«Հնչյունաբանություն» գործնական դասընթացի վերջնաարդյունքում ուսանողը պետք է՝

1. Իմանա լեզվի հնչույթային մակարդակի միավորների ունեցած դերը լեզվի կառուցվածքում, դրանց կազմությունը և տեսակները:
2. Հնչյունափոխական իրողությունները, հնչյունափոխության տեսակներն ընդհանրապես և դիրքային կամ շեշտափոխական հնչյունափոխությունը մասնավորապես:
3. Ուղղագրության հիմունքները, բառերի ճիշտ գրության և արտասանության կանոնները:
4. Կարողանա ճանաչել հնչյունափոխական իրողությունները, ուղղագրության և ուղղախոսության սկզբունքները, տողադարձի կանոնները և դրանց հիման վրա անսխալ բանավոր և գրավոր խոսք հյուսել:

5. Տիրապետի հնչյունաբանության ուսումնասիրության խնդիրներին, ուղղագրության և ուղղախոսության հիմունքներին, ինչպես նաև առցանց ուսուցման հարթակում համապատասխան տեղեկությի ստացմանը, յուրացմանն ու ամփոփիչ առաջադրանքների կատարմանը:

Ընդ որում, գործնական առաջադրանքներից յուրաքանչյուրում առկա է մասնագիտական տվյալ բնագավառից քաղված վարժությունների համակարգ: Այդ կարգի առաջադրանքներում առկա բնագրային նյութը վերաբերում է գեղարվեստական և գիտական (մասամբ հրապարակախոսական) ոճերին, կարող է ոչ միայն նպաստել ուսանողների ուղղախոսական և ուղղագրական, ընդհանրապես հնչյունաբանական գիտելիքների զարգացմանն ու խորացմանը, այլև նրանց մասնագիտական բնագավառում ունենալ ճանաչողական արժեք և նշանակություն:

Հիմք ընդունելով Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ-ում ընթացող կրթության բարեփոխումների և որակի ապահովման դիտանկյունից կարևորվող ուսումնամեթոդական փաթեթների առկայությունը՝ սույն ձեռնարկի հեղինակները հավելվածների տեսքով զետեղել են նաև գործնական, լաբորատոր և սեմինար պարամունքների մեկ-երկու նմուշօրինակ (տե՛ս «Հավելված 1» և «Հավելված 2» ենթաբաժինները): Ոչ մասնագիտական ֆակուլտետի դասախոսը ուսումնամեթոդական հիմնական փաթեթին զուգահեռ կարող է հաջողությամբ կիրառել հեղինակների առաջարկած վարժությունները՝ ըստ մասնագիտացումների:

Հավելենք, որ սույն գործնական դասընթացը ծնվել է ՀՊՄՀ-ի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետներում հեղինակների դասավանդման փորձի ընթացքում: ՀՊՄՀ-ի կուլտուրայի, գեղարվեստական կրթության, մաթեմատիկայի, ֆիզիկայի և ինֆորմատիկայի, կենսաբանության, քիմիայի և աշխարհագրության, պատմության և իրավագիտության (ներկայիս պատմության և հասարակագիտության), կրթության հոգեբանության և սոցիոլոգիայի ֆակուլտետներում հայոց լեզու դասավանդելու ընթացքում հեղինակները

նկատել են, որ ուսանողներն առավել մեծ հետաքրքրություն և ոգևորություն են ցուցաբերում դասագործընթացի հատկապես այն փուլերում, երբ քննարկվում են մասնագիտական ուղղվածություն ունեցող տեքստեր, կատարվում են բնագրային աշխատանքներ նրանց հետաքրքրող ոլորտների տեքստերի շրջանակներում: Հաշվի առնելով այս կարևոր իրողությունը՝ հեղինակները ձեռնամուխ եղան գրելու «Հնչյունաբանություն» ուսումնական ձեռնարկը՝ հիմք ընդունելով նաև այն հանգամանքը, որ ոչ մասնագիտական ֆակուլտետներում հայոց լեզվի ուսուցման գերակա նպատակները ուսանողների շրջանում կապակցված խոսք հյուսելու հմտությունների մշակումն ու անսխալ բանավոր և գրավոր խոսքի զարգացումն են: Ոչ մասնագիտական ֆակուլտետի ուսանողներն այդպիսով ձեռք են բերում անթերի, առանց լեզվական մեղանշումների խոսք և ապագա մանկավարժական գործունեության ընթացքում դրսևորում լեզվական ճկունություն և անաղարտություն:

Կարծում ենք, որ գործնական սույն դասընթացը կնպաստի բուհերի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետներում հայոց լեզվի դասավանդման արդյունավետության բարձրացմանը, ուսանողների բանավոր և գրավոր կապակցված խոսքի զարգացմանը, ընդհանրապես նրանց լեզվաոճական գիտելիքների հարստացմանը:

ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հետևյալ ասույթներից ընտրե՛ք հինգ բառ և ենթարկե՛ք հնչյունաբանական վերլուծության:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Դժբախտությունն այն է, որ պետության մեջ ոչ ոք չի ուզում ապրել և վայելել, այլ յուրաքանչյուրը ցանկանում է ղեավարել:

Կատարյալ մարդկություն ստեղծելու դեպքում միայն հնարավոր կդառնա կատարյալ օրենքների գոյությունը:

Ժողովրդաճանաչ դառնալու համար մեծ միապետից ոչինչ չի պահանջվում, բացի իր սեփական մեծությունից (Գ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Արվեստի իսկական կյանքն առանձնահատուկ ընկալման և պատկերման ունակության մեջ է:

Ով ուզում է դերասաններ դաստիարակել, պետք է մեծ համբերություն ունենա:

Երբ ես ցանկանում եմ որևէ բանաստեղծության համար երաժշտություն գրել, ամենից առաջ աշխատում եմ թափանցել բառիմաստների մեջ և կենդանի պատկերացնել իրադրությունը:

Կերպարվեստի առավելությունն այն է, որ նա մեզ իրեն է ձգում, սակայն առանց մեր զգացմունքներն ուժգնորեն կաշկանդելու (Գ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Վարքագիծը հայելի է, որի մեջ ամեն մեկը ցույց է տալիս իր պատկերը:

Տաղանդը հասունանում է լռության մեջ, բնավորությունը կոփվում է կյանքի մրրիկներում: Լուրջ, խոր, իսկական կամքը բնութագրվում է ամենից առաջ նպատակին հասնելու վստահության պատկերացման հետ շաղկապվածությամբ:

Համոզված եմ, որ մեր հոգին իր բնույթով անխորտակ մի

էություն է, հավերժությունից հավերժություն գոյատևող ինչ-որ մի բան (Գ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Բնությունը գազաններին սովորեցնում է ճանաչել իրենց բարեկամներին (Շ):

Շնչառության լավացումը սովորաբար բարձր ոգևորություն է առաջացնում:

Բնությունը գնում է իր ճանապարհով, և այն, ինչ մեզ բացառություն է թվում, օրինաչափ է:

Աշխարհը չէր կարող գոյություն ունենալ, եթե նա այդքան հասարակ չլիներ: Մի քիչ անձրև, մի քիչ արև, և յուրաքանչյուր գարուն ամեն ինչ նորից կանաչ է: Եվ այդպես միշտ (Գ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Եթե ես աշխարհին իմ մեջ կռահման ուժի միջոցով չկրեի, նշանակում է՝ տեսնող աչքերով կույր կմնայի, և իմ ողջ ուսումնասիրությունը, ողջ կենսափորձը կնմանվեին դատարկ ու մեռած աշխատանքի:

Ընդունակությունը ենթադրվում է նախօրոք, բայց այն պետք է դառնա հմտություն:

Ամեն ինչ անցնում, գնում է, ես արդեն այն չեմ, ինչ եղել եմ, բայց հնամենի երկիրը կանգուն է. և օդը, և ջուրը, և հողը միշտ նույնն են:

Մենք բոլորս էլ մեր մեջ ինչ-որ չափով էլեկտրական և մագնիսական ուժեր ունենք և մագնիսի նման կարող ենք ձգող ու վանող ուժեր դրսևորել (Գ):

ՈՒՂՂԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՁԱՅՆԱՎՈՐՆԵՐԻ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

2. Բարձրաձայն կարդացեք հետևյալ բառերը՝ ուշադրություն դարձնելով ձայնավորների ուղղախոսական սկզբունքներին:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Տարամետ, Ծերակույտ, քարեդարյան, համերկրացի, վրատիթ, համաերևանյան, ենթաօրենսդրական, Եռաբլուր, դռնբաց, դռնփակ, ձեռնպահ, քննել, քննվել, կողմնորոշում, ամբոխ, զորավիգ, քաջ-դրդի, գործելաոճ, հայորդի, Ողական, Ողիսև:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Եղերերգ, երփներանգ, մեներգ, շքերթ, զուգերգ, ձայներիգ, պարեղանակ, պարերգ, սքեմ, վերջերգ, ցայգերգ, առաջնատելոյթ, բեմել, արծաթերանգ, թեզանիք, կրկներգ, կնտնտոց, կորնթարդ, ծնծղա, բազմակնություն (բազմակին լինելը, շատ կանայք ունենալը), ներբող, սոնատ, սոնետ, բնորդուհի, ծափողջույն, նրբաոճ, հնաոճ, կոլորիտ, կլոր պար, գորգագործ, ամենատրակյալ, ոճ, ոսկեգույն:

Գ. Կրթության հոգեբանության և սոցիոլոգիա

Հեղգ, շփերթ, անելանելի, աներևակայելի, աներկյուղ, առերևույթ, ապերախտ, ամենատրտանիկ, երագ, երկվորյակ, երկրնտրանք, մտմտուք, սրտմտել, գրգռիչ, ընկճվել, փոքրոգի, հոգեվերլուծություն, անորոշ, պարզորոշ, հիպնոս, ռեցեպտոր, հոգեորդի, ոգի, ոգորում, որոշակի:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Ռնգեղջյուր, արևելք, տարերային, բևեռ, գոմեշ, երիկամ, խուռներամ, ծեգ, մակերիկամ, մակերևույթ, եղրևանի, շաքարեղեգն, շուրջերկրյա, երկնիտրատ, տարերք, մթնկա, լուսնկա, ստորերկրյա, ատոք, մթնոլորտ, անողնաշար, անձրևորդ, անոսր,

կրծոսկր, փղոսկր, ենթաորովայնային, ոսկրածուծ, ողնաշարավոր, միկրոտարր:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Տասներեքերորդ, հիսուներկու, իններորդ, ութսուներորդ, տասներկու, տեղեկույթ, եռաչափ, եռանկյուն, երեսուն, հիդրոօդերևութաբանական, կենսադաշտ, կենսահոսանք, անոդ (դրական լիցքով էլեկտրոդ), չորրորդ, տասնչորս, քառորդ, որոշում, կիսաողորկ, կոտորակ:

ԵՐԿՆԶՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

3. Բարձրաձայն կարդացե՞ք հետևյալ բառերը (բառակապակցությունները)՝ ուշադրություն դարձնելով երկհնչյունների (այլև ձայնավորական զուգորդումների) ուղղախոսական սկզբունքներին:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Կիլիկիա, Եդեսիա, Բյուզանդիա, Արծրունյաց, սոցիալիստական, միակնություն, Արմենի-Շուպրիա, ակադեմիա, արիացիներ, գիմնազիա, դեմոկրատիա, մոնոպոլիա, սոցիալիզմ, պատրիարք, քվեաթերթիկ, քվեարկել, քվեատուփ, քրեական, քրեաիրավական, քվեակազմ, քրեածին, քրեակատարողական, փորձաքրեագիտություն, քրիստոնեադեմոկրատական, լեգեոն, Նապոլեոն, քրեորեն, Բյուզանդիոն, գիլիոտին, նացիոնալիզմ, տոյժ, հերյուրանք, հերյուրել, հյուպատոս, փոխհյուպատոս, Եվրամիություն, գեներալ-լեյտենանտ, Վիետնամ, պրեմիեր մինիստր:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Գլոբալիզացիա, ակադեմիա, ռեպրոդուկցիա, մումիա, ալելուիա, հեքիաթ, ֆանտազիա, ալեգորիա, սիմֆոնիա, արդիական, Տյանոնդառաջ, արիա, իմիտացիա, մեդիադաշտ, միալար, Հայֆի-հարմոնիա, մելոդիա, բուտաֆորիա, օլիմպիադա, լյա մաժոր, լյա մինոր, քրիստոնեական, ռեալիզմ, սյուրռեալիզմ, մարիոնետ, ամբիոն, մարմարիոն, չեմպիոն, աբստրակցիոնիզմ, ռադիո, ռադիոընդունիչ, ռադիոլյազրոդ, ռադիոակնարկ, ադաջիո, տրիո, ստերեոհնչողություն, ստերեոձայնագրում, Լեոնարդո դա Վինչի, ակորդեոն, կապույտ, սնգույր, անպաճույճ, դաշույն, սյուն, բարեհնչյուն, գեղահնչյուն, դյուցազնավեպ, սիրուետ, տեսանյութ, մյուզիքլ, մյուռոնօրինեք, դուետ, կարիերա, պիես, պրեմիերա, Ռաֆայել:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Տվայտանք, այլայլվել, ջղայնանալ, դաստիարակություն, սո-

ցիալական, ադապտացիա, անբարյացակամ, բարյացակամություն, հոգյակ, նյարդ, նյարդայնանալ, սոցիալ-կենցաղային, սոցիալ-տնտեսական, սոցիալ-հոգեբանական, ագրեսիա, աքսելերացիա, դեպրեսիա, էմոցիա, էնտուզիազմ, իմիտացիա, պսիխոլոգիա, օլիգոֆրենիա, իդեալ, իդեալականացում, միօրինակ, քամելեոնանման, զգույշ, բարեհամբույր, ուրույն, ինքնուրույն, թույլ, էություն, անհյուրընկալ, արյունռուշտ, արյունարբու, տաքարյուն, թյուրըմբռնում, թյուրիմացություն:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Օվկիանոս, քիմիա, լաբորատորիա, Ասիա (տեղանուն), Ուրմիա, էակ, կրիա, այծյամ, նավթաքիմիական, սառուցյալ, Վիկտորիա ջրվեժ, փասիան, ասիական, ասիացի, Ավստրալիա, ավստրալիացի, Փոքր Ասիա, փոքրասիական, թթվաալկալիական, փոշեմետալուրգիա, ալերգիա, դեմոգրաֆիա, մանրէաբանություն, ուրբանիզացիա, Մարիանյան կղզիներ, Հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոս, միջօրեական, էակ, ամեոբա, քամելեոն, բրաբիոն, սամույր, առյուծ, արյուն, ձյուն, ձյութ, նատրիում, նյութ, ճայթյուն, սյուք, մրջյուն, լուսնեղջյուր, խտանյութ, Սիրիուս, բերրիություն, Վիեննայի անտառ (լեռնազանգված), Բուենոս Այրես, հակահարայելական, տիեզերք, տրեզերագնաց օդաչու:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Երկու անհայտով հավասարում, վայրկյան, հնգյակ, միլիարդ, էներգիա, դիֆերենցիալ հավասարում, էլեկտրաէներգիա, ինֆորմացիա, ֆունկցիա, աքսիոմ, միլիոն, տրիլիոն, Գալիլեո Գալիլեյ, թեորեմ, հարյուր, Նյուտոն, աղյուսակ, Պյութագորաս, ուղղանկյուն, եռանկյուն, դյույմ, հարյուրյակ, երեք հարյուր, երկու հարյուրերորդական, հինգհարյուրերորդ, ութ միլիոն, ութհարյուրերորդ, բյուր, Գյումուշեկ, Նեյմանի խնդիր:

ԲԱՂԱԶԱՅՆՆԵՐԻ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

4. Բարձրաձայն կարդացե՞ք հետևյալ բառերը՝ ուշադրություն դարձնելով բաղաձայնների ուղղախոսական սկզբունքներին:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Ձերբակալել, հափշտակել, խաբեբա, սպրդել, հուշադրյուր, պարգևատրել, մոգպետ, կարգ, ազգօգուտ, թագուհի, վարկաբեկել, քաշքշուկ, երաշխիք, խարդավանք, արգելանք, աշխատակարգ, արգելաքվե, կարգավիճակ, վարչակարգ, թնդանոթածություն, կենտրոնաձիգ, հոգաբարձու, ատյան, արդար, բերդ, դրդել, դրդապատճառ, երդում, պատճառ, ջարդ, Տրդատ, Վարդանանք, սաղավարտ, Արևմտյան Հայաստան, հաշվեհարդար, դիտորդ, երդմնազանց, երդվյալ, զինադադար, ստահող, Հազկերտ, արձանագրություն, ուղերձ, հարձակում, կցկտուր, հուշարձան, անթաքույց, միջնորդ, ազգամիջյան, ամբողջատիրություն, զիջել, զոջալ, կտրիճ (խիզախ), անտերունչ, մեղսակից, խողխողել, կեղծիք, մեղսագործ, գաղթ, գաղտնալսում, ուխտ (դաշինք), Շահանդուխտ, ժխտել, նախճիր, ամբաստանել, իրավամբ, ամբարիշտ, փամփուշտ, Սամվել, անփառունակ, զավթել, հարավային, բռնաշորթում, փորձագետ:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Նրբագեղ, նրբահնչյուն, ողբասաց, ողբերգակ, ներբող, երփնավառ, գրաբար, ծոպավոր, երգարան, մուգ, դրվագ, բագին, բուրգ, գորգ, զուգերգ, քնարերգու, ժամերգություն, համերգ, մոգ, նվագ, եղերերգ, երգահան, համանվագ, մարգարտազարդ, սգերթ, Վարդավառ, ակնազարդ, ակորդ, գեղարդ, Նավասարդ, աղոթք, շքերթ, հակինթ, թատերական, խրտվիլակ, զարդանախշ, զարդարանք, զարդաքանդակ, լաջվարդ, վարդագույն, մատյան, հեռուստատեսություն, դյուցազուն, Դյումա-հայր, Դյումա-որդի, ակորդեոն, ռապսոդիա, երաժշտություն, դերձան, դերձակ, վրձին, վրձնել, վրձնահարված, հանդերձարան, ընթեր-

ցարան, աճապարար, պճնազարդ, դարչնազույն, առաջնելույթ, ծաղկաշղթա, առեղծված, խեղկատակ, փողիար, փողք, տավիղ, նախշ, ամֆիթատրոն, գմբեթ, սիմֆոնիկ, լուրթ, մարմար, կարկառուն, ասվյա, տավղահար, սֆինքս:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Համբերել, սփոփել, ինքնախաբեություն, խաբկանք, կոպտել, հոգի, ոգևորել, օգնել, հարգանք, փափագ, բարք, վարք, հեղգ, հայեցակարգ, հանրօգուտ, հոգեբույժ, հոգեբան, հոգեհմա, վարկաբեկել, դաստիարակ, դաստիարակել, բարդ, ընդունակ, մարդ, նյարդ, կենդանի, վրդովել, խրթին, սրդողել, բարդույթ, նյարդայնանալ, դիագրամ, կոլեկտիվ, արդյունք, կրթություն, զվարթ, վարձ, վարձատրել, հարձակվել, փորձ, փորձություն, մեկամաղձոտ, մտացածին, խառնվածք, անուրջ, երջանիկ, գիշողամիտ, անգիջում, զղջալ, ողջախոհ, աչալուրջ, խառնիճաղանջ, խիղճ, խեղճ, տաղտուկ, քաղքենի, իղձ, մեղմ, մղձավանջ, բախտ, ամբարտավան, ամբարիշտ, ինքնամփոփ, դյուրըմբռնելի, անփույթ, կարծիք, ջղագրգիռ, հանդուրժել, շահագրգիռ, սարսռազդու, խռովք, ռեֆլեքս:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Արբանյակ, ամպրոպ, արփի, թփուտ, բնօգտագործում, շամբուտ, ծեգ, շոգ, էգ, ծագել, ճրագու, զարգանալ, զույգ, արեգ, մարգագետին, շոգի, Գուգարք, երկինք, պատյան, լյարդ, բուրդ, հյուսիսարևմտյան, դդում, կենդանի, կոկորդ, վաղորդյան, վարդ, ընդարձակ, խլուրդ, սարդ, սաղարթ, դեղձանիկ, օձ, Մերձբայթիկա, մերձավորարևելյան, փայծաղ, սառցակալել, աղջամուղջ, միջատ, չղջիկ, բողբոջ, լուսնեղջյուր, Միջագետք, միջինասիական, արջ, ոջիլ, ալոճենի, աչք, մոնջյուն, ծաղկել, գուղձ, պղպջակ, պղտոր, պողպատ, տուղտ, ուղտ (կենդանի), բողբոջ, սպանախ, լեռնաշղթա, Ծաղկանց լեռներ, Ծաղկունյաց լեռնաշղթա, Դուշանբե, ամպրոպ, սմբուկ, արծիվ, արծաթ, գրգիռ, մամուպատ, նավթ, Աղվանք, օվկիանոս, Աֆղանստան, հարավ, հարավային:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Սրբագրել, ձգողականություն, սարդել, համակարգիչ, համակարգում, ալգորիթմ, թարգմանիչ, թարգմանություն, դիցուք, արքսիում, սարքավորում, մաթեմատիկոս, արդյունք, արդյունաբերել, դադար, խնդիր, հաջորդական, վեցերորդ, տասնութերորդ, միլիարդ, վաթսուն, վոլտ-ամպեր, վոլտմետր, պատճենահանել, խնդրագիրք, բացարձակ, ատաղձագործ, բարձր, լիցքավորում, առաջմղիչ, առաջմղում, ջերմամիջուկային, առաջին, ձեռնարկչություն, սեղմասկավառակ, տեղեկույթ, տեխնոլոգիա, մեխանիկա, սեղմել, խախտել, ինֆորմատիկա, ինֆորմացիա, ամփոփել, երեսուն, երեսուներորդ, երեսնական, երկրորդ, երկրորդական, թույլատրելի, ավտոսարքավորում:

5. Բարձրաձայն կարդացե՛ք և առանձնացրե՛ք այն բառերը (բառակապակցությունները), որոնցում գրվող հ-ն «համր» տառ է (չի արտասանվում):

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Աշխարհասփյուռ, արհավիրք, գահ, զրահ, գրոհ, ընդհատակյա, հրահրել, նախագահ, Գարեգին Նժդեհ, սեպուհ, համհարզ, հաշվեհարդար, առիվատյաց, աշխարհազոր, գահընկեց, Խորհրդային Հայաստան, Ծովաց աշխարհ, վեհարան, Վոստրյակովի արքա, թիկնապահ, պարտամուրհակ, աշխարհաքաղաքական, զրահատանկային, էքսնախագահ, կազմխորհուրդ, հետհեղափոխական, շահնշահ, ռազմահայրենասիրական, քաղխորհուրդ, Շապին-Գարահիսար, Եվրախորհրդարան, ետխորհրդային, երկրապահ, խորհրդատու, խորհրդատվություն, ընտրահնարք, իրավապահ:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Դիոլ, երգեհոն, օդիունչ (գործիք), պատկերասրահ, արիեստ, աշխարհահռչակ, աշխարհիկ, բարեհնչյուն, գեղահնչյուն, հա-

մահնչյուն (ծայն), բնորդուի, թմբկահարել, մարզահամերգային, մեռնօրինեք, միջինհայերենյան, սգահանդերձ, տավղահար, տնօրինեք, Բեթովեն, դազգահ, օրիներգ, դերասան-դերասանուի, խաչհամբույր, շրթհարմոն, տեսահոլովակ, ֆոտոցուցահանդես, «Շահնամես, Շոպենհաուեր, Օ'Հենրի, Մյունխհաուզեն, երաժշտահան, հեռուստահաղորդաշար, համաշխարհայնացում, շնորհանդես, թանգարան-ցուցահանդես:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

խոնարհ, խորհուրդ, արհամարհել, նիրհել, աշխարհայացք, ժպիրհ, ծնողխորհուրդ, ագահ, անհատ, դժգոհ, գռեհիկ, ընդհանուր, վստահ, անհողողող, ապաշնորհ, անշնորհք, ընդհատվել, խոնարհաբար, խորհել, շահագրգռել, սահմուկել, պատմահասարակական, բղջխխոհ, թոհուբոհ, խոնարհվել, խորհրդածել, խորհրդածություն, հեղիեղուկ, վեհանձն, վերիուշ, քամահրանք, քամահրել, խորհրդակցել, պատեհապաշտ, ընդհակառակը, ընդհանուր, անհրաժեշտ, արգահատելի, հոգեհմա, հաղթահարել, շնորհակալություն, շնորհալի, աշխարըմբռնում, բարոյահոգեբանական, դժվարհիշելի:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Հայաստան աշխարհ, աշխարհագրական դիրք, ճահիճ, սարահարթ, Հարդագողի ճանապարհ, մահ, հրդեհ, նյութերի անընդհատ տեղափոխություն, սահման, միրհավ, բջիջների տրոհում, ալեհույզ, ահյակ, ջրահեղձ, ուղղահայաց, Թեհրան, ճահճուտ, մրկկահողմ, քարհանք, կենսաաշխարհագրություն, աշխարհագրագետ-ճանապարհորդ, աշխարհեաշխարհ, բյուրեղահիդրատ, լեռնահորատանցում, մրջնալդեհիդ, պատմաաշխարհագրական, բնապահպանություն, տարաշխարհիկ, ափհանում:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Երեքհարյուրերորդ, չորսհազարական, հինգհարյուրական, բետա-տրոհում, երեքհազարերորդ, երկուհարյուրերորդ, ինն-

հարյուրերորդ, չորսհազարերորդ, էլեկտրահաշվիչ, միկրոհաշ-
վիչ, ֆիզիկաաշխարհագրական, ֆինանսահաշվային, Գյումուշ-
հէկ, համաշխարհայնացում, համընդհանրացում, «Համընդհա-
նուր թվաբանությունե, հանրահաշիվ, պահ, անընդհատություն,
Գոդֆրիդ Վիլհելմ Լեյբնից, անհրաժեշտություն, ընդհատում,
ծանր միջուկի տրոհում:

ՁԱՅՆԱՎՈՐՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

6. Կետերի փոխարեն գրեք և կամ է:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Հնում հունգարները՝ միանգամայն ռազմատ..նչ մի ազգ, երբ..ք թշնամիներին չ..ին սպանում, եթ.. նրանք սկսում ..ին գթություն աղերսել (ՄՄ): Երբ Աքիլլ..սը մանուկ էր, մայրը, կրնկից բռնած, նրան մտցրել էր Հադ..սի թագավորության ստոր..րկյա Ստիքս գ..տի մեջ, որից նա դարձել էր անխոցելի, բացի կրնկից (ՍԻ): Մինչև 18-րդ դարը որոնում ..ին ..լրորադո երկիրը, բայց այդպ..ս էլ չգտան, իսկ անվանումը դարձավ թևավոր խոսք՝ առատության տ..ղի իմաստով (ն. տ.): Կ..սարը, չնայած հոռմ..ական ս..նատի արգ..լիքին, իր լ..գեոններով անցնում է Ռուբիկոն գ..տը: «Ռուբիկոնն անցնել» նշանակում է կատարել կտրուկ քայլ, ..ական շրջադարձ (ն. տ.): Փոխաբ..րական իմաստով «Հաննիբալի երդում» նշանակում է հաստատ մնալ մի որև.. սկզբունքի (ն. տ.): «Պ..տությունն այդ ես եմ» արտահայտությունն օգտագործվում է այն մարդկանց վերաբերյալ, ովքեր կարծում են, որ իրենք ամենա..ական ու կարևոր մարդն են այս կամ այն գործում (ն. տ.): Ինչպ..ս ..դգար, այնպ..ս էլ ..տելրեդ Երկրորդ թագավորի օր..նքներում հիշակատվում է երկակի և եռակի դաժան դատական փորձությունների մասին (էԵ): ՀՀ Սահմանադրության 2005 թ. նոյ..մբ..րի 27-ի փոփոխությունների շնորհիվ Հայաստանում ոչ միայն ..ապ..ս ուժ..ղացավ սահմանադրական արդարադատությունը, այլև հիմքեր ստ..դծվեցին վարչական արդարադատության ինստիտուցիոնալացման համար, որովհ..տև այդ փոփոխությունների հ..տևանքով հստակոր..ն սահմանվեցին սահմանադրական դատարանին դիմելու իրավունք ունեցող սուբյեկտների ցանկը, այդ դատարանին ենթակա գործերի շրջանակը (ԳՊ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Իրենց հնչ..րանգով ..ական գործառույթ են ունեցել եղջ..-րափողերը: Պղնձ.. և եղջյուր.. փողերի հնչ..րանգային տարբ..-րությունները հնարավոր է դիտարկել փողային նվագարանի գործառույթային բազմազանության շրջանակներում (<<, <Ա): Վաղ միջնադարում օրվա ժամ..երգությունները կատարվում ..ին նույն ձայն..ղանակի շրջանակներում (ՄՆ): Հնում որք..րգությունը նոխագ..րգություն էր՝ Դիոնիսիոսին (հայկ. Սպանդարամ..տին) նվիրված տոնակատարությունների ժամանակ կատարվող ծիսա-կատարությունը: Հետագայում այն հաստատվել է որպես եղ..ր-..րգություն՝ սգո հիշատակություն և թաղման ծ..սերին կապվող գործողություն, որի ժամանակ լալկան կանանց գլուխ է անցել եղ..րամայրը և դարձել պարագլուխ (<<): Խմբավորվում են ժանրերի մի շարք տ..սակներ, որոնք խորհրդային ժուռնա-լիստիկայում ընդունված էր բաժանել երեք հիմնական խմբի և տասն..րեք տ..սակների. 1. տ..ղ..կատվական (լուր, հարցազրույց, հաշվ..տվություն, ռ..պորտաժ), 2. վերլուծական (թղթակցություն, հողված, նամակ, բաց նամակ, տ..սություն, մամուլի տ..սություն), 3. գ..ղարվ..ստահրապարակախոսական (ակնարկ, պամֆլ..տ, ֆ..լիետոն) (ԼԿ): Փաստորեն արվ..ստաբանությունը ոչ թե «մա-քուր գիտություն» է, այլ «հոգևոր հայր..նիքի» կառուցման ու հիմ-նավորման գիտական գործուն..ություն, որն ..ապես իրակա-նացվում է հրապարակախոսությամբ (ԱԳ): Ո՛չ Առնոլդ Բյոկլինի անհանգստությամբ համակված կտավները, ո՛չ Ֆ..րդինանտ Հոդլ..րի ան..ացած կ..րպարները, ո՛չ Ֆոն Շտուկի մարմնականի ակնհայտ գ..րակայմամբ գործերը չ..ն ոգ..շնչել Սուր..նյանցին (ՄՄԿ): Մոդ..ոն ոճի և սիմվոլիզմի ..ջերից քաղած դասերը, փայլուն վարպ..տությամբ մշակված, բացահայտվում են Սու-ր..նյանցի գլուխգործոցներից «Շամիրամն Արա Գ..ղ..ցիկի դիակի մոտ» կտավում (1899) (ն. տ.):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Առ..նո Զակոբ Լևին սոցիալ-հոգ..բան և հոգ..բույժ է, սոցիոմ..տրիայի հիմնադիր: Անձը՝ որպ..ս կ..նսաբանական և սոցիալական ..ակ, գործուն..ության ընթացքում դրսևորում է իր հոգ..բանական առանձնահատկությունները, որոնք կ..նսափոճի հետ մ..կտեղ դառնում են անձի կառուցվածքի կարևոր բաղադրիչներ (ԱԼ): Եթ..բացասական ..ն..րգիան և եռանդուժը համաժամանակյա դուրս չ..ն մղվում, կարող են առաջանալ հոգ..սոմատիկ հիվանդություններ և հոգ..նևրոզներ (ԿՍ, ՌՀ): Ըստ ..ության երևակայամոլությունը շիկացնում է կրքերն այնքանով, որքանով իրական են հանգամանքները (ն. տ.): Նպատակահարմար չէ օգտագործել վիրավորական խոսքեր կամ բարձրացնել ձայնի հնչ..րանգը, երբ..մն նախընտրելի է խոսքի մեջ մտցնել հ..գնական ինտոնացիա (ն. տ.): Նշանավոր հոգ..բան ..լկոնինը տարբ..րակել ու բնութագրել է դպրոցական համակարգված ուսուցման հիմնական առանձնահատկությունները (ՆԱ): Հոգ..բանության կարևորագույն սկզբունքներից է գործուն..ության ընթացքում անձի հոգ..կանի զարգացման սկզբունքը, իսկ մարդկային գործուն..ության հիմնական տեսակներն են խաղը, ուսուցումը և աշխատանքը (ԼՄ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Հ..տազոտությունների մորֆոլոգիական մ..թողները լայնորեն կիրառվում են կ..նսաբանության տարբեր ճյուղերում՝ կ..նդանաբանության, հն..աբանության մեջ և այլն:

Չադի Հանրապ..տության կ..նդանաբանական աշխարհին բնորոշ են փիղը, ռնգ..ղջյուրը, գոմ..շը, գ..տերում՝ կոկորդիլոսը, գ..տաձին և այլն: Շատ են մող..սներն ու միջատները:

Նիտրազլիկոլը (..թիլենզլիկոլ - ..րկնիտրատ, գլիկոլ..րկնիտրատ) պայթուցիկ նյութ է, ..թիլենզլիկոլի և ազոտական թթվի էսթ..ր, որն անգույն, յուղանման ցնդող հ..ղուկ է:

Յողը և նրա լուծույթները մանր..ասպան են:

Ոսկին դ..ղնափայլ մ..տաղ է, ջերմության և ..լ..կտրակա-նության լավ հաղորդիչ:

Նոր Զ..լանդիայի գ..տերը ջրառատ են և հարուստ հիդրո..ն..րգիայի պաշարներով (ՀՍՀ):

Միջ..րկրական ծովում է գտնվում Կիպրոս կղզին, նրա վրա էլ տարածվում է Կիպրոսի Հանրապ..տությունը:

..գեյան ծովի ափին է գտնվում նավահանգստային Իզմիր քաղաքը: Այն հիմնադրվել է մ. թ. ա. 2-րդ հազարամյակում որպ..ս ..ոլիացի հույների գաղութ (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ն..պերը՝ շտուլանդացի մաթ..մատիկոսը (լոգարիթմների ստ..դճողը) սովորել է ..դինբուրգի համալսարանում:

Մեն..րանգ լույսն աչքով անմիջականորեն ընկալելի հաճախականությունների տիրույթի մեջ մտնող որոշակի և խիստ հաստատուն հաճախականության ..լ..կտրամագնիսական ալիքն է:

Մոնտ..-Կարլոյի մ..թողը բուռն թափով սկսեց զարգանալ ..լ..կտրոնային հաշվողական մ..ք..նաների երևան գալուց հետո և սկզբում կիրառվում էր ճառագայթման տեղափոխման ու նեյտրոնային ֆիզիկայի բարդ խնդրիների (որոնց նկատմամբ դասական թվային մ..թողները կիրառելի չ..ին) լուծման համար:

Ն..ռնստը՝ գերմանացի ֆիզիկոսը, ձևակ..րպել է թ..րմոդինամիկայի երրորդ սկզբունքը: 1894 թ. ցույց է տվել, որ լուծիչի դիսոցող ունակությունը մեծանում է դի..լ..կտրիկ թափանցելիության աճին զուգընթաց և հայտնաբ..րել ..լ..կտրաստրիկցիայի երևույթը:

..լ..կտրական շարժիչները լայն կիրառում են ստացել միայն XIX դ. 70-ական թթ. ..լ..կտրա..ներգիայի ..ժանագին աղբյուրներ ստեղծելու շնորհիվ: 1888-89 թթ. Մ. Դոլիվ-Դոբրովոլսկին հնարել է ..ռաֆազ կարճ միացված ասինխրոն ..լ..կտրական մ..քենա (ՀՍՀ):

7. Կետերի փոխարեն գրեթ օ կամ ո:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

..դիսական պ..եմում նկարագրվում են տրոյական պատերազմի հեր..ս ..դիսևսի ան..րինակ քաջագ..րծություններն ու

ճանապարհ..րդությունները (ՄԻ): Տիգրան Մեծի և Արտավազդ Երկրորդի ու նրանց ժամանակի մասին վկայում են հին աշխարհի ..տար շատ պատմիչներ՝ Հուստին..սը, Ապիան..սը, Ստրաբ..նը, Պլուտարք..սը, Դի..դոր..սը և ուրիշներ, ինչպես նաև Մ..վեստ Խ..րենացին ու Փավստ..ս Բուզանդը (ՌԻ): Պ..նտ..սի հույն ազգաբնակչությունը, Հունաստանից և հունական մշակույթից մեկուսացված լինելով, ապրելով հյուրընկալ Պ..նտ..սի, այսինքն՝ Սև ծ..վի ավազանում, ունեցել է բազմերանգ, յուր..րինակ ավանդույթներով համեմված մշակույթ ու կենցաղ (ՄԱԿ): Ամբ..ղջական ..րենսդրական ժ..ղ..վածու այդպես էլ մինչև Մ. Գ..շը գ..յություն չի ունեցել: ..ձնեցու «Կան..նագիրք Հայ..ցը» չի կարելի ընկալել որպես իրավահարաբերությունները համակողմանի..րեն կարգավ..րող ժ..ղ..վածու (ԳԱ): Փաստ..րեն կանանց, երեխաների ան..րինական փ..խադրումները և նրանց շահագ..րծումը տեղի են ունենում որ..շակի փոխհամակցված ..ղակների կամ տարրերի միջ..ցով (ԲԲ): Վարչական դատարանում կ..ղմերի իրավահավասարության հիման վրա ընթացող դատական քննության մրցակցության սկզբունքը Հայաստանում այս..ր անվիճելի..րեն ընդունված է որպես այդ ընթացակարգի կառուցման ձև, մեթ..դ (ԳՊ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Ս. Ստեփան..ս Սյունեցին Ավագ ..րհնություններն ստեղծելիս կամ դասակարգելիս նախ..րինակ ուներ Մարգարեական ..րհնությունները երգելու հնավանդ ձևը, ապա նաև Հարության հարցնակարգերի ձայնեղանակային միատարր նկարագիրը: Ավագ ..րհնությունների ստեղծումը բնիկ տեղային ավանդույթի շարունակությունն էր ընդամենը, այլ ոչ ..տար ժ..ղ..վածուների նմանակում, ժանրային ավանդույթի կրկն..րինակում (ՄՆ): Մուլտիպլիկացիոն կին..ն կին..արվեստի մի տեսակ է, որի երկերն ստեղծվում են նկարված կամ ծավալային ..բյեկտների շարժման

առանձին հաջ.րդական փուլերի նկարահանմամբ (<Ս>): «Սա-
յաթ-Ն..վան» արևելյան շքեղ ..րնամենտիկայի շտեմարան է:
Փարաջան..վն այն փ..րձեց վերածել կին..յի: Նա հիմնվեց Սա-
յաթ-Ն..վայի ստեղծագ..րծության մ..զաիկայի, հայկական միջ-
նադարյան և բիրլիական սիմվ..լների վրա: Եվ թ..դ տար..րինակ
չթվա, եթե ասենք, որ դրանով Փարաջան..վը փորձեց ստեղծել
սյուժե (ԷԱ): Կերպարվեստի և քանդակագ..րծության բնագավառում
էտյուդ նշանակում է «նախնական ուրվագիծ՝ ուրվանկար ապագա
կտավի՝ նկարի, քանդակի կամ նրա մի հատվածի համար, որ..նք
կատարված են բն..րդից»: Կերպարվեստի մեջ էտյուդը նաև
մարզանքի ձև է՝ «բն..րինակից կատարված նկար» (ԼԽ): Մ..դեռնի
գծերը Վարդգես Սուրենյանցի արվեստում հանդես են գալիս ան-
ս..վոր դիտակետով, ռճավ..րված ..րնամենտի հարուստ կիրառ-
մամբ, կ..մպ..զիցիայի ասիմետրիկ կառուցմամբ, հարթայնության
ձգտմամբ (ՄՄԿ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Սթրեսային ան..գնական հ..գեվիճակում հայտնված ծնողի
վիճակն ազդում է ընտանիքի հ..գեբանական մթն..լորտի վրա
և մեծանում է երեխայի՝ «քավության ն..խագ» դառնալու ռիսկը
(ԱՕ): Դիրք..րոշումը չգիտակցված վիճակ է, որի ..գնությամբ
կարելի է բավարարել այս կամ այն պահանջմունքը (ԱԼ): Անհատի
կյանքի սցենարը կազմված է իր հարազատների, մասնավ..-
րապես ծնողների ակտիվ մասնակցությամբ, և այս..ր անհատն
ապրում և ..րոշումներ է կայացնում ըստ այն դիրք..րոշումների,
որոնք նրանում ձևավորվել են մանկության տարիներին և
անհրաժեշտ են եղել կենսագ..րծունեության պահպանման
համար, որ..նք մինչդեռ արդիական չեն հասուն մարդու համար
(<Ծ>): Առ այս..ր չկա որևէ «ճիշտ» սահմանում, որը կբն..րոշի
..ժտված երեխային (ՄԱ): Հարկ է տարբերակել այն ..բյեկտիվ
և սուբյեկտիվ գ..րծոնները, որ..նք ներքաշում են մարդկանց
կ..նֆիկտային գ..րծողությունների ոլ..րտը (ԿՍ): Ամուսնական

դաշինքի կնքումը, բացի ..րենքով սահմանված կան..նաձևից, այս..ր նաև ուղեկցվում է պսակադրության արարողությամբ, որի նկատմամբ վերաբերմունքը մեր իրականության մեջ կարծես որ..շակի կարծրատիպային մտածողություն է ձևավորում (պարտադիր արարողություն հարսանեկան տ..նախմբության կառուցվածքում) (ԱԶ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Մրրկահավերը մ..ն..գամ են, սնվում են ծ..վային ան..ղնաշարավ..րենքով, ձկներով, ձկն..րսության թափ..ններով:

Մումիոն կամ լեռնային բալասանը բնական ծագման կենսաբան..րեն ակտիվ նյութ է, որը պարունակում է մեծ քանակությամբ ..րզանական և ան..րզանական նյութեր, հիպուրաթթու, ամփ..նաթթու, խեժեր, մ..մանյութ, բուսական մնաց..րդներ և միկր..տարրեր:

Մուտագենները լայն..րեն ..գտագործվում են գյուղատնտեսական բույսերի և ..գտակար միկրո..րզանիզմների սելեկցիայում:

Մուտացիաներն ..րզանիզմի ժառանգական հատկանիշների բնական..րեն կամ արհեստական..րեն առաջացող փ..փ..խություններն են, որ..նք տեղի են ունենում քր..մ..ս..մներում ու գեններում ժառանգական նյութի վերակառուցման և խանգարման հետևանքով (ՀՍՀ):

Քաղաքներ կան, որոնք կրում են հռ..մեական կայսրեր ..գոստ..սի և Մարկ..ս Ավրելիոսի անունները: Այսպես, Իսպանիայի հյուսիս-արևելքում է գտնվում Սարագ..սա քաղաքը (Արագ..ն պատմական մարզի կենտր..նը): Քաղաքը հիմնադրել են հռ..մեացիները մ. թ. ա. առաջին դարում և ի պատիվ ..գոստ..ս կայսեր այն կոչել են «..գոստ..ս կայսեր քաղաք»: Իսկապես որ առաջին հայացքից Սարագ..սա բառը կապ չունի ..գոստ..ս կայսեր անվան հետ: Հնչյունական կազմի այդ..րինակ փ..փ..խություն է կրել Մարկ..ս Ավրելիոս կայսեր անունով հռչակված ամր..քը, այնուհետև քաղաքը՝ ..ռլեանը (ԼԻՍ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ըստ ավանդության՝ հույն մեծ մաթեմատիկ...ս Արքիմեդը, լծակի ..րենքը հայտնաբերելով, իբր բացականչել է. «Տվե՞ք ինձ հենակետ, և ես երկիրը կշրջեմ»: Այստեղից էլ տարածվել է արտահայտությունը, որն ..գտագործվում է ընդհանրապես շարժման ուժը բն..րոշելիս (ՍԻ):

Մրրկային շարժման ..րինակներ են ..դային մրրիկները մթն... լրտում՝ պտահ..դմերը և ցիկլ..ները, կամրջակալների ետևում առաջացող ջրային մրրիկները, ջրում գ..յացող ձագարափ..սերը:

Նյուտ..նը՝ անգլիացի ֆիզիկ..սը և մաթեմատիկ..սը, «Լույսի և գույների տեսություն» աշխատանքում նկարագրել է Նյուտ..նի ..ղակներով փ..րձը և հաստատել լույսի պարբերականությունը:

Նեյտր..ների կլանիչներն ..գտագործվում են ռեակտ..րի կառավարման (ավելցուկային նեյտր..ները կլանելու, ռեակցիան արագ..րեն դանդաղեցնելու) համար:

Շեն..նի թեորեմները (Կլ..դ Էլվուդ Շեն..նի անունով) ինֆ..ր-մացիայի տեսության հիմնական թեորեմներն են, որ..նք վերաբերում են այնպիսի կապի գծերով ինֆ..րմացիայի հաղորդմանը, որտեղ առկա են աղմուկներ:

Շարժման քանակի ..րենքն ..գտագործվում է մեխանիկական խնդիրների լուծման համար, ինչպես նաև հարվածի երևույթն ուսումնասիրելիս (<Ս>):

Ե.Կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրե՞ք ը տառը:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Խորհրդահայ պատմագրությունը, հաղթահարելով բազմաթիվ գաղափարական խոչ..նդոտներ, Սարդարապատի հերոսամարտը համարել է բախտորոշ իրադարձություն հայոց բազմադարյան պատմության մեջ, հայոց նորագույն վերածն..նդի ..սկիզբը (ԱԱ): Առաջարկված զրահապատ մեքենաների հնարավորությունների ..ստուգման համար 1906 թ. կազմվում է համապատասխան հանձ-

նաժողով, որի կազմում ..նդգրկվում է նաև գեներալ Մ.գրերովը: Այդ հանձնաժողովը գործել է մինչև Առաջին ավտոմոբիլային պատերազմի ..սկիզբը և մեծ ներդրում է կատարել ռուսական ավտոմոբիլային զորքերի ձևավորման գործ..նթացում (ԿՓ): Քննարկվում են Հայաստան-Ռուսաստան հարաբերությունները որպես եվրասիատեգրման այլ..տրանք: Ռուսաստան-Արևմուտք հակադրությունը դարձել է կարևոր գործոն հետխորհրդային երկրների ժողովրդավարական փոխակերպումների համար, բայց հաճախ խոչ..նդոտում է այդ գործ..նթացներին և համագործակցությանը: Զարգացման եվրոպական ուղու ..նտրությունը պատահական չէ, այլ պայմանավորված է եվրոպական հոգևոր և մշակութային-պատմական առ..նչություններ և աշխարհայացքային արժեքային նմանատիպ կողմնորոշումներ ունեցող հայ ժողովրդի հասարակական գիտակցությամբ (ՎՄ): 1915 թ. փետրվարի կեսերին խմբապետ Խումարցի Պետրոսի ..սպանությամբ Շատախում դեպքերը գահավեժ ..նթացք ստացան (ԱՄ): Մարտի դաշտում, առաջին շարքերում մարտ..նչելով ու զոհվելով, նահատակները դառնում էին մարտիրոսներ և շատ հաճախ դասվում սուրբ նահատակաց շարքը որպես հավատքի ու հայրենիքի անկախության համար ..նկած վիրավորներ (ԼԽ): Ըստ Նժդեհի, դպրոցը երիտասարդ սերնդի դաստիարակության, կրթության գործ..նթացը լավագույնս կազմակերպելու համար պետք է ապահովի առարկայի մատուցման ..ստեղծագործական, ..զգացմունքային եղանակ (ՎԱՀ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Անցյալի իմացությունը որպես ազգային արդի գիտակցության հիմք ..նդունելու ..սկզբունքը Գարեգին Հովսեփյանը գործնականում իրականացնում է արվեստաբանությամբ (ԱԳԿ): Ինչպես գեղանկարչության որոշակի ուղղությունների պատկանող ..ստեղծագործությունների մեջ կտավի կոմպոզիցիան, գունահարաբերումն ..ստեղծում են բովանդակություն բացահայտող միջոցներ,

այնպես էլ «Նռան գույնը» ժապավենի մեջ կադրի կոմպոզիցիան, նրա գեղանկարչական տեսքն ինքն..ստինքյան ..ստանում են բովանդակության նշանակություն (ԷԱ): Կրկեսում կասկադ է կոչվում սրարշավ ..նթացող ձիու վրայից մարզիկի անկումը կամ ..նկնելու տպավորություն ..ստեղծելը: Օպերետում կասկադ է համարվում «երգով ուղեկցվող սր..նթաց պարը» (ԼԽ): Կոնցերտը հորինված է թեմայի և վարիացիաների ձևով, ինչն ակ..նհայտորեն մոտ է ջազային կատարողական ավանդական եղանակին: Տվյալ դեպքում Էդգար Հովհաննիսյանն իր վեց վարիացիաներում բավական ազատ է զարգացնում թեման, երբեմն ..զգալիորեն հեռանալով ..սկզբնաղբյուրից: Թեմային նախորդում է ցայտուն և ..նդարձակ մի նախաբան, որն անմիջապես ..ստեղծում է ջազային մթնոլորտ «սվինգային» ռիթմի շնորհիվ: Վարիացիայի ավարտին մենակատարի արդեն բավականին զարգացած գիծը շարունակվում է ազատ ծավալվել՝ միացնելով առաջին և երկրորդ վարիացիաները: Դրանք ներկայացնում են մեկ ..նդիանուր հոսք, որի տրամաբանական ավարտը համ..նկնում է կոնցերտի առաջին կուլմինացիային՝ նախաբանը հիշեցնող նվագախմբային դրվագի տեսքով: Ակ..հայտ է վեցերորդ վարիացիայի եզրափակիչ նշանակությունը (ՇԳ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Բ. Տեսլովը պարզել է յուրահատուկ առանձնահատկությունների միասնության խնդիրը, ինչպիսին են արագ մտածողությունը, բայց ան..շտապողականությունը, ..զգուշությունը և համարձակությունը, ճկունությունը և կարողությունը՝ վերլուծելով մեծ զորավարների հոգեբանական հատկությունները: Ն. Լեյտսը, որը նույնպես մեծ ներդրում է ունեցել օժտվածության խնդրի ուսումնասիրության մեջ, կարծում էր, որ ..նդունակություններն առանձին հատկություններ են, որոնք պայմանավորում են մարդու հնարավորությունները տարբեր տեսակի գործողություններում: ..նդունակությունների զարգացման համար անհրաժեշտ է գիտե-

լիքների և հմտությունների յուրացում, այնուհետև դրանց կիրառում ակտիվ սոցիալական կյանքի ..նթացքում: Շրջապատը կարող է խթանել կամ խոչ..նդոտել օժտվածության զարգացմանը: Օժտված երեխաներին ամեն ինչ հետաքրքրում է, ամեն ինչ անում են հաճույքով, փնտրում և գտնում են նոր խնդիրները՝ առանց զգուշության ..նդառաջ գնալով դրանց: Սակայն դա այն դեպքում, երբ շրջապատն ..նդունում է նրանց այնպիսին, ինչպիսին որ նրանք կան (ՄԱ): Հասկացությունների քարտեզ կազմելու գործ..նթացն ուսումնառության զորեղ ռազմավարություն է, որը բնույթով գրաֆիկական, գծագրական է և սովորողին ..ստիպում է մտածել տերմինների, մտքերի, գաղափարների հարաբերակցության մասին (ՈւժՄՀՎ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Նեոդարվինիզմն ..նտրության ..սկզբունքը տարածում է ժառանգականության ներքջային միավորների՝ դետերմինանտների վրա, որոնց ..նտրությունը և անհավասարաչափ տեղաբաշխումն իբ..ր բխում են սեռական բ..ջջում դրանց միջև ..նթացող պայքարից և հանգեցնում են կենսական նոր ձևերի առաջացման (ՀՍՀ): Վալտեր Ֆրիդրիխ Հերման Նեոնստը 1894 թ. ցույց է տվել, որ լուծիչի դիսոցող ունակությունը մեծանում է դիէլեկտրիկ թափանցելիության աճին զուգ..նթաց և հայտնաբերել է էլեկտրաստիկցիայի երևույթը (ն. տ.): Լույսի ազդեցության տակ տերևներում առաջանում է քլորոֆիլ, որի շնորհիվ օդում ան..նդհատ վերականգնվում է թթվածինը (ՄՄ, ԱՊԲԳ): Լույսը վայրի կենդանուն ձեռ..նտու չէ, նա լույսից վախենում է, ինչպես կրակից (ՎԱ): Մի տեսակ երկյուղով էի վերաբերվում ես բնության ստեղծած այդ գեղեցկությանը և չէի համարձակվում պոկել այն: Եվ պոկեցի արմատից ..զգույշ, գրեթե ակնածությամբ: Իր շլացուցիչ գույներով գրավեց ինձ ճանճասպան կոչվող այդ սունկը: «Այդ ինչպե՞ս է բնությունը թույն դրել իր այդքան գեղեցիկ ..ստեղծագործության մեջ»: Եվ ..մբոստացա ես բնության այդ անարդար վերաբերմունքի դեմ (ն. տ.): Պուերտո Ռիկո

(«հարուստ նավահանգիստ») անվանումը ժամանակի ..նթացքում անցել է կղզուն, և քաղաքն ..ստացել է Սան Խուան անվանումը, որը Սան Խուան Բաուտիստա («Սուրբ Հովհաննես Մ..կ..րտիչ») անվան համառոտ ձևն է (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ան..նդհատ մաթեմատիկական մեծության հասկացությունը Նյուտոնը մուծում է իբրև ան..նդհատ մեխանիկական շարժման տարբեր տեսակների վերացարկում:

Նյուտոնի «Համ..նդհանուր թվաբանությունը» (1707) կարևոր թեորեմներ է պարունակում հանրահաշվական հավասարումների մասին:

Երկնային մարմինների շարժման Նյուտոնի ..ստեղծած տեսությունը, որի հիմքում ..նկած է տիեզերական ձգողականության օրենքը, արժանացել է անգլիացի խոշորագույն գիտնականների ճանաչմանը, սակայն խիստ բացասաբար է ..նդունվել եվրոպական մայրցամաքում:

Նյուտոնը ք..ննարկել է հոծ զանգվածների ձգողության խնդիրները, մակ..նթացությունների և տեղատվությունների տեսությունը և այլն:

Հաստությունից կախված՝ նեյտրոնների անդրադարձիչի արդյունավետությունն ..սկզբից աճում է, ապա ..նդունում հաստատուն արժեք (ՀՍՀ):

Քսան հազարից ավելի տատանումներից արդեն ..սկսվում են ուլտրաձայները: Վերջիններս մարդկային ականջն ի վիճակի չէ ..նկալել (Ա):

UNL-ը («Համ..նդհանուր ցանցային լեզու» արտահայտության հապավումն է) համակարգչային լեզու է, որն ..նդօրինակում է բնական լեզուների հաղորդակցման գործառույթները և հնարավորություն է ..նձեռում արտահայտելու բնական լեզուների հաղորդած ամբողջ գիտելիքը (ՇԱ):

ԵՐԿՆԶՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

9. Կետերի փոխարեն գրեթե երկինջյունները (կամ երկծայնավորները):

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Բենիտո Մուսոլինին՝ Իտալիայի ֆաշիստական կուսակցության հիմնադիրը և ֆաշիստական կառավարության ղեկավարը, բռնվել է իտալացի պարտիզանների կողմից և Հ.սիսա.ն Իտալիայի Ազգա.ն ազատագրության կոմիտեի դատավճռով մահապատժի ենթարկվել (ՀԱՀ): 1867 թ. Ֆրանս.յի, 1879 թ. Իտալիայի կառավարությունները Մուրատ-Ռափա.լ.ն վարժարանն օժտում են լիցե.կան իրավունքներով (ն. տ.): Նապոլ.ն Առաջինը (Նապոլ.ն Բոնապարտը) ֆրանս.կան պետական գործիչ և զորավար էր, ֆրանս.կան Հանրապետության առաջին կոնսուլ (1799-1804), Ֆրանս.յի կայսր (1804-14, 1815) (ն. տ.): Մովսիսական օրենքները հիմնականում վերաբերում էին հր. ժողովրդի սոց.լ-տնտեսական հարաբերություններին և իրենցից ներկա.ցնում էին պատգամներ, խրատներ ու կանոններ: Թալմուդ.ն իրավունքը հետագա.մ իր արտահ.տությունն է գտնում նաև Ղուրանում և նրա օրենքներում՝ Շար.թում (ԳԱ): Երկրի վարչատարածքա.ն բաժանումը պ.մանավորված է տվ.լ ժամանակաշրջանի հասարակական-տնտեսական հարաբերություններով (ՎԱԳ): Արևմտ.ն Եվրոպա.մ՝ առանձնապես Անգլ.յում «Աստվածա.ն դատաստանի» փորձություններն աստիճանաբար դուրս են մղվում քր.կան դատավարությունից, կանխվում է դատական ապաց.ցների ձեռքբերման դաժան փորձությունների ոչ իրավական համակարգը (ԷԵ): Տիգրան Մեծը հնազանդեցրեց Կապադովկ.ն: Հռոմեական լեգ.նները հայերի վրա չէին համարձակվում հարձակվել (ՌԻ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Հես.դոսի «Թ..գոնիայում» հիշատակված են ինը մուսաների անուններ, որոնցից Կլ..ն համարվում էր պատմագրության հովանին, Եվտերպեն՝ քնարական պոեզ..յի, Թալ..ն՝ կատակերգության, Մելպոմենեն՝ ողբերգության, Տերփսիքորեն՝ պարի, Երատոն՝ սիրա..ն պոեզ..յի, Պոլիհիմն..ն՝ ձոների, Ուրան..ն՝ աստղաբաշխության, Կալլ..պեն՝ էպոսի (ՀՄՀ): Ն..պոլ..ն օպերա..ն դպրոցում են սկզբնավորվել և բ..րեղացել սեր..օպերայի և բուֆ-օպերայի ժանրերը, որոնք լ..ն տարածում են գտել Իտալ..յի մ..ս երաժշտական կենտրոններում և Եվրոպայի խոշորագ..ն երկրներում (ն. տ.): Ն..իմպրես..նիզմը գեղանկարչական ուղղություն է, որն առաջացել է մոտ 1885 թ. Ֆրանս..յում (գլխավոր ներկա..ցուցիչներն են՝ Ժ. Ս..րան և Պ. Սին..կը) և տարածվել Բելգ..յում (Թ. վան Ռեյսելթերգե), Իտալ..յում (Ջ. Սեգանտինի) և այլն (ն. տ.): Ինկվիզից..յի «գործունեության» սահմակեցուցիչ դրվագներ կարելի է տեսնել լ..ն ճանաչում ձեռք բերած «Գո..յի ուրվականները» գեղարվեստական կինոնկարում (ԼԽ): Աշխատանքի ընթացքում սպասումները կարող են արդարանալ կամ չարդարանալ: Դրանով պ..մանավորված՝ մենեջերը պետք է հետևի, որ աշխատողը և կազմակերպությունը շարունակեն ստանալ այն, ինչ սպասում էին միմ..նցից (ԼՊ): Հ..րենիք վերադարձող արվեստագետներն իրենց հետ բերում էին դարագլխի գեղարվեստի փորձը՝ ողողված ռոմանտիզմի, սիմվոլիզմի, ռ..լիզմի, իմպրես..նիզմի, մոդեռն ոճի շնչով: Մասնագիտական կրթությունը նախ՝ Մոսկվայի գեղանկարչության, քանդակագործության և ճարտարապետության ուսումնարանում, ապա՝ Մ..նխենի Գեղարվեստի ակադեմ..յում ստացած Սուրեն..նցը մեծ ներդրում ունի թե՛ հայ արվեստում, թե՛ ռուսական մշակութա..ն կ..նքում (ՄՄԿ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Ստերնբերգի ամենից հ..տնի հետազոտութ..ներից մեկն ինտելեկտի փոխգործունեությունն է հմտության և կր..տիվության հետ (ընդհանուր ստեղծագործական ընդունակություններ) (ԱԳ): Անձի մասնագիտական կա..ցումը հոգեբանական տեսանկ..նից ներկա..ցնում է մարդու անհատական առանձնահատկություններով պ..մանավորված ներքին պոտենց..լի իրացում (ԷՓ): Կոնֆլիկտների բն..թի, էության, գործառ..թների, ախտորոշման և լուծման խնդիրները, ըստ էութ..ն, դիտարկվում են սոց..լոգ..կան տեսությունների կոնֆլիկտաբանական բաժիններում և սոց..լա..կան հոգեբանության շրջանակներում (ՀԹ): Անձի կառուցվածքում կենսաբանականը և սոց..լականը կազմում են մեկ միասնություն և չեն կարող հակադրվել միմ..նց (ԱԼ): Սոց..լոգ..կան մեկնաբանութ..ն համաձ..ն ժամանակակից հասարակության մեջ երեխաների հանդեպ բռնության դեպքերի տարածվածությունը պ..մանավորված է սոց..լական մի շարք գործոններով, առկա սոց..լական խաթարված արժեքներով, որոնցից մեկը բռնությունն է (ԱՕ): Քանի որ սննդա..ն վարքաձևի ն..րդային խանգարումների էթիոլոգ..կան գործոններից է հոգեբանականը, ապա դրանց հոգեկարգավորման բուժման գործում կարևոր դեր պետք է ունենա հոգեթերապ..ն՝ որպես բուժման ռեաբիլիտաց..ն գործընթացի հիմնական բաղկացուցիչ (ՀՇ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Ն..րոնը ն..րդային բջիջ է, ն..րդային համակարգի կառուցվածքա..ն և ֆունկց..նալ հիմնական միավոր:

Թ..դոր Շվանը գերմանացի կենսաբան է, բջջա..ն տեսության ստեղծողը: Եղել է Լյովենի (1839-ից) և Լիեժի (1848-1880) համալսարանի պրոֆեսոր, Լոնդոնի թագավորական ընկերության (1879), Փարիզի (1879) և Բր..սելի (1841) ԳԱ անդամ: Գիտական աշխատությունները հիմնականում վերաբերում են մար-

տողության ֆիզ.լուգ.յին, ն.րդային համակարգի անատոմ.յին և հ.սվածքաբանությանը:

Ն.դիմը տարրերի պարբերության երրորդ խմբի քիմ.կան տարր է:

Սովորական պ.մաններում ..դը մուգ մոխրամանուշակագ.ն, թ..լ մետաղական փ..լով բ..րեղական ն..թ է: ..դի և ջրածնի միացման ռ..կց..ն դարձելի է:

Ֆրիտ..ֆ Նանսենի արշավախմբերի ու բազմամ.. աշխատանքների արդ..նքները հարստացրել են գիտությունը օվկ..նոսագիտական և օդերևութաբանական տվ..լներով (<ՍՀ>):

Չամբեզին իր մեծությունը թերևս արդարացնում է նրանով, որ այդ գետի վրա գտնվում է աշխարհի գեղեցիկ և բարձրավեժ ջրվեժներից մեկը՝ Վիկտոր.. ջրվեժը, որը գահավիժում է 120 մետր բարձրությունից և ունի 1800 մետր լ..նություն: Այն հ..տնագործել է անգլ..ցի ճանապարհորդ, Աֆրիկան հետազոտող Դավիթ Լիվինգստոնը 1855-ին և անվանել Մեծ Բրիտան..յի թագուհի Վիկտոր..յի անունով:

Խաղաղ օվկ..նոսում կա մի կղզեխումբ՝ հասարակածի մոտ, որ Էկվադորի նահանգն է: Այդ կղզեխումբը կոչվում է Գալապագոս: Կղզիների անվանումն իսպաներեն է, բառացի նշանակում է «կր..ների»:

<..սիսային Ամերիկայի հ..սիս-արևմուտքում է ընկած Ալ..սկա թերակղզին: Այնուամեն..նիվ, արդ..ք Ալ..սկան կետերի, իսկ Գալապագոսը կր..ների հ..րենիքն է, թե ոչ, դա թողնում ենք մասնագետներին, բայց մի բան պարզ է, որ կետերով առատ են եղել Ալ..սկայի ափերը, կր..ներով՝ Գալապագոս..ն կղզիները (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ն..մանի խնդիրը եզրա..ն խնդիրներից մեկն է, որ դրվում է մասնական ածանց..լներով երկրորդ կարգի դիֆերենց..լ հավասարումների համար:

Միջուկա..ն ու..կտորում ն..տրոնների կլանիչները մեծացնում են ն..տրոնների կլանումը և տրոհվող ն..թի անհրաժեշտ բեռնավորումը:

Մուտքի և ելքի սարքերը թվանշանա..ն հաշվողական մեքենայի հիմնական հանգ..ցներից են, որոնց օգնությամբ ծրագրավորողի յուրաքանչ..ր հանձնարարական ներածվում է հիշող սարք և արդ..նքն արտածվում է հիշողությունից:

Շենոն Կլոդ Էլվուդի հիմնական աշխատությունները վերաբերում են տրամաբանութ..ն հանրահաշվին, ռել..կոնտակտա..ն սխեմաների և կապի մաթեմատիկական տեսութ..նը, ինֆորմաց..յին և կիրառնետիկա..ն (<ՍՀ>):

«Բայց, այնուամեն..նիվ, նա պտտվում է» արտահ..տությունը վերագրվում է իտալացի ֆիզիկոս Գալիլե..ն: Միջնադար..ն ինկվիզից..ն Գալիլե..ն դատի է տալիս, որովհետև նա կողմնակից էր Կոպեռնիկոսի այն տեսակետին, որ Երկիրը պտտվում է իր առանցքի շուրջը:

Ըստ ավանդության՝ Իսահակ Ն..տոնը ծառի տակ նստած ժամանակ հետևել է ծառից խնձորի ընկնելուն, որը և առիթ է հանդիսացել իր մեծ գ..տի՝ ձգողական ուժի հ..տնագործմանը:

Մեխանիկա..մ «մեռ..լ» կետ է համարվում այն դրությունը, երբ մեքենայի մեջ որևէ մաս մի պահ կանգ է առնում, և որպեսզի չստացվի խափանում, հակադիր ուժերի շնորհիվ վերացվում է այդ դրությունը, ու մեքենան աշխատում է անխափան (ՍԻ):

Յ ՁԱՅՆԱԿԱՊԻ ՈՒՂՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

10. Գրեք ձեր մասնագիտությանն առնչվող այնպիսի բառեր (առնվազն տասը բառ), որոնցում կա լձայնակապ:

11. Արտագրեք՝ ըստ անհրաժեշտության գրելով լձայնակապը:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

ԽՍՀՄ-ի փլուզումից արդեն քսան տարի է անցել, բայց այդ հեռավորությունից տակավին չեն հստակեցվել այդ պետության դրական և բասացական կողմերն ու հիմնականում նրա ամբողջատիրական է(ությանը) պայմանավորված՝ անաչառ գնահատականի չի արժանանում ողջ այն դրականը, որն ստեղծվել է նրա գրեթե 70-ամյա գո(ության) ընթացքում (ԱԴ): 1985 թ. ապրիլի 23-ին ԽՄԿԿ Կենտրոնական կոմիտե(ի) XXVII համաժողովը Խորհրդային Մի(ության) պատմության մեջ բացեց սոցիալ-քաղաքական զարգացման մի նոր փուլ (ԱԶ): Պոնտոսի հույների մեջ հարսի գաթա(ի) պատրաստումը գալիս է դեռ շատ վաղ ժամանակներից: Նշանադրության ժամանակ քահանա(ի) կողմից հարսնացու(ի) և փեսացու(ի) նշանի մատանիներն օրհնելուց և միմյանց մատ հագցնելուց հետո փեսացու(ի) մայրը հարսին է հանձնում նվերները (ՄԱԿ): Զաքարյանների իշխանապետության շրջանին նախորդած թուրք-սելջուկյան տիրապետությունը Հայաստանում քայքա(ել) էր ոչ մի(այն) տնտեսությունը, այլև անգործության կարգավիճակ էր ստեղծել հայ կանոնական և աշխարհիկ օրենքների համար, մանավանդ վերջինի, որ այդպես էլ, մինչև Մխիթար Գոշը, գո(ություն) չի ունեցել առանձին ժողովածու(ի) տեսքով (ԳԱ): Մրցակցային դատավարության կանոնավոր իրականացման համար է(ական) նշանակություն ունեն ՎԴԾ յոթանասուններկու(երորդ) հոդվածի 2-րդ մասի 4-7-րդ և 9-րդ կետերում նշված հանգամանքները հայցադիմումի մեջ անպայմանորեն նշելու պահանջները (ԳՊ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

«Արարատի» 1907 թ. հուլիս-օգոստոս համարում հանդիպում ենք Հովսեփյանի հեղինակած «Հայրենասիրություն և քրիստոնեություն» բնութագրական վերնագրով մի հոդվածի: Վերջինս հի(անալի) (որեն) բացահայտում է այն արժեհամակարգը, որն ընկած է Հովսեփյանի արվեստագիտական գործունեության) հիմքում (ԱԳԿ): Առաջին հա(ացքից) թվում է՝ ինչ կապ կարող է լինել Աստվածաշնչի և գրադարանի միջև, սակայն պարզվում է, որ այդպիսի կապ իրոք գո(ություն) ունի և այն էլ ոչ մի(այն) հայերենում, այլև մի շարք լեզուներում (ԼԽ): Կատակոմբաները նշանակում են «ստորերկրյա բնական կամ արհեստական միջանցքներ», որոնք քրիստոնեություն) նախնական շրջանում ծառա(ում) է(ին) որպես աղոթատեղի, գերեզմանոց (ն. տ.): Թե՛ աշխարհնկավամբ, թե՛ գեղագիտական հա(ացք)ներով Սուրենյանցը հեռու էր սիմվոլիստական էսթետիկա(ից): Ֆերդինանդ Հոդլերի անէ(ացած) կերպարները չեն ոգեշնչել Սուրենյանցին: Փոխարենը նկարչին հոգեհարազատ են անգլի(ական) պրետաֆա(ել)իստների ստեղծագործությունները: Նրան չգրավեցին նաև սիմվոլիստների գեղարվեստական այն մեկնաբանությունները, որոնց սկզբնավորմանը նա կարող էր ծանոթանալ Գերմանիա(ում) ուսանելու տարիներին (ՄՄԿ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Անձի մասնագիտական կա(ացումը) հոգեբանական տեսանկյունից ներկա(ացնում) է մարդու անհատական առանձնահատկություններով պայմանավորված ներքին պոտենցիալի իրացում: Ինքնիրացման համար հիմք են ծառա(ում) նաև մասնագիտական ընտրությունը և կողմնորոշումը, ինչն ուղեկցվում է գործունեություն) հանդեպ վերաբերմունքով: Անձնային որակների շարունակական հետազոտությունների վերլուծությունների արդյունքում

Ռ. Քետտելի կողմից հաշվարկվել և դուրս են հանվել անձնային երկրորդական գործոնները, որոնք ներկա(ում) խմբավորվում են Մեծ Հնգյակի կոնցեպցիա(ի) շրջանակներում (ԷՓ): Բարո(ական) և էթիկական նորմերը սովորաբար կոչված են հասարակական հարաբերությունները կանոնավորելուն (<Թ): Անձը՝ որպես կենսաբանական և սոցիալական է(ակ), գործունե(ության) ընթացքում դրսևորում է իր հոգեբանական առանձնահատկությունները (ԱԼ): Ես - հա(եցա)կարգն ամրագրված չէ: Մենք գիտենք այլ հնարավոր «ես»-երի մասին, ինչպես մենք կարող է(ինք) դառնալ կամ վախենում ենք այդպիսին լինելուց (ԼՊ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Մեզանից միլիոնավոր տարիներ առաջ մեզոզոյան դարաշրջանում ապրելիս է եղել հսկա(ամարմին) սողունների մի տեսակ, որի ներկա(ացուցիչ)ները կոչվում են դիոնզավրեր:

Նախապես քվինտ էսենցիան անտիկ փիլիսոփա(ության) մեջ նշանակել է «եթեր՝ հինգերորդ տարր, երկնային մարմինների հիմնական էլեմենտ, որ հակադրվում է երկրային չորս տարրերին (ջուր, հող, կրակ, օդ)»: Միջնադարյան փիլիսոփա(ության) և ալքիմիա(ի) բնագավառում՝ «տիպական՝ ճշգրիտ տարր, որ կարծես կազմում է (արտահայտում) առարկաների և երևույթների է(ությունը)»:

Իտալիա(ում) է գտնվում Պիզա քաղաքը, որ հայտնի է «ընկնող» աշտարակով: Պիզան մ. թ. ա. II դարում դարձել է հռոմե(ական) գաղութ:

1950 թ. Իսրա(ելի) կառավարությունն Արևմտյան Երուսաղեմը հռչակեց Իսրա(ելի) մայրաքաղաք, այնուհետև Իսրա(ելը) զավթեց նաև քաղաքի արևելյան մասը և 1980-ին մայրաքաղաք հայտարարեց ամբողջ Երուսաղեմը (ԼԽ):

Ըստ հունական դիցաբանության՝ Եվրոպա(ի) ու Աֆրիկա(ի) ասիերի մոտ՝ Զիբլարթարի նեղուցում, Միջերկրական ծովից դեպի Ատլանտյան օվկիանոսը տանող մուտքի մոտ գո(ություն) ու-

նեցող երկու լեռը կանգնեցրել է Հերկուլեսը (Հերկուլեսյան սյուն) (ՍԻ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ոլորտային երկրաչափությունը (գնդային երկրաչափությունը) մաթեմատիկա(ի) բաժին է, որն ուսումնասիրում է է(ոլորտի) (գնդային մակերևույթի) վրա գտնվող երկրաչափական պատկերները:

Ի. Նյուտոնը պատրաստել է հա(ելային) հեռադիտակը, կարևորագույն փորձարարական աշխատանքներ կատարել օպտիկա(ի) բնագավառում: 1687-ին Նյուտոնը հրապարակել է իր վիճաբարի աշխատությունը՝ «Բնափիլիսոփա(ության) մաթեմատիկական հիմունքները»: Նյուտոնի տեսության ճանաչման գործում բացառիկ դեր է կատարել Ա. Կ. Կլերո(ի) աշխատանքը՝ Հալե(ի) գիսաստղի շարժման վրա Յուպիտերի և Սատուրնի խտորող ազդեցության հաշվառման վերաբերյալ (1759): Նյուտոնի ժամանակներում ձգողության բնույթի հարցն ըստ է(ության) հանգում էր փոխազդեցության պրոբլեմին:

Լու(ի) Մարի Անրի Նավի(են) ֆրանսիացի ինժեներ և գիտնական է: Հեղինակ է մեխանիկա(ի) մի շարք դասագրքերի, ինչպես նաև նյութի դիմադրության դասընթացի:

Նեյտրինոն լեպտոնների դասի տարրական մասնիկ է, ունի շատ փոքր (հավանաբար զրո(ի) հավասար) հանգստի զանգված, իսկ մագնիսական պահը եթե գո(ություն) ունի, անտեսանելի փոքր է: Նեյտրինոն ենթարկվում է Ֆերմի-Դիրակի վիճակագրությանը և նկարագրվում է երկբաղադրիչ ալիքային ֆունկցիա(ով) (ՀՍՀ):

Հարկ է նշել, որ մեքենական թարգմանության առաջին համակարգերը կատարում է(ին) թարգմանություն մի(այն) զույգ լեզուների միջև և մշակված ձևաբանական ու շարահյուսական սահմանափակ կանոններ ուն(եին) (ՇԱ):

ԲԱՂԱԶԱՅՆՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

12. Կետերի փոխարեն լրացրե՛ք բ, պ, կամ փ:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Ի..րև ամ..ո..իչ եզրակացություն Հր. Սիմոնյանը գրում է, որ առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրյակին Օսմանյան կայսրության կառավարողներն իրենց տրամադրության տակ ունեին մարդատյաց գաղա..արների մի հզոր զինանոց (ՄԿ, ԷԳ): Ռու..ինյանները նույնպես ձգտում էին դուրս գալ դե..ի նավահանգիստներ, բայց չունենալով իրական ուժ՝ նրանք խուսանավում էին Բյուզանդիայի և Անտիոքի միջև... Այս հակամարտությանը մասնակցում էր նաև Քեսունի և Ռա..անի տեր Գող Վասիլը (1082-1112 թթ.), որն իր եղ..այր Բագրատի հետ գործում էր Բոհեմունդի կողմում՝ եր..եմն ստանալով պատժիչ հարվածներ նրա մրցակից այլ խաչակիր իշխանների կողմից (ՎԱԿ): Հռոմեական իրավունքը մինչև 6-րդ դարի առաջին կեսը դեռևս չէր թա..անցել հայ հասարակական կյանք: Հռոմեական իրավունքը Հայաստանում չի գործել, և հայ աշխարհիկ իրավունքի բացը եր..եք նրանով չի լրացվել նույնիսկ Հուստինիանոսի ռեֆորմից հետո: Մենք չենք ուզում խոսել ավելին, քանզի պարզ է, որ դրանք անպայմանորեն օգտագործվել են Մ. Գոշի կողմից: Սակայն «Կանոնագիրք Հայոցը» եր..եք չի հավակնել և չէր էլ կարող հավակնել դառնալու միջնադարյան հայ գործող օրենսգիրք (ԳԱ): Ես չունեմ ո՛չ ուսանողի մեկամաղձությունը, որ բարենախանձ գրգիռ է, ո՛չ պալատականինը, որ ամ..արտավանություն է, ո՛չ իրավաբանինը, որ քաղաքական նր..ամտություն է (ՍՍ, ԻԾ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Ճամ..որդությունը «Նռան գույնի» աշխարհում սկսվում և ավարտվում է խորհրդանշաններով (ԷԱ): XVI դարում Իտալի-

այում կոնսերվատորիա էին կոչվում որ..անոցները (անօթևան մանուկների ա..աստարանները), ուր երեխաներին սովորեցնում էին արհեստներ (ԼԽ): Հին Եգի..տոսի կատակում..ները մեզանից հազարավոր տարիներ առաջ ծառայել են որպես մուսիաների ստորգետնյա դամ..արաններ: Հայտնի են ոչ միայն Հին Եգի..տոսի և Հին Հռոմի կատակում..ները, այլև Նեա..ոլի, Հյուսիսային Աֆրիկայի, Առաջավոր և Փոքր Ասիայի ստորգետնյա անձավները, որոնք սովորաբար որմնանկարազարդվել են (ն. տ.): Ամենահաջող տեսարանն այն է, որ ներկայացնելու կեր..ը հայտնի չէ: Եր.. որ եռանդը խիստ շատ է ճգնում գոհացում տալու հանդիսականին, Եվ եր.. պիեսը մեռնում է իրենց՝ կատարողների անչա.. եռանդից, Շ..ոթ ձևերն այնժամ դառնում են խիստ ծիծաղելի, Եվ հենց սկզ..ից վիժում է գործը (ՍՍ, ԻՇ): Որմնանկարները մեծ մասամ.. արվում էին կա..ույտ ու կարմիր հաճելի գույներով, եր..եմն էլ այդ գույնի ներկեր էին գործածում: Այդ (Արարատի թագավորության) ժամանակաշրջանի, ինչպես և հետագա դարերի հայկական կեր..արվեստում կարևոր տեղ ունեւր կյանքի ծառը (սոսին), որը սուր.. էր համարվում: Այդ ծառը հաճախ երեք ճյուղով էր նկարվում, եր..եմն բազմաճյուղ, որոշ դե..քերում էլ՝ նրա մի տերևը: Եր.. ավելի խորն ենք ուսումնասիրում հայկական կեր..արվեստը և ճարտարապետությունը, նկատում ենք, որ դրանց զուտ ազգային յուրահատկություններն էլ առնչված են հայկական լեզվամտածողության հետ (ԴԻ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Օժտված երեխաներն անկախ են իրենց դատողություններում, ինքնավստահ են, իշխող, ըմ..ոստանում են ճնշման և սահմանափակումների դեմ, հակված են ինքնահիացման, ունեն հումորի զգացում, հարուստ երևակայություն և ճկուն, ինքնատի.. միտք: Համ..երատար են, համառ և սկսած գործը միշտ ավարտին են հասցնում (ՄԱ): Կոնֆլիկտը միշտ անձի մեջ առաջացնում է դրանից խուսա..ելու ձգտում, սակայն այն կարող է

լինել նաև անձի հոգեբանական խնդիրները լուծելու միջոց, ինչը կողմերը եր..եմն չեն գիտակցում: Չգնահատելու սկզ..ունքը նշանակում է ոչ թե ամ..ողջովին հրաժարվել գնահատականից, այլ հրաժարվել այնպիսի բացասական և նույնիսկ դրական գնահատականներ տալուց, որոնք կարող են կոնֆլիկտածին լինել: Սոցիալ-հոգեբանական մշակույթը ներառում է երեք անհրաժեշտ բաղադրիչ՝ սե..ական անձը ճանաչելը, այլ մարդկանց և նրանց խմ..երը ճանաչելը, մարդկանց հետ շ..վելու և համատեղ գործունեության ժամանակ սե..ական վարքագիծը կանոնակարգելու կարողությունները (ՀԹ): Եր.. խոսում են ինտելեկտի մասին որպես որոշակի ընդունակություն, ա..ա առաջին հերթին կենտրոնանում են նրա ադա..տացիոն ֆունկցիայի վրա (ԱԳ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Հայերն ունեն իրենց մարդաբանական կեր..արանքը, որը մարդաբանության մեջ կոչվում է արմենոիդ: Դրա առանձնահատկություններից են, օրինակ, կլոր, հետևում տա..ակ գանգը, ատամների որոշ ձևն ու կարգը, հայկական բնորոշ քիթը և այլն: Իրոք, գանգի ու դեմքի կառուցվածքով հայերը եր..եմն չեն տարբերվում իրենց որոշ հարևաններից (ՌԻ): Գորշաչյա ար..ին կնճռոտ գիշերվան ժ..տում է հրով Եվ արևելքի ամ..երն է ներկում լույսի շերտերով: Խատուտ խավարը, ար..շիռի նման երերագիծ, Քշվում է հեռու Տիտանի կառքի հրեղեն ճամ..ից (ՍՍ, ԻՇ): Հեղեղատեր լուսինը՝ Չար, գունատված, ջրից լվաց օդն ամ..ողջ՝ Ամեն տեսակ հիվանդություն ս..ռելով (ն. տ.): Եր..եմն նիտրազամիացություններ են անվանում նիտրազախում.. պարունակող բոլոր միացությունները, օրինակ՝ նիտրազաամինները (ՀՍՀ): Ամերիկա մայրցամաքը հայտնագործելուց հետո (XV դ. վերջին) եվրո..ացիները (իս..անացիներ և պորտուգալացիներ) հայտնաբերած կղզիներին և հիմնադրած բնակավայրերին տվեցին այնպիսի անվանումներ, որոնք հավերժացնում էին քրիստոնեական եկեղեցու սր..երի հիշատակը (Լ. Խ.): Եգի..տոս

անվանումը կա..վում է աստծո անվան հետ: Եգի..տոս անվանումը «ձևավորվել է» հին հունարենով. Եգի..տոսի մայրաքաղաք Մեմ..իսի բանաստեղծական անվանումն էր Հերկաոս-Պտաքսի, որ բառացի նշանակում է «Պտաքս աստծո ոգու բերդ»: Հին աղ..յուրներում (լատինական տեքստերում) այն հիշատակվում է Aegyptus ձևով (ն. տ.):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Արտաշես Լի..արիտի Շահինյանը հայ մաթեմատիկոս է: 1929-78-ին դասավանդել է Երևանի համալսարանում: 1938-1944 թթ. եղել է համալսարանի երկրաչա..ության ամ..իոնի վարիչ, 1944-78 թթ. մաթ. անալիզի և ֆունկցիաների տեսության ամ..իոնի վարիչ և այլն:

Զոն Նե..երը շոտլանդացի մաթեմատիկոս է, լոգարիթմների ստեղծողը: Սովորել է Էրին..ուրգի համալսարանում: Լոգարիթմի գաղա..արին Նե..երը հանգել է հավանաբար դեռևս մինչև 1594 թ.:

Ըստ Նյուտոնի՝ մատերիան իներտ սու..ստանց է: Նյուտոնը հանգել է նույնիսկ աստվածային «առաջին մղումի» գաղա..արին: Նյուտոնը (Գ. Լայ..նիցից անկախ) մշակել է դիֆերենցիալ և ինտեգրալ հաշիվը: Նա կարևորագույն փորձարարական աշխատանքներ է կատարել օ..տիկայի բնագավառում:

Յուրաքանչյուր նորմալ տատանման դե..քում համակարգի կետերը տատանվում են միևնույն հաճախականությամբ (նորմալ կամ սե..ական հաճախականություն), որը պայմանավորված է համակարգի պարամետրերով: Նորմալի գաղա..արը կարևոր դեր է կատարում ինչպես դիֆերենցիալ երկրաչա..ության մեջ, այնպես էլ կիրառություններում (ՀՍՀ): Ստեղծվել ու շարունակաբար կատարելագործվում են ինքնաշխատ թարգմանիչներ, զանազան կարգի խմ..ագրիչ, սր..ագրիչ, որոնիչ, ընթերցիչ, փոխարկիչ ծրագրեր, համակարգչային տառատեսակներ (ՀԶ):

13. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք գ, կ, կամ ք:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Հնում, ինչպես գիտենք, մեր եր..րի թա..ավորական գա-
հը ժառան..ական էր (ՌԻ): 1920 թ. դե..տեմբերի 2 - 1921 թ.
փետրվարի 18: Այս կարճատև, բայց բուռն իրադարձություննե-
րի շրջանն առանձնահատու.. է իր զար..ացման հակասականու-
թյամբ: Դրա գնահատման հայեցակար..ային հիմ..ը հետևյալն
է՝ Հայիեղկունը մի կողմից որոշումներ էր ընդունում, որոնց հիմ-
..ում ըն..ած էին դասակար..ային տարբերությունների վերացման,
հավասարության, տնտեսական զար..ացման և սոցիալական
արդարության ս..զբուն..ները, բայց մյուս կողմից էլ ռուսական
իրականության մեջ կիրառված կար..ախոսների որդեգրմամբ
արհեստականորեն թշնամիներ և ժողովրդի շահագործողներ
էին որոնում այնտեղ, որտեղ դրանք չկային (ԱԴ): Կիլի..իայի հայ-
կական թա..ավորությունը, որը զար..ացած ավատատիրական
պետություն էր, նույնպես չունեի իր հիմնական օրենսգիր..ը, որը
պետության ամրապնդման ամենակարևոր գործոններից մե..ն
էր, և այն հան..աման..ը, որ այնտեղ որպես հայկական ծա..ում
ունեցող օրենսգիր.. օ..տագործվել է միայն Մխիթար Գոշի «Դա-
տաստանագր..ի»՝ Սմբատ Գունդստաբլի ստեղծած համառոտ
տարբերակը, դարձյալ վ..այում է, որ մինչև «Դատաստանա-
գիր..ը» հայկական օրենսգիր.. գոյություն չի ունեցել: Հակառակ
դեպ..ում Կիլի..իայում կօ..տվեին նաև դրանից (ԳԱ): Նշենք, որ
ՌԴ օրենսդրությունից ավանդաբար օ..տվող Հայաստանն այս
հարցում մեկ քայլ առաջ է անցել նրանից: ՌԴ-ում վարչական
դատավարության օրենսգիր.. դեռևս չի ընդունվել, և վարչաի-
րավական հարաբերություններից ծա..ող հանրային-իրավական
բնույթի գործերը դեռևս քննվում են վարչական իրավախախ-
տումների վերաբերյալ և քաղա..ացիական օրենսգր..երի կա-
նոններով (ԳՊ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

«Այ թե որտեղ է թաղված շան գլուխը» արտահայտությունն օտագործվում է, երբ հանելու.ային որևէ բան պարզաբանվում է: Ծա..ումն անհայտ է (ՍԻ): «Աշխարհի յոթ հրաշալի..ներ» են անվանում հին աշխարհից մեզ հասած ճարտարապետական և քանդա..ագործական հետևյալ յոթ կոթողներ՝ Քեոփսի բուր..ը, Ալե..սանդրիայի փարոսը Ե..իպոսում, Շամիրամ թա..ուհու կախովի այգիները Բաբելոնում, Հռոդոսի Մեծ արձանը Հռոդոս կղզում, Մավզոլ թա..ավորի դամբարանը Հալի..առնասում, Ջևսի արձանը Օլիմպոսում, Արտեմիս աստվածուհու տաճարը Եփեսոսում: Խոսա..ցական լեզվում (և գրականության մեջ) աշխարհի յոթ հրաշալի..ներից մեկն են անվանում որևէ հրաշալի, հիաս..անչ երևույթ կամ առարկա (ն. տ.): Մենք բոլորս գիտենք, որ երաժշտական կրթության բարձրագույն հաստատությունը կոչվում է կոնսերվատորիա, որտեղ կրթում են մասնագետ կատարողներ (նվա..ողներ, եր..իչներ, նվա..ավարներ, եր..ահաններ, երաժշտագետներ): Սակայն ու՛մ մտ..ով կանցներ, որ կոնսերվատորիան նախապես նշանակել է... որբանոց (ԼԽ): Կապելլան՝ որպես ե..եղեցական եր..չախումբ, նախապես գործել է առանց գործի..ային երաժշտության ուղե..ցության և կոչվել է ա..ապելլա: Գործի..ային երաժշտության զար..ացմանը զու..ընթաց կապելլաները ներառել են եր..իչներ և նվա..ածուներ և դարձել խառը երաժշտախմբեր (ն. տ.): Երբ մարդն իր ամենօրյա օտագործման գործի..ները, պիտույ..ներն ս..սում է նաև գեղեցկացնել, զարդարել, գոյանում է արվեստ (ՌԻ): Մեզ կոչ են անում գնալ Ան..լիա և ան..լիացոց պարի դասեր տալ՝ Սովորեցնելով ճապու.. լեվալտե և կա..ավապար, Ասելով, որ մեր շնորհ..ը միայն կրն..ի մեջ է (ՍՍ, ԻՇ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Վերջին ժամանակներս հո..եբանական հետազոտություններում առանձնակի կարևորվում է խոս..ի դերն անձի գիտակցության և վար..ի կար..ավորման գործում (ԾՄ): Հայ իրականության մեջ 365 թ. Ներսես Մեծ կաթողիկոսի նախաձեռնությամբ, եպիս..ոպոսների և ավա.. իշխանների մասնա..ությամբ հրավիրված Աշտիշատի կանոնադիր ժողովում հստա.. ար..ելվում էին մի շար.. հեթանոսական սովորություններ, այդ թվում՝ մերձավոր ազ..ականների ամուսնությունը (ԱԶ): Օժտվածությունը պահանջում է ուշադրություն և հո..ատարություն: Ինչպես արտասահմանյան, այնպես էլ ռուսական և հայկական հո..եբանության մեջ օժտվածության խնդրի ուսումնասիրությունն ս..սվել է (20-րդ դարի առաջին տասնամյակ) մտավոր զար..ացման ուսումնասիրությունից, քանի որ գիտնականների ճնշող մեծամասնությունը համակարծի.. էր այն մտ..ին, որ օժտված են այն երեխաները, որոնք արա.. են կողմնորոշվում, խելացի են, հաս..ացող, հեշտ և արա.. են յուրացնում նյութը (ՄԱ): Կազմակերպություններում հանդիպում են վար..ագծի տարբեր ձևեր: Կազմակերպչական տարբեր միջավայրերի հետ փոխազդող անձանց բազմությունը համապատասխան հան..աման..ների դեպ..ում հան..եցնում է նրանց վար..ագծի զգալի տարբերությունների (ԼՊ): Կատարողական բաղադրիչ - ավելի ցածր մա..արդա..ի գործընթացը մասնավորապես ինդու..տիվ մտածողության գործընթաց է, որի մեջ, ըստ Ստենբեր..ի, մտնում են կողավորումը, հարաբերությունների բացահայտումը, համեմատությունը, հիմնավորումը, պատասխանը: Ու. Նայսերը քննադատում էր Ստենբեր..ի դիր..որոշումը: Վերջին հաշվով, Ստենբեր..ի հայեցակար..ի այս հատվածն ամենից քիչ հիմնավորվածն է (ԱԳ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Բնության նյութը սաստի.. տկար է Մտ..ի հետ մրցել՝ ձևեր կերտելու թռիչ..ների մեջ (ՍՍ, ԻՇ): Ծնվեցիր՝ ծնիր՝ կար..ն է

բնության (ն. տ.): Հո..նած արևը կատարեց ու..յա շ..եղ մայրա-
մուտ Եվ իր հրեղեն կառ..ի արծակած լուսափայլ հետ..ով Մեզ
գուշակում է պայծառ առավոտ (ն. տ.): Նիտրալա..երի օ..տա-
գործումը պահանջում է անվտան..ության կանոնների խիստ
պահպանում: Նիտրալա..երն աստիճանաբար փոխարինվում են
պոլիա..րիլային, պոլիէթերային և այլ սինթետի.. լա..երով (ՀՍՀ):
Կան աշխարհագրական տեղան..ներ, որոնք ժամանա..ին, ան-
վանվել են ի հիշատա.. տիրակալ ար..աների, նաև՝ հրեշտա..-
ների: **Ար..աների քաղա..** անվանումը ժամանա..ի ընթաց..ում
դուրս եկավ գործածությունից, և նրա տեղը գրավեց Լիման: Քա-
ղա..ի ճա..ատագիր է. ար..աներին փոխարինեցին պատ..ամա-
խոսները... (ԼԽ): Ծովափնյա նավահան..իստները սովորաբար
աշխույժ վաճառականական խաչմերու..ներ են եղել նախ..ինում
(ինչու չէ, նաև այժմ), որոնք բար..ավաճել են առևտրատնտեսա-
կան ամենօրյա շփումների հետևան..ով և ժամանա..ի ընթաց-
..ում դարձել են ծաղ..ուն ու զար..ացած քաղա..ներ: Այդ կար..ի
քաղա..ներից մեկին վիճա..ված էր հետա..այում դառնալ նաև
պետության մայրաքաղա..՝ հատ..անվան հիմ..ում պահպանելով
ստու..աբանական նշանա..ությունը: Խոս..ը վերաբերում է Դա-
նիայի մայրաքաղա.. Կոպենհա..ենին (ն. տ.):

Ե. Մաթեմատիկա, Ֆիզիկա և Ինֆորմատիկա

Լե..ենդը պատմում է, որ միջնադարյան ին..վիզիցիայի դա-
տավարությունից հետո Գալիլեյը հպարտորեն կան..նել է ու հայ-
տարարել.

Բայց, այնուամենայնիվ, նա պտտվում է:

Հետա..այում ֆրանսիական գրող Ավ..ուստ Սիմոն Տրեյը
(1717-1794), հիմնվելով փաստական տվյալների վրա, հեր..ում
է այդ լե..ենդը, բայց արտահայտությունը որպես թևավոր խոս..
մնացել է ժողովրդի մեջ և օ..տագործվում է, երբ ցանկանում են
արտահայտել հաստատականություն, անդրդվելի համոզմուն..
(ՍԻ): **Պենտա..ոն** հունարեն բառ է. pent(a)-հին..., γῶνία-ան..յուն:

Հետևաբար պենտա..ոն կնշանակի հն..ան..յուն: ԱՄՆ-ի ռազմական գերատեսչության անվանումը թար..մանաբար նշանակում է «հն..ան..յուն»: Այդ հաստատությունը տեղակայված է մի շեն..ում, որ հիշեցնում է հն..ան..յուն կառուցված.. (ԼԽ): Ժամանա..ակից գիտությունների համակար..ի մեջ է մտնում ինֆորմատի..ան, որը դիտվում է ճշ..րիտ ու ճանաչողական գիտություն: Լեզվաբանությունը կապ ունի մե..ենական թար..մանությունների հետ: Մե..ենան, ունենալով լեզվաբանական նյութի և լեզվաբանական իրողությունների կար..ի մոդելներ, կատարում է թար..մանություններ մի լեզվից մյուսը: Մաթեմատի..ական կամ կիրառական..ական լեզվաբանությունը մշա..ում է լեզուն էՀՄ (էլե..տրոնային հաշվիչ մե..ենայի) համակար.. ներառելու և լեզվական կառուցված..ը ձևայնացնելու ս..զբուն..ներն ու եղանակները (ԼԽ, ԼՆ):

14. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք դ, տ կամ թ:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Տնտեսական սխալ քաղաքականությունը հանգեցնում է օգիստական անմխ..ար վիճակի, կենցաղային աննպաս.. պայմանների, որի դեպքում երկրոր..ական պլան է մղվում հայրենասիրությունը, և կեղծ հնչեղություն է ձեռք բերում ազգասիրական ամեն մի պետական քարոզչություն: Մար..կության պատմության ըն..ացքն ապացուցում է, որ ժողովուր..ների հայրենասիրական մղումներն ավելի են ակ..իվանում, երբ բարձր է նրանց տնտեսական, կենցաղային և մշակութային մակար..ակը (ԱԴ): Պատմական Պոն..ոսը, դեռևս միջնադարից բնակեցված լինելով տարբեր լեզվական, կենցաղային և մշակութային յուրահատկություններով օժ..ված ժողովուր..ներով (հույներ, հայեր, թուրքեր, քր..եր, լազեր, թա..արներ և այլն), է..նոմշակութային մի բար.. և բազմաշեր.. խճանկար է ներկայացնում (ՄԱԿ): Գերության ըն..ացքում, հնարավոր է, Բոհեմունդը դարձել է Մելիք-Ղազիի

քաղաքական խորհրդատուներ և ուսուցիչներ: Մելիք-Ղազին լավ էր հասկանում պատանդի իր արժեքը, մյուս կողմից նա նման չէր այն թուրք առաջնորդներին, որոնք ավերում և ոչնչացնում էին այն ամենը, ինչն իսլամից դուրս է (ՎԱԿ): Վարչական արտառադապայության համար իրավական բազա հանդիսացան «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքը, ՀՀ դատական օրենսգիրքը և ՀՀ վարչական դատարանության օրենսգիրքը, որոնք համապատասխանաբար ընդունվեցին 2004 թ. փետրվարի 18-ին, 2007 թ. փետրվարի 21-ին և 2007 թ. նոյեմբերի 28-ին (ԳՊ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Արվեստի համընդհանուր արժեքների պաշտպանության, արվեստի անկախությունն ամբողջատիրական գաղափարախոսությունից ձերբազատելու խնդիրները, ինչպես նաև առաջընթացի գաղափարը մեկ նպատակի են ծառայում՝ խաղարկել արվեստի ինքնուրույնության սկզբունքը: Մեր գործիչները չպիտի լինեն մեր ստառաքվոյի արարացումը, մեր ամբողջական մշակութային օտարացման արյունքը (ԶՊ, Գ): Ընդհանրապես, երբ հայնվում են ֆիլմեր կինոյի մասին, գրքեր գրողների մասին, դառնում են ճգնաժամային երևույթների արտահայտություններ: Արյունքում էկրանները հեղեղվեցին ամերիկյան ցածրարժեք արտադրանքի մոնետերով ձևավորված ֆիլմերով: Այն գործերն արարացիորեն պիսկվեցին «չեռնուխա» ռուսերեն բառով: Ու թեև հիմա «չեռնուխան» եսովեական կինոյում կարծեք թե պակասել է, սակայն նոր ստեղծագործական միք դեռ չի նշմարվում (ՄՍ, Գ): Շուրջպարը հայկական պարի ազգային ձևերից է, բայց այնպիսի պարեր հայերից բացի ունեցել են Հայաստանի հարևան մի քանի այլ ժողովուրդներ, այն թվում՝ հույները, խեղերը և այլն (ՌԻ): Բաբաջանյանի «Կապրիչիոյում»՝ հիրավի գունեղ արտահայտամիջոցներով, ռոմանտիկ պոռտուգալի

բազմազան ներբերանգներով հարուստ.. այս ստեղծագործության մեջ, «շոշափելի» երաժշտական կերպարների ներգործուն դինամիկայով արտացոլվում է կոմպոզիտորի խորապես լավատեսական աշխարհագագացողությունը (ԿԱ, Գ): Յոխեն Գերցի նշանավոր «Տրանսսիբիդյան ծրագիր» ինս..ալացիան պատկերում է 16 փայ..ի ա..ու: 16 օր շարունակ փակ վարագույրներով գնացքով նա ճամփոր..ել է Մոսկվայից Խաբարովսկ և հակառակ եր..ուղով: Այ.. ըն..ացքում նա իր թաց ո..քը դրոշմել է կավե տախտակի վրա: Նկարիչը, սակայն, գաղ..նիքը չի բացում. ար..յոք իրականում եղել է Սիբիրում, թե՛ այ.. ճամփոր..ությունը տեղի է ունեցել իր երևակայության մեջ (Գ): Իր ծավալուն աշխատանքներում Թոմաս Հիոշոնն օգտագործում է կենցաղային սովորական իրեր, վիրակապեր, խաղաքար..եր, պլաս..իկ տոպրակներ, անգամ այլումինե թի..եղներ: «Մար..կային տարբեր հոգեվիճակներն ու կենսական հիմնախն..իրներն են իմ ստեղծագործության շարժիչ ուժը», - խոստովանում է փարիզաբնակ արվես..ագետը (ն. տ.):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Հիմնականում ին..ելեկտն առանձնացվում է որպես ինքնուրույն իրականություն, որը դրսևորվում է իր ֆունկցիաներով մար..ու վարքի ինքնակարգավորման մեջ: Ին..ելեկտն ըն..հանուր ըն..ունակություն է, որը ձևավորվում է կյանքի նոր պայմաններում (ԱԳ): Երբ մար..ն սկսում է աշխատել կոլեկ..իվում, ապա երկուս..եք ունենում է որոշակի սպասելիքներ: Աշխատանքի ըն..ացքում սպասումները կարող են ար..արանալ կամ չար..արանալ: Որքան բար.., անորոշ է դառնում մեզ շրջապատող միջավայրը, այնքան ավելի շատ ենք հույս դնում մեր ընկալման գործըն..ացի համարժեքության պահպանման սեփական հնարքների վրա: Ներկայումս կազմակերպությունում բար.., անորոշ և անըն..հատ փոփոխվող պայմաններում վարքագծի ընկալումն աղավաղվում է, ինչը մեծացնում է սխալ որոշում կայացնելու

ռիսկը (ԼՊ): Մի շարք հետազոտողներ ցույց են տվել, որ երեխայի անհա..ականության որոշ առանձնահա..կություններ, որոնք ծնողի մոտ դժգոհություն, նյար..այնություն են առաջացնում, հանգեցնում են բռնության: Ան..րադառնալով վերը նշվածին՝ պարզ է դառնում, որ ընտանիքում երեխայի հան..եպ բռնության հանգեցնում է միջավայրի, ընտանիքի և անհա..ական մակար..ականերում առկա գործոնների համալիր ազ..եցությունը և ոչ թե մեկ առանձին գործոն (ԱՕ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Թեև միլիար..ավոր տարիներ կեն..անու մի տեսակն ուտում է մյուսին, այնուամենայնիվ, կեն..անիների բոլոր տեսակներն էլ պահպանվել են մինչ օրս նույն քանակական հարաբերակցությամբ: Իսկապես ինչ կլիներ, եթե վագրերի թիվը լիներ եղնիկների թվին հավասար: Վագրերը կարճ ժամանակահա..վածում կուտեին եղնիկներին, և հետագայում չունենալով հանապազօրյա սնուն..՝ իրենք էլ կվերանային երկրի երեսից: Նմանատիպ մեխանիզմով իսպառ կվերանար կեն..անական աշխարհը մեր մոլորակի վրա (ՄՄ, ԱՊԲԳ): Եվ ինչ երջանկություն, ինչ հմայք է ապրում կինը՝ չնայած նախոր..ած ծնն..աբերական ճիգերին ու ցավերին, երբ լսում է իր երեխայի առաջին ճիչը՝ աշխարհին մար..կության հավերժության ավե..ումը: Եվ ինչ բերկրանք է ապրում անհայ..ությունից իրեն նվիրված զարմանալի գյու..ից երիտասար.. տղամար..ը, ինչ հպար..ության և անպար..ելիության զգացումով է համակվում, երբ երեխան ծնվում, լույս աշխարհ է գալիս ապրելու և կյանքը շարունակելու խորին խորհր..ով (ն. տ.): Նա..րիումը կարևոր կենսատարր է: Կեն..անի նյու..ում նրա միջին պարունակությունը 0,02 % է: Մար..ու և կեն..անիների օրգանիզմում մասնակցում է հանքային փոխանակությանը, օսմո..իկ ճնշման և թթվահիմնային հավասարակշռության պահպանմանը, նյար..ային ազ..ականների հաղոր..մանը (ՀՍՀ): Ըն..ունված է հորիզոն կոչել տեսադաշ..ի (հեռավորու-

թյան) այն գիծը, որը հա..վում է երկրի մակերևույ..ին: Աստղագի..ույթյան բնագավառում հորիզոնը մեծ շրջան է, որ գուն..ը բաժանում է երկու հավասար մասերի՝ վերին և ներքին կիսագն..երի, և որի բևեռներն են գեոհի..ը և նրա հակառակ կետը: Իսկ ինչ կա այ.. միացման կետից՝ հորիզոնից այն կողմ: Դարձյալ՝ հորիզոն: Եվ այ..պես շարունակ: Դա տիեզերական գն..ածն մարմնի՝ Երկրի մակերևույ..ի հա..կությունն է (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Մա..եմա..իկական կամ կիրեռնե..իկական լեզվաբանությունն առաջացել է մա..եմա..իկայի և լեզվաբանության հա..ման կետում: Այն ներառում է լեզվի ձևային-մա..եմա..իկական նկարագրությունը, ինչպես նաև լեզվի վիճակագրական տեսությունը (ԼԽ, ԼՆ): Մոտավոր հաշվումները հաշվումների տեսակներից են, որոնց տվյալները և ար..յունքը համապատասխան մեծությունների իրական արժեքները միայն մոտավորապես ներկայացնող թվեր են: Մոտավոր հաշվումներն անհրաժեշ..որեն առաջանում են խն..իրների թվային լուծման դեպքում և պայմանավորված են այն անճշ..ություններով, որոնք հա..ուկ են ինչպես տրված խն..րի ձևակերպմանը, այնպես էլ խն..րի լուծման ձևերին: Մոտավոր հաշվումների մեթո..ների ըն..հանուր կանոնները և տեսությունն ըն..ունված է անվանել թվային մեթո..ներ (ՀՍՀ): Ներվիլ Մոտսոն անգլիացի ֆիզիկոս է: Եղել է Լոն..ոնի թագավորական ընկերության ան..ամ (1936 թ.): Դասավան..ել է Մանչես..րի (1929-30 թթ.) և Քեմբրիջի (1930-33 թթ.) համալսարաններում: Աշխատանքները վերաբերում են քվան..ային մեխանիկային, պին.. մարմնի ֆիզիկային, ա..ոմային բխումների տեսությանը: Բացատրել է հաղոր..ականության էլեկ..րոնների էներգե..իկ արգելքով հոսանքի ուղղման երևույթը (Մոտսի-Շոտկիի տեսություն) (ն. տ.):

Հետազայում մեքենական թարգմանության և համակարգերի մշակման համար սկսեցին կիրառել կառուցվածքային և մա..եմա..իկական լեզվաբանության ար..յունքները (ՇԱ):

15. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք ձ, ծ կամ ց:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Հայերի դրությունն անտանելի էր դար..նում մի ահավոր երևույթ, որը տարա..ված էր թե՛ Իրանում, թե՛ Թուրքիայում. դա մանկահավաքն էր: Առան..ին անհատների վճարա.. հարկերը գան..արան էին մտնում մի քանի մարմին ան..նելով, որն էլ առիթ էր դառնում կաշառակերության, ապօրինությունների և կամայականությունների համար (ԱՀ): Փիլիսոփա Շավլա Նուցուբի..են առաջ էր քաշում այն տեսակետը, որ վրա..ական վերածնունդը նախորդել է եվրոպականին և իր անմիջական ազդե..ությունն է ունե..ել վերջինիս առաջա..ման ու զարգա..ման վրա: Այս ամենը, անշուշտ, առաջին հերթին նպատակ էր հետապնդում բար..րա..նելու ժողովրդի ազգային ինքնագիտակ..ությունը (ԱԶ): 1912 թ. ար..անագրությամբ նախատեսված փոփոխությունները շատ աննշան էին Լիբանանի քաղաքական կյանքի հետագա զարգա..ման համար: Այս զիջումները չէին արդարա..նում Լիբանանի քրիստոնյաների սպասելիքները: Նրանք պահանում էին ընդար..ակ սահմաններով քրիստոնեական պետություն՝ Ֆրանսիայի խնամակալության ներքո (ԱԵ): Եզրակա..ությունը կրկին մեկն է. մինչև Մ. Գոշի «Դատաստանագիրքը» հայո.. մեջ գոյություն չի ունեցել ներհասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներին անդրադար..ող ժողովա..ու: Այս վերջնական համոզմանն են մղում իրավունքի զարգա..ման ընթա..քի ուսումնասիրությունները: Որ «Թավմուդական» իրավունքը նույնպես մուտք է գոր..ել Հայաստան, փոր..ել է ապացու..ել հայտնի հրեաբան Յ. Կարտսն իր ուսումնասիրության մեջ: Ըստ երևույթին, Մ. Գոշն օգտվել է այս օրենքների առան..ին հողվա..ների հայերեն թարգմանությունից, որոնք անշուշտ հայ հասարակական կյանք են ներմու..վել Արշակունյա.. պետականության անկումից բավական հետո (ԳԱ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Մարդաբանականից բա..ի, մեր ժողովրդի կարևոր առան..նահատկությունն է ազգագրությունը, որի մեջ մտնում են սովորույթները, հավատալիքները, տարազը, արվեստը, ազգային կերակուրները և այլն: Երբ նայում ենք Արարատի թագավորության հայկական բար..րաքանդակներին ու զարդերին և համեմատում Ասորեստանի կամ Բաբելոնի ժամանակներից պահպանված աքքադական բար..րաքանդակների ու զարդերի հետ, շատ նմանություններ ենք տեսնում: Եվ կամ սովորույթները, նիստուկա..ը, ժողովրդական արվեստը (ՌԻ): Ինչպես վկայում է երաժշտագետ Ծովինար Մովսիսյանը «Էդգար Հովհաննիսյան: Կյանքս հուշերում» գրքում, Հովհաննիսյանի կոն..երտային վարիա..իաները սաքսոֆոնի և ջազային նվագախմբի համար, անմիջապես գրավել են մասնագետների և երաժշտասերների ուշադրությունը մտահղա..ման թարմությամբ և համար..ակությամբ: Կոն..երտը հորինվա.. է թեմայի և վարիա..իաների ձևով: Ելևէջային տարրերը՝ հատկապես վճռորոշ են նյութի իմպրովիզա..իոն մշակման համար: Շարժման գործակի..ն ապահովում են ռիթմիկ բազմազանությունն ու վարիա..իոն յուրօրինակ շերտավորումը, որի դեպքում տենոր-սաքսոֆոնի և կլարնետի ստատիկ գ..ին հակադրվում են տարբերակվա.. թեմատիկ դարձվա..քները: Բոլոր վարիա..իաների ն հյուսվա..քում, ն ինտոնա..իոն դարձվա..քներում այսպես թե այնպես արտահայտվա.. են հիմնական թեմայի տարրերը՝ տոնիկական կվինտան և կրկնակի դոմինանտային հնչյունը (ՇԳ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Նյարդային բուլիմիայի բուժման գործընթա..ում հոգեթերապևտի առանջնահերթ նպատակն է՝ կանխել սովորական դար..աժ վարքաձևի կրկնությունը (ՀՇ): Սոիալական միջավայրը և ան..ի կատարած գոր..ունեությունը վճռական դեր են կատարում

նրա ան..նային հատկությունների ձևավորման ու զարգա..ման գործընթա..ում (ԱԼ): Կրեատիվության համար Ստերնբերգն առան..նացնում է չորս բևեռային բաղադրիչներ և իմաստության համար՝ երեք: Կրեատիվությունը փոխկապակ..վում է ինտելեկտի հետ: Ստերնբերգին չի հաջողվում տարբերակել փոր..ագեստների կողմից առան..նացված մտքի բնութագրիչները (ԱԳ): Հոգեբանական ներգրավվածությունը ենթադրում է արժեքների որոշակի փոխանակում և արտացոլում է այդ կազմակերպությունում աշխատելու մարդու և կոլեկտիվի փոխադար.. ցանկությունը: Աշխատանքի ընթա..քում սպասումները կարող են արդարանալ կամ չարդարանալ: Հաջող փոր..ը բար..րացնում է սեփական հնարավորությունների նկատմամբ վստահությունը: Բար..ր համապատասխանությունը դրականորեն է հարաբերակ..վում կադրերի ցա..ր հոսունության հետ: Աշխատանքի ընդունվելու համար դիմողները փոր..ում են դուր գալ այն կազմակերպություններին, որոնց կառու..վա..քը, գոր..ունեությունը և դիրքորոշումները կարող են իրենց հարմար լինել: Այն ամենի մեծ մասը, ինչը մարդը «տեսնում է» իր շուրջը, նախկին փոր..ի, ուսու..ման և մշակվա.. կար..րատիպերի արդյունք է (ԼՊ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Շոշափելիքի օրգանները մաշկում, հենաշարժողական ապարատում (մկաններ, ջլեր, հոդեր) և որոշ օրգանների լոր..աթաղանթներում (լեզու, շրթունքներ) տեղակայվա.. հատուկ ընդունիչներ են:

Նեֆելինային սիենիտը լրիվ բյուրեղային ալկալային ապար է, որը պարունակում է զգալի քանակությամբ աք..եսոր միներալներ:

Ոգնախոտը դաշտավլուկազգիների ընտանիքի բազմամյա բույս է, որի ցողունի բար..րությունը մինչև 1,5 մ. է: Բար..ր բերք է տալիս երկրորդ տարվանից սկսա..: Խոտը հավաքում են հուրաններ ար..ակելուց անմիջապես հետո, սերմը՝ հատիկների մո-

մային հասունա..ման փուլում (ՀՍՀ):

Ժամանակակի.. գիտության տվյալներով տիեզերքն ընդգրկում է երկրամեր.., միջմոլորակային, միջաստղային, միջգալակտիկական վիթխարի տարա..ությունները՝ նրանցում գտնվող բոլոր (տիեզերական) մարմիններով հանդեր..:

Ա..տեկները բնակվելիս են եղել ներկայիս Մեքսիկայի տարած..քում և մինչև իսպանացի գաղութարարների ներխուժումը Հյուսիսային Ամերիկա, ունե..ել են զարգա..ած և առաջադեմ մշակույթ: Ա..տեկների մայրաքաղաքը Թենոչտիտլանն էր: Իսպանացիները քաղաքը գրավում են, կոր..անում և 1521 թ. նրա տեղում հիմնադրում են նոր քաղաք և այն անվանակոչում Մեխիկո՝ ի պատիվ ա..տեկների ռազմի աստ..ո՝ Մեխիտլի, որի պատվին կառու..վա.. տաճարները գտնվում էին Թենոչտիտլանում (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Իսահակ Նյուտոնը բացատրել է Լուսնի շարժման առան..նահատկությունները, Յուպիտերի պրե..եսիան ու սեղմումը, քննարկել հո.. զանգվա..ների ձգողության խնդիրները: Փոփոխական մե..ությունները Նյուտոնն անվանել է ֆյուեյնտներ (հոտող մե..ություններ), որոնց ընդհանուր արգումենտը նա համարել է «բացար..ակ ժամանակը»: «Ֆյուքսիաների մեթոդ»-ում Նյուտոնը ձևակերպել է անալիզի երկու փոխհակադար.. խնդիրները՝ դիֆերեն..իալ խնդիրը և դիֆերեն..իալ հավասարման ինտեգրման, մասնավորապես նախնականների որոշման խնդիրը: Նյուտոնին է պատկանում նաև վարիա..իոն հաշվի որոշ խնդիրների լու..ումը: Նրա հայա..քների հակառակորդները եղել են կարտեզիականության ներկայացու..իչները: Նյուտոնը դեմ էր մտա..ական ենթադրություններին: Նա զարգա..րել է բացար..ակ տարա..ության և ժամանակի գաղափարը:

Աբրահամ դը Մուավրը անգլիական մաթեմատիկոս է (ծագումով ֆրանսիացի): Ստա..ել է կոմպլեքս թիվը ո-աստիճան

բար..րացնելու և կոմպլեքս թվից ո-աստիճանի արմատ հանելու կանոն (Մուավրի բանաձև): Հետագրտել է աստիճանային շարքեր, որոնք անվանել է անդրադար.. շարքեր (ՀՍՀ):

1978 թ.-ին ՀՊՃՀ-ի պրոֆեսորադասախոսական ան..նակազմի և գիտական աշխատողների միջոցով ստեղ..վել է ISMA համակարգը, որի ղեկավարներն են Է. Մանուկյանը և Ս. Մանուկյանը: 2000 թ.-ից ծրագրի ան..նակազմը հիմնականում զբաղվել է տեքստային ինտելեկտուալ վերլու..իչների մշակմամբ (ՇԱ):

16. Կետերի փոխարեն լրացրեք ք, ք կամ չ:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Տերությունների ներկայացուցիչները, ընդառա..ելով լիբանանցիների պահան..ների, օսմանյան կառավարությանն առա..արկում էին փոփոխություններ կատարել կանոնադրության մե.. (ԱԵ): Խորհրդային ող.. շր..անում մասոնության և մասոններ-դեկաբերիստներ առն..ությունների վերաբերյալ լուր.. աշխատություններ չեն ստեղծվել (ՎՍ): 1987 թ. Խորհրդային Վրաստանի տարածքում հիմնված առա..ին քաղաքական կազմակերպությունն ուներ «Իլյա Ճավ..ավաձեի միություն» անվանումը (ԱԶ): Այսօր հա..ախ այն թյուր տպավորությունն է իշխում, որ ամբող..աստիական վար..ակարգեր ունեցող կամ ունեցած պետություններում սխալ ճանապարհով է ընթանում կամ ընթացել տնտեսական քաղաքականությունն իր ամբող..ության մե.. (ԱԴ): Վար..ական դատավարությունում գործը հարուցվում է հայցի հիման վրա: Օրենսդիրը հստակորեն սահմանում է վար..ական հայցերի տարբեր տեսակների (վի..արկման, պարտավորեցման, ճանա..ման, սրանց հետ նաև հետևանքների վերացման) ներկայացման ժամկետները (ԳՊ): Վե..ի լուծման համար անհրաժեշտ ներքին համոզմունք ձևավորելու նպատակով դատարանն իրավասու է, չսահմանափակվելով վար..ական դատավարության մասնակիցների մի..նորդություններով, նրանց ներկայաց-

րած ապացույցներով և գործում առկա այլ նյութերով, ձեռնարկել ող..ամիտ մի..ոցներ, մասնավորապես պահան..ել վար..ական վարույթի նյութեր, տեղեկություններ, ապացույցներ, լրացուցի.. բացատրություններ, հանձնարարել կողմերին անձամբ ներկայանալ դատական նիստին (ՎԴՕ 6-րդ հոդված) (Ն. տ.):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Սիրահարությունը, ամուսնությունը և զղ..ումը նման են շոտլանդական ջիգ պարին, մենուետին և հինգ-քայլ պարին. առա..ինը խիստ կրակոտ է և արագ, ինչպես շոտլանդական ջիգը, ամուսնությունը համեստ է, ծանր ու հանդիսավոր, ինչպես հինավուրց մենուետը, վեր..ը գալիս է զղ..ումը իր ծուռ ոտներով և սկսում հնգաքայլը, պարում կաղալով, մին..և որ ընկնում է փոսը (ՍՍ, ԻՇ):

Էդգար Հովհաննիսյանի «Կոնցերտային վարիացիաները սաքսոֆոնի և ջազային նվագախմբի համար» գործն առա..ին անգամ կատարվել է Մոսկվայում 1965 թ.: Պահպանվել է առա..ին կատարողներից մեկի՝ սաքսոֆոնահար Արմեն Աղա..անովի նամակը հեղինակին. «Ձեր կոնցերտը բացահայտում է ալտ-սաքսոֆոնի ամբող.. ձայնասահմանը»: Յուրի Սիլանտը հեղինակին գրել է. «Բոլոր իմ «լուր..» համերգներում «Վարիացիաները» կլինեն առա..ին տեղում և ամբող.. ծրագրի զարդը» (ՇԳ): «Նռան գույնը» պատկանում է ոչ միայն հայ, այլև մի..ազգային ֆիլմարվեստի մե.. շր..ադարձային այն դպրոցին, ուր պետք չէ փնտրել տրամաբանված դիպաշար, հետաքրքրական դեպքեր, բախումներ կամ երկխոսություններ. Փարա..անովն իր նյութը պատմում է ոչ թե դեպքերով կամ բառերով, այլ արտահայտվում է խորհրդանշական, գերիրապաշտական բնույթ ունեցող շարժուն գեղանկարներով: «Նռան գույնը» կամ «Սայաթ-Նովան» ինձ համար մի իսկական զարդատուփ է, - ասել է Փարա..անովը, - նայում ես վրան՝ ամբող..ովին զարդանկարված, բացում

ես ' մանրանկարների մի ող.. աշխարհ»: Ֆիլմի առա..ին իսկ կադրերից երևան է գալիս Փարա..անովի՝ հայ մի..նադարյան գրքարվեստի ավանդներին տիրապետումը և դրանց փոխակերպումը կինոարվեստում (ԷԱ): Լոկ ա..քերի արտահայտությամբ սուրենյանցական Շամիրամի կերպարի ող.. հոգեվի..ակի բացահայտմանը հանդիպում ենք նաև Ութերհաուզի «Կլետպատրայում» (ՄՄԿ): Մի..ին դարերում կաթոլիկ և անգլիական եկեղեցաշինության ճարտարապետական ո..երում եկեղեցու ներսում առանձնացնում էին հատուկ սենյակ՝ աղոթքի, սրբերի մասունքները պահելու և եկեղեցական երգ..ախմբի համար (ԼԽ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Հոգևոր հայրերն այն համոզմունքին էին, որ ամուսնության մե.. անհրաժեշտ է խուսափել կոշտ անհամապատասխանություններից, օրինակ՝ ըստ դավանանքի, կրթության, արտաքին տվյալների: Ամբող.. հարցն այն է, որ նման մոտեցման դեպքում Աստված կարող է համաձայնեցնել առա..ին հայացքից անհամատեղելին: Աստված-մարդ-Աստված: Փաստորեն, յուրաքան..յուր անհատի «մի..ուկը» և խորհուրդն Աստծո պատկերն է նրա մե..: Առա..ին - Աստծո պատկերը մարդու մե.. սկզբունքորեն անջն..ելի է: Երկրորդ - Աստծո պատկերը միաժամանակ ներկայացնում է և մեր անհատական առանձնահատկությունները: Երրորդ - պատկերի խորությունը և անսպառությունը: Եվ հետո միայն, երբ ամուսիններն աղոթում են մեկը մյուսի համար, կարող են բացահայտել իրենց հոգիների մին.. այդ անհասանելի ամբող..ական էությունը: Ող..ախոհության հիմքը, նախադրյալը համարվում է ամոթը: Եվ մի բան է, երբ ամոթը վերածվում է ներոզի, որը ջլաքանդ է անում մարդու ուժերը, մի բան է, երբ խոսվում է, ասենք, բարեպաշտ աղ..կա ամոթխաճության մասին, որը ներառում է և՛ ող..ախոհության, և՛ անարատության, և՛ կանացի արժանապատվության բովանդակությունը: Անառակի հոգևոր վախ..անը նման է նողկալի ամայության և քարացած

անզգայության (ԱԶՀ): Ինքնաիրացումը՝ որպես հոգեբանական հիմնախնդիր, առա..ին հերթին ենթադրում է կենսագործունեության ոլորտներում զարգացման տարբեր մակարդակների նվա..ում, անձնային աճ և հասունություն, որի համար նշանակալի դեր են խաղում անձնային գծերը (ԷՓ): Ես - հայեցակարգը փոխվում է տարիքի հետ և իրավի..ակային գործոնների ազդեցության ներքո (ԼՊԿ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Արյան մե.. եղած ազոտը միշտ լուծված, հեղուկ վի..ակում է: Երբ մարդը սուզվում է ջրի հատակը կամ ի..նում երկրի ընդերքը, ապա միանգամից վեր բարձրանալիս այդ հեղուկ ազոտը վերածվում է գազային պղպ..ակների՝ խցանելով բոլոր զարկերակները, և մարդը հանկարծամահ է լինում (ՄՄ, ԱՊԲԳ): Հիշենք, թե ին..պես է բազմանում միաբ..ի.. ամեոբան՝ տրոհվելով, մասերի բաժանվելով: Մայր ամեոբան բաժանվում է մասերի, և առա..անում են նոր ամեոբաներ (ՌԻ): Կալցիումը բուսական և կենդանական աշխարհի կարևորագույն տարրերից է: Ցամաքի կրաքարերից առա..ացած կալցիումը (լուծելի աղերի ձևով) անցնում է օվկիանոս: Ծովային տաք ջրերում այն օգտագործվում է մասամբ ցածրակարգ օրգանիզմների՝ ֆորամինոֆերների կորալների կմախքի առա..ացման համար և աստի..անաբար կուտակվում հատակին կրաքարի ձևով (ՀՍՀ): Որոշ աշխարհագրական անվանումներ բառացի նշանակում են «մե..տեղում գտնվող»՝ պայմանավորված այն իրողությամբ, որ այդ տարածքը (քաղաք, բնակավայր և այլն) գտնվում է կամ լեռների, կամ գետերի, կամ ճանապարհների մի..և, կամ դաշտավայրերի մե..տեղում և այլն: Այսպես, Տիգրիս և Եփրատ գետերի մի..ին և ստորին հոսանքներում է գտնվում քաղաքակրթության հնագույն օ..ախներից մեկը՝ պատմական Մի..ագետքը (ԼԽ): Ծովափնյա նավահանգիստները սովորաբար աշխույժ վա..առականական խա..մերուկներ են եղել նախկինում (ինչո՞ւ չէ, նաև այժմ), որոնք

բարգավա..ել են առևտրատնտեսական ամենօրյա շփումների հետևանքով և ժամանակի ընթացքում դարձել ծաղկուն ու զարգացած քաղաքներ: Այդ կարգի քաղաքներից մեկին վի..ակված էր հետագայում դառնալ նաև պետության մայրաքաղաք՝ հատկանվան հիմքում պահպանելով ստուգաբանական նշանակությունը, վեր..ինս էլ իր հերթին պայմանավորված է բնակավայրին հատուկ գործառական դերով: Խոսքը վերաբերում է Դանիայի մայրաքաղաք Կոպենհագենին (ն. տ.):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ջոն Նեպերին է պատկանում լոգարիթմի մի սահմանում, որն ըստ էության համարժեք է դիֆերենցիալ հավասարման մի..ոցով լոգարիթմի սահմանմանը («Լոգարիթմների զարմանալի աղյուսակի կառուցումը» աշխատության մե..):

Շարքը մաթեմատիկական հասկացություն է, որը վեր..ավոր գումարի ընդհանրացումն է անվեր.. քանակությամբ գումարելիների դեպքում:

Նեյտրոնային ֆիզիկան մի..ուկային ֆիզիկայի բաժին է, որն ուսումնասիրում է տարբեր էներգիայի նեյտրոնների հատկությունները, ստացման եղանակները, մի..ավայրի մի..ուկների հետ դրանց առաձգական և ոչ առաձգական փոխազդեցությունը, վեր..իններիս լրիվ էֆեկտիվ կտրվածքի կախումը նեյտրոնների էներգիայից, նեյտրոնների գրանցման մեթոդներն ու սարքերը:

Նյութոսի օղակների դիտման վրա են հիմնված հարթ թիթեղների հղկվածության աստի..անի որոշման լավագույն եղանակը և օպտիկական մակերևույթների մի..և փոքր անկյունների չափման մեթոդը:

Չափայնության վելուծությունն ուսումնասիրվող երևույթի համար էական ֆիզիկական մեծությունների մի..և առն..ությունների հաստատման մեթոդ է:

Չափի.. սարքը չափման մի..ոց է, որը հնարավորություն է

տալիս անմի..ապես հաշվելու չափվող մեծության արժեքը:

Հաղորդման հուսալիության բարձրացման պարզագույն մի..ոցը յուրաքան..յուր ազդանշանը մի քանի անգամ կրկնելն է:

Կլոդ Էվլուդ Շենոնը ամերիկացի գիտնական և ինժեներ է, ինֆորմացիայի մաթեմատիկական տեսության ստեղծողներից: Ավարտել է Մի..իզանի համալսարանը (1936) (ՀՍՀ):

17. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք դ կամ իւ:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Արցա..ին օգնելու նպատակով 2003 թ. բացվում է «Թուֆեն-կյան» հիմնադրամի Ստեփանակերտի գրասենյակը, որի միջոցով իրականացվում են վերաբնակեցման, առո..ջապահական, կրթամշակութային և այլ բարեգործական ծրագրեր (ԱՎ): Ամբո..ջ հարցն այն է, թե ի՞նչն էր բարենորոգիչներին առաջ մ..ում: Սրա հետ կապված, բոլորովին էլ ոչ պատահականորեն, ի հայտ եկավ վարկած այն մասին, որ վերակառուցման գլ..ավոր շտաբը գտնվում է ոչ թե Մոսկվայում, այլ Վաշինգտոնում: Այդ մասին է վկայում ամերիկյան նա..կին հետախույզ Պիտեր Շվեյցարի «Հա..թանակ» գիրքը, որում համոզիչ տվյալներ են բերվում այն մասին, որ ամերիկյան հատուկ ծառայությունները ԽՍՀՄ-ը քանդելու նպատակաուղղված քա..աքականություն էին վարում (ՇՄ): 1547 թ. Ստեփանոս Սալմաստեցու նա..ագահությամբ Էջմիածնում կայանում է գա..տնի խորհրդաժո..ով: Այնտեղ վճռվում է կաթո..իկոսին ու..արկել Եվրոպա՝ հայցելու եվրոպական քրիստոնյա պետությունների միջամտությունը պարսից լուծը թոթափելու և քա..աքական ազատություն ձեռք բերելու հարցում (ԱՎ, ՀՊՄՀ): Պատմական Ջու..ա ավանը կամ Հին Ջու..ան տե..ադրված է ե..ել ներկայիս Նա..իջևանի Ինքնավար Հանրապետության Ջու..ա գյու..ի մերձակայքում՝ Արաքս գետի ձա.. ափին: Համաշ..արհային համբավ էին վայելում Նոր Ջու..այի խաչքարերը (ԳՍ): Քա..աքացիական շրջանառության ոլորտում հասարակական ամբո..ջական արդյունքը կարող է արտադրվել և բաշ..վել

ինչպես իշ..անակազմակերպական, այնպես էլ կամային-պայմանագրային հարաբերությունների միջոցով, որոնք կարող են դրսևորվել առևտրային կազմակերպությունների փո..ադարձ հարաբերություններում՝ ապրանքների մատակարարման, փո..ադրման, շինարարական աշ..ատանքների կատարման, ծառայությունների մատուցման, հանձնարարությունների կատարման և այլ ե..անակներով: Առևտրային կազմակերպությունների ոչ իրավաչափ գործողությունները շատ հաճա.. հանգեցնում են տնտեսական իրավախա..տումների, որոնց հատկանքները՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով տնտեսական արգելքները, կիրառվում են քա..աքացիական կամ նյութական պատաս..անատվության ձևով (ԱԿ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Իր ստե..ծագործական առաջին փորձերից ի վեր Վ. Սուրենյանցն ունեցել է բավական հստակ կո..մնորոշում: Այս մասին են վկայում Սուրենյանցի ընկերոջ՝ Գ. Խալաթյանի խոսքերը. «Վարդգեսը հմուտ է արևելյան ոճում: Այդ գա..տնիքն է, որ նա ուզում է կատարելագործել ու շինել ա..բյուր իր ապահովության համար» (ՄՄԿ): Կլարնետը սաքսոֆոնների հնչողությանը հա..որդում է յուրահատուկ փափկություն: Ջազային երաժիշտներն այս հնարն անվանում են «բյուրե..»: Է. Հովհաննիսյանը լրջորեն ուսումնասիրել է ջազային նվագախմբի վարպետության հիմունքներն ու գա..տնիքները՝ կիրառելով նման հնչերանգային համատե..ում (ՇԳ): Ժայռապատկերներ կան Մեծ Հայքի շատ լեռներում՝ Գե..ամա, Սյունիքի, Նա..իջևանի, Դարանա..յաց և այլն: Հայկական լեռնաշ..արհի հարավում՝ Դիարբեքի քա..աքի մոտ, վերջերս գտնվեց նոր քարի դարից պահպանված մի բնակավայր (մ. թ. ա. 8-րդ հազարամյակ), որտե.. բնական (հում) պ..նձից պատրաստել են գործիքներ: Դա մարդու կո..մից մետա..ի մշակման առաջին օրինակն է (ՌԻ): Գրի նա..նական տեսակները (պատկերագրություն, գա..ափարագրություն և այլն)

ի սկզբանե արձանագրվել են ժայռերի վրա, քարանձավների և մշակված կավե սալիկների վրա, մինչև նրա (գրի) զարգացմանը զուգընթաց ի հայտ են եկել մազա..աթն ու թու..թը: Թ..թի այդ նա..որինակը եգիպտական պապիրուսն է (ԼԽ): Կարելի է նշել, որ քա..աքական տե..նոլոգիաները բազմաթիվ են ու բազմազան: Քա..աքական PR գործունեությունն ստե..ծագործական գործընթաց է: Եվ ամեն անգամ կոնկրետ տե..նոլոգիական շ..թայի նա..ագծումը պահանջում է յուրահատուկ ստե..ծագործ մոտեցում (ՄՀ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Բռնությունը չի կարելի հա..թել բռնությամբ: Բռնությունը կարող է խա..տել շփման մեջ արդարության, ազնվության, օրինավորության բոլոր սկզբունքները (<Թ): Ծնողի անհատականության առանձնահատկությունները՝ մտավոր հետամնացությունը, հոգեկանի և առո..ջության հետ կապված մի շարք այլ խնդիրներ, ծնողներից մեկի կամ երկրորդի արբեցողությունը, թմրամոլությունը, դրանցից բ..ող հոգեֆարմակալոգիական խնդիրները և աֆեկտային խա..տումները՝ ագրեսիվությունը, դյուրագրգռությունը, ներամփոփվածությունը և այլ խնդիրներ, նման միջավայրում ապրող երե..այի համար հսկայական ռիսկեր են ստե..ծում (ԱՕ): Ինտելեկտը կարող է հանդես գալ կամ հանդես չգալ որպես ղեկավարի հաջո..ության գործոն՝ կա..ված նրանից, թե ինչ ռեսուրսներ (մտավոր թե հա..որդակցական) են ներառված նրա գործունեության մեջ (ԱԼ): Հոգեբանության մեջ առանձնացնում են հոգեսոմատիկ, այսինքն՝ զգայականորեն կան..որոշվող հիվանդությունների մի քանի հիմնական ա..բյուրներ. 1. Ներքին կոնֆլիկտ անձի գիտակցականի և անգիտակցականի միջև, ընդ որում, այդպիսի ներքին պայքարի արդյունքում կո..մերից մեկը կործանիչ հա..թանակ է տանում մյուսի նկատմամբ: 2. Երկրորդական շահը, որը շատ կարևոր պատճառ է հիվանդության առաջացման համար, քանի որ ա..տանիշը հա..ճա.. շահավետ է հիվանդի համար: 3. Հոգեսոմատիկ խանգա-

րումների հաջորդ ա..բյուրը նույնականացնումն է: 4. Ներշնչանքի էֆֆեկտը, ըստ որի հիվանդության ծագման ա..բյուրն է որոշակի դիրքորոշումների անընդհատ կրկնությունը մանկության տարիներին (<Շ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Օրգանիզմում նատրիումի քլորիդի պակասն առաջացնում է արյան թանձրացում, հարթ և կմա..քային մկանների ք..աձգություն: Երեքից տասը տոկոսանոց լուծոյթներով պատրաստում են թրջոցներ՝ թարա..ային վերքերը բուժելիս:

Նեմրութը բարձունք է Տավրոսի լեռնաշ..թայում՝ հնագույն Կոմմագենե երկրում:

Նեյտրոնային աստ..երը գերխիտ աստ..եր են, որոնք բա..կացած են առավելապես նեյտրոններից: Նեյտրոնային աստ..ի զանգվածն Արեգակի զանգվածի կարգի է, իսկ շառավի..ը շուրջ տասը կիլոմետր (<Ս<):

Հայտնի է, որ տիեզերական վիթ..արի ու անձայրածիր տարածություններում որոշակի ու..եծրով շարժվող մոլորակներն ունեն իրենց ու..եկցող մարմիններ (երկրորդական մոլորակներ), որոնք կոչվում են արբանյակներ: Պարզվում է՝ այդպիսի ու..եկցող-արբանյակներ կան նաև երկրի վրա՝ մեր կո..քին: Ու..եկցող (ու..եկցորդ) բառը երկու իմաստ ունի՝ 1. արբանյակ, որ ու..եկցում է հիմնական մոլորակին, 2. ճանապարհի ու..եկից (ԼԽ):

Վայրի կենդանին շարունակ ահի մեջ է և ամեն խշրտյունից պատրաստ գլ..ապատառ փա..չելու:

Աշունը եկավ և մեր անտառները նորից նա..շուն շորեր հագան: Գոմեշներն անտառ մտան ու փնչոցով սկսեցին խժոել տանձ, կա..ին ու վայրի այլ մրգեր:

Հարուստ է Խոսրովի անտառը վայրի մրգերով և նրա թավտներում վ..տում են արջերն ու վարազները:

Արջն այդպես է. քանի իրեն չեն նկատել, զսպում է իր տագնապը, կե..ծ հանգիստ է ձևանում և ջանում անձայն ծածկվել

մարդու տեսությունից: Ու հենց դուրս եկավ որսորդի տեսությունն դաշտից, փառքում է՝ ճյուռ ու թուփ փշրելով (ՎԱ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ամերկիացի մաթեմատիկոս (ազգությամբ հունգար) Յանոշ ֆոն Նեյմանը (1903-1957) մասնակցել է առաջին ատոմային ռումբի ստեղծման աշատանքներին: Ե.ել է Ատոմային էներգիայի հանձնաժողովի անդամ (1955-ից): Աշատանքները վերաբերում են ֆունկցիոնալ անալիզին և դասական ու քվանտային մեխանիկայում դրա կիրառություններին: Ջրավել է խաբրի տեսության հարցերով: Մեծ ավանդ ունի առաջին ԷՀՄ-ի ստեղծման գործում:

Նյուտոնը զարգացրել է բացարձակ տարածության և ժամանակի գառափարը, որն ընկած է ող դասական մեխանիկայի հիմքում: Նյուտոնի տեսության օգտին վկայող կարևոր փաստարկներից էր երկրագնդի սեղծության (բևեռների մոտ) հայտնաբերումը, որը հակառակ էր Դեկարտի ուսմունքին:

Ներդաշնակ տատանումները տատանումների մյուս տեսակների մեջ կարևոր տեղ են գրավում: Նա.՝ բնության մեջ և տեխնիկայում հաճախ են հանդիպում ձևով ներդաշնակ տատանումներին նման տատանողական պրոցեսներ, երկրորդ՝ համարյա անփոփոխ հատկություններով համակարգերից շատերը (օրինակ՝ էլեկտրական շախները) ներդաշնակ տատանումների նկատմամբ իրենց յուրահատուկ ձևով են դրսևորում: Ներդաշնակ տատանումները տատանումների միակ տեսակն են, որոնց ձևը վերարտադրելիս չի առավաղում (ՀԱՀ):

18. Կետերի փոխարեն լրացրեք մ կամ ն:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

1920 թ. դեկտեմբերի 2-ին մի կողմից ՌՍՖՍՀ լիազոր ներկայացուցիչ Լեգրա.ի և մյուս կողմից Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ներկայացուցիչներ Դրոյի և Հա.բարձում Տերտերյանի միջև ստորագրվեց Երևանի համաձայնագիրը

(ԽՍ): Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության զի..ված ուժերի զորքերի միացյալ խ..բավորման ստեղծման մասին համաձայնագիրն ստորագրվել է ՌԴ և ՀՀ պաշտպանության նախարարներ Իգոր Սերգևի և Սերժ Սարգսյանի կողմից 2000 թ. սեպտե..բերի 27-ին (ԱԳՀ): 1923 թ. Բուլղարիայում տեղի ունեցավ հեղաշրջում և Ալեքսա..դր Ստա..բուլսկու կառավարությունը հեռացվեց (ՎՀ): Հայ նախարարական դասը ոչնչացնելու ծրագիրը հայտնի էր դարձել հայոց իշխան Ս..բատ Բագրատունուն, որը գումարեց նախարարների գաղտնի ժողով: Օ..այան խալիֆայության հարկային ծանր լուծը վրդովել էր հայ ժողովրդին: Մուհամմադ մարգարեին վերագրված և հայկական համայնքներին տրված պայմանագրերը հայտնի էին Ալի Մա..շուր (հրովարտակ) անունով: Փոքր Մա..շուրը արաբական իշխանությունների կողմից տրվել է հայերին 8-րդ դարում Սահակ Ձորովորեցի կաթողիկոսի միջնորդությա..բ (ԳՄ): Խ. Սա..վելյանն իր աշխատության մեջ խոսում է նաև այսպես կոչված «Ասորա-հռո..եական դատաստանագրքի» մասին: Սակայն դա սուկ տեսակետ է (ԳԱ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Շեյկը (անգլ. shake - տարուբերվել) անգլիական ծագումով ժամանակակից պարահանդեսային պար է՝ մարմնի և ուսերի բնորոշ, հա..պատրաստից շարժու..ներով: Երաժշտական չափը քառամաս է, տե..պը՝ չափավոր արագ (ՀՄՀ): Մոդեռն ոճի և սի..վոլիզմի էջերից քաղած դասերը, փայլու.. վարպետությա..բ մշակված, բացահայտվում են Սուրենյանցի գլուխգործոցներից «Շա..իրա..ն Արա Գեղեցիկի դիակի մոտ» կտավում (1899): Կո..պոզիցիոն առումով «Սափոր նկարազարդող հույն կինը» կտավում Սուրենյանցն անկաշկանդ է գտնվել (ՄՄԿ): Դիո..իսիոսի տոնախ..բությունների ժամանակ ելույթ էին ունենում այծե..ի հագած երգիչների խ..բերը և կատարում հատուկ հի..ներ-դիֆե-

րա..բներ. սկսում էր մենակատարը, իսկ երգչախումբը պատասխանում էր նրան (ՍԻ): Հին Հռոմեական օրացույցով, երբ տարին սկսվում էր մարտ ամսից, սեպտեմբերը յոթերորդ ամիսն էր. լատիներեն «սեպտե..» նշանակում է «յոթ» (L. Խ.): Եվրոպական լեզուներում, ռուսերենում և հայերենում գործածվում են կոպոզիցիա և կոպոզիտոր բառերը, որոնց համապատասխան բառարանային իմաստներն են «հորի..վածք» և «երգահան»: Կոպոզիցիան նախնական «կառուցվածք, հորինվածք» իմաստից բացի գործածվում է երաժշտության, ճարտարապետության, գիտության և արվեստի բնագավառներում որպես տերմին (եզրույթ) (Ն. տ.): Ժամանակակից ընկալմա..ք «պոդիում..» նշանակում է հարկ, ա..բիոն, բարձու..ք: Եվրոպական լեզուներում այն նշանակում է նաև՝ 1. բարձր տեղ բ..որդների համար (քանդակագործության և նկարչության բնագավառում), 2. փոքրիկ բարձրադիր վայր՝ դերասանի, երաժիշտի, հաղորդավարի կամ երաժշտական խ..բավարի կանգնելու համար, 3. ամերիկյան տարբերակում՝ բարձր թեք մակերեսով պատվանդան, որի վրա դրվում է գիրք: Եթե հետադարձ հայացք նետենք podium-ի նախկին իմաստին և մտովի այն կամրջենք ժամանակակից նշանակության հետ, ապա կնկատենք, որ podium-ը հին հռոմեական տաճարի հի..քերից բարձրացել է ա..ֆիթատրոնի ու կրկեսի օթյակներ և հասել ժամանակակից եկեղեցիների բե.. ու երաժշտական կատարումների բարձրաբե.. (Ն. տ.):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Կրոս-մշակութային մոտեցումը նկարագրական, համեմատական մեթոդների ա..բողջություն է: Մշակույթի գործառույթներից են՝ ժառանգումը, զարգացումը, արժեքների համակարգի փոփոխությունը, դրանց մշտապես խորացման պայմանների ապահովումը, խ..բակցությունների և դրանց բազմազան ձևերի կյանքի ապահովման նպատակով նոր նմուշների ստեղծումը: Որպես ընդհանուր հետևություն կարելի է ա..փոփել չընդհատվող ման-

կավարժական կրթության գործընթացում ապագա ուսուցչի ընդհանուր մշակույթի ձևավորումը, տվյալ հիմնախնդրի լուծման ուղիները (ԷՎ): Ցասման հանձնվելն ա..բարիշտ բան է (ՍՍ, ԻՇ): Մարդն ուզում է գողանալ, խղճմտանքն ա..բաստանում է: Դա մի կարմրադեմ անոթխած ոգի է, որ ապստա..բում է մարդու կրծքում և անհամար խոչընդոտներ է հարուցում (ն. տ.): Ա..բողջ աշխարհը մի մեծ թատրո.. է (ն. տ.): Խ..բային փոքրամասնության պատկանելությունը նույնպես բարձրացնում է ընտանիքում երեխայի հանդեպ բռնության կիրառման հավանականությունը (ԱՕ): «Ներխ..բային ներշնչում» հասկացության հետ արտասահմանյան գրականության մեջ հիմնականում օգտագործվում է կո..ֆորմիզմ հասկացությունը (ԱԼ): Ճանաչման գործընթացում կարևորը համապատասխան ի..ֆորմացիան անհամապատասխանից առանձնացնելը և ընտրված ի..ֆորմացիայից ա..բողջականության ձևավորումն է: Ստեր..բերգի հետազոտություններում գլխավորը խնդրի լուծման ժամանակ մենտալ գործոնների ի..ֆորմացիայի դերի նշանակությունն է (ԱԳ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Նեյրո..ային խ..բերը պահպանում են ինչպես ժառանգական (բնագոյներ), այնպես էլ ձեռքբերովի (պայմանական ռեֆլեքսներ, հիշողություն) ի..ֆորմացիան: Նեյրո..ի քանակը մնում է հաստատու.. օրգանիզմի ա..բողջ կյանքի ընթացքում:

Նատրիու..ի բրո..իտը (NaBr) բրո..աջրածնական թթվի նատրիու.. աղն է: Այն ստանում են բրո..ով նատրիու..ի հիդրօքսիդի վրա ազդելով՝ վերականգնիչների (մրջնաթթու, ա..ո..իակ) առկայությա..բ կամ Fe_3Br_8 -ի և Na_2CO_3 -ի փոխազդեցությա..բ:

Նատրիու..ի գերօքսիդն ուժեղ օքսիդիչ է. թուղթը, ճարպերը, բա..բակը, փայտի թեփը նրան հավելիս բոցավառվում են:

Նատրիու..ի սուլֆիտը (Na_2SO_3) ծծր..բային թթվի նատրիու..ական չեզոք աղն է (<ՍԿ):

Հարավային Չա..բիայի, Ա..գոլիայի և Մոզա..բիկի տերիտո-

րիայով հոսու.. է Ջա..բեգի գետը: 1498 թ. Վասկո դա Գա..ան Հնդկաստան տանող ծովային ուղին որոնելիս եվրոպացիներից առաջինը մտել է «Մեծ գետի» գետաբերանը և այն անվանել է «Բարենպաստ նախանշանների գետ»: Աշխարհում առավել մեծ գետեր կան, ինչպես՝ Ա..ազոնը, Կո..գոն և այլն, սակայն, ինչպես տեսնում ենք, Ջա..բեգին է ստուգաբանորեն դիտվում «Մեծ գետ» (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Չափերի մետրային համակարգը ֆիզիկական միավորների համախու..բ է, որի հի..քում ընկած է երկարության միավորը՝ մետրը: Մեծությունների չափման ժամանակ կիրառվող միջոցների և սկզբու..քների ա..բողջությունն են կազմում չափման մեթոդները:

Ըստ Ոսկե հատման հարաբերության՝ մեծ մասը միջին համեմատականն է ա..բողջ հատվածի և փոքր մասի, այստեղից էլ՝ հատվածի մասնահատումն արտաքին և միջին համեմատությա..բ: Ոսկե հատման հարաբերությունը հայտնի է դեռևս հնուց: Էվկլիդեսի «Սկզբու..քների» երկրորդ գրքում տրվում է Ոսկե հատման հարաբերության երկրաչափական կառուցումը: Ոսկե հատում տերմինը սահմանել է Լեո..արդո դա Վի..չին:

Հաստատու.. հոսանքի չափման կամրջակի համար որպես զրոյական ի..դիկատոր ծառայում է մագնիսաէլեկտրական գալվա..ամետրը, իսկ փոփոխական հոսանքի չափման կամրջակի համար՝ թրթռավոր գալվա..ամետրը, հեռախոսը, սլաքավոր ցուցիչով կամ էլեկտրո..աճառագայթային խողովակով էլեկտրո..ային ի..դիկատորը:

Ի. Նյուտոն..ը 1655-ից հաճախել է Գրանտե..ի դպրոց, իսկ 1661-ին ընդունվել է Քե..բրիջի համալսարանի Թրի..իթի քոլեջ:

Շու..տի (ճյուղավորում) օգնությա..բ կարելի է մեծացնել ա..պերմետրի չափման տիրույթը (ՀԱՀ):

Մեքենական թարգմանության համակարգը տեքստը թարգ-

մանում էր բառացի և չէր պահպանում դրա շարահյուսական և իմաստային ա..բողջությունը: Այժմ SISTRAN-ը կիրառվում է երեք գլխավոր գործողությունների համար՝ ի..ֆոր..ացիային ծանոթանալու, տարբեր լեզուներով փաստաթղթեր կազմելու և թարգմանության նախնական մշակման (ՇԱ):

19. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք ը կամ ը:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Լշենք Ցեղակ..ոն շա..ժման հիմնական նպատակները և ա..աջնային խնդիրները. ա) աշխարհասփյու.. հայ երիտասա.. դության համախմբում, բ) հայրենասիրական դաստիա..ակություն, գ) Սփյու..քի հայությանն սպա..նացող վտանգների չեզքացմանը միտված գո..ծունեություն, դ) Հայ Դատի ա..դարացի լուծում:

Քննադատելով իր ժամանակաշ..ջանի հայկական դպ..ոցների կ..թական գո..ծընթացի բաղթողումները, թերությունները՝ Նժդեհը գրում է. «Շեշտված նպատակը, ջերմությունը, հոգին են պակասում մեր ա..դի դպ..ոցին»: Ըստ Նժդեհի՝ դպ..ոցը երիտասա..դ սե..նդի դաստիա..ակության, կ..թության գո..ծընթացը լավագույնս կազմակերպելու համար պետք է ապահովի հետևյալ պայմանները. ա) շեշտված նպատակի, ծրագրերի ա..կայություն, բ) դասավանդման հստակ մշակված համակա..գ, գ) ձևավորված հայրենասիրական մթնոլ..տ, դ) ազգային գիտակցության ձևավորմանը նպաստող աշխատանքներ կազմակե..պելու կարողություն, ե) ա..արկայի մատուցման ստեղծագո..ծական, զգացմունքային եղանակ:

Երիտասա..դության հայրենասիրական, ազգային ա..ժեքներով դաստիա..ակության գո..ծում Նժդեհը մեծապես կարևորում է հայ կնոջ, մայրերի դերը: Հատկանշական է նաև Նժդեհի հայկական, ազգային հոգեկե..տվածքին վայել և միևնույն ժամանակ իր ժամանակի համար ա..աջադիմական դիրքորոշումը

հասարակության մեջ կնոջ դերի վերաբերյալ, ըստ որի՝ ժողովուրդների քաղաքակրթական մակարդակը մեծապես կախված է կնոջ՝ հասարակության մեջ ունեցած դերակատարությունից: Նժդեհի բնորոշած մադկային այս բաժր հատկանիշներն էլ, մեր կառիքով, կարող են լավագույն օրինակ ծաայել երիտասարդության համար:

Ժողովուրդի, պետության կյանքում մտավորականության շատ-ժիչ, վճական դերը շեշտելու համար Նժդեհը գրում է. «Պատվում է մի ժողովուրդի, հենց որ իրեն պատված է գգում մտավորականությունը» (ՎԱՀ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Հայ արվեստագետի առջին քննաբերաբար ծանոնում էր մի խնդիր, թե ինչպես և ինչ չափով պիտի կարողանա իր ստեղծագործական լեզվին հաղորդել ազգային նկարագիր՝ համապատասխանեցնելով ազգային պատկանելության ներքին բնածին պահանջին, ստեղծել համաժեք եզրույթներ, որ կարողանա ճիշտ առտացուլել սեփական մտածելակերպը մշակութային յուրահատուկ նշույթավորումներով: Սակայն նույն նախանձախնդությունը չունեցավ լեզվական իր դաստորունը, և մեր լեզու մուտք գործեցին բազմաթիվ օտար ու խոթ բառ-անվանումներ և բառակապակցություններ (մուբեռտ, պոլիտա, պեյզաժ, նատյուրմորտ, կոմպոզիցիա, պոռտրետ և այլն) (ՄՍ): Եթե նվազը սնունդ է սիրո, ադ նվազեցեք Այնքան ժամանակ, մինչ ախոթակը Սաստիկ նվազից սկսի հյուծվել և անհետանալ (ՍՍ, ԻՇ): Հանրության հետ փոխադարձ կապ հաստատելը, անհրաժեշտ փոխըմբռնում ապահովելը և քաղաքական ծրագրերի շուրջ համագործակցությունը հիմնականում իմիտացիոն բնույթ ունեն: Այստեղ մեծ դեր են խաղում ՁԼՄ-ները, մասնավորապես համացանցն ու հեռուստատեսությունը (ՄՀ): Հռոմեական մեծահարուստ պատուիկ Գայ Մեկենասը եղել է արվեստի և գրականու-

թյան հովանավոր: Նրա հովանավորությունն են վայելել Վե.գիլիոն ու Հո.ացիոսը (ՍԻ): «Թագավորը մերկ է» ա..տահայտությունն ա..աջացել է Հանս Քրիստիան Անդե..սենի (1805-1875) «Թագավորի նոր հագուստը» հեքիաթից: Իր «նոր զգեստով» թագավորը դու..ս է գալիս քաղաք զբոսանքի: Եվ որովհետև ոչ ոք չէր ուզում հ..չակվել հիմար, սկսում են գովել թագավորի հագուստը: Բայց մի երեխա բացականչում է. «Թագավորը մերկ է»: Իսա..դախությունը պա..զվում է: Այստեղից էլ ա..աջացել է ա..տահայտությունը, որ նշանակում է որևէ ընդունված խոսքի կամ գո..ծի դատարկ ու անհեթեթ լինելը (ն. տ.):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Ժամանակակից մշակութաբանությունն ինտեգ..ացնում է և՛ մշակութապատմական, և՛ մա..դաբանական, և՛ ազգագրական, և՛ սոցիոլոգիական, և՛ հոգեբանական տեսակետներ՝ ա..տացուլելով մշակույթ հիմնական հասկացության բազմահամակարգայնությունը՝ որպես արվեստի, գիտության, կ..թության, կենսակերպի բնագավա..ներում բազմաթիվ նվաճումների ա..դյունք:

Փո..ծում են գտնել ամենից անհրաժեշտը, բայց ա..դյունքում երկրորդականության չհանդիպելով՝ մի ներքին մղումով ձգտում են հնարավորինս «լցվել» մշակույթով: Ա..աջնահե..թ խնդիրը, իհարկե, որակյալ մանկավա..ժական կ..թության կազմակերպումն է. կ..թություն, որը նոր տեխնոլոգիաների կիրա..մամբ իրականանալու դեպքում հնարավորություն կտա պատ..աստելու համակողմանի զարգացած մանկավա..ժներ (ԷՎ): Դիտելով մա..դու վարքը գո..ծունեության մեջ, վերլուծելով նրա արարքները՝ հնարավոր է պա..զել դրանց դ..դապատճա..ները: Անձը՝ որպես կենսաբանական և սոցիալական էակ, գո..ծունեության ընթացքում դ..սևորում է իր հոգեբանական ա..անձնահատկությունները, միևնույն ժամանակ ունի գո..ծունեության յուրահատկություններ, որոնք, հանդես գալով որպես կենսակերպ, կենսափո..ծի հետ մեկտեղ դա..նում են անձի կա..ուցվածքի կարևոր

բաղադրիչներ, դ..սևորվում են կա..ավարչական գո..ծա..ույթներում, մասնավորապես որոշումների կայացման գո..ծընթացում և կյանքի այլ բնագավա..ներում (ԱԼ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Ներգատաբանությունը (էնդոկ..ինուլոգիա) գիտություն է ներքին սեկ..եցիայի գեղձերի կա..ուցվածքի և ֆունկցիայի, դրանց ա..տադրած հո..մոնների, մա..դու և կենդանիների օ..գանիզմի վրա ունեցած ազդեցության մեխանիզմների մասին: Ներգատաբանությունը սե..տորեն ա..նչվում է կենսաբանության մի շարք բաժինների, բժշկության, անասնապահության, հատկապես ֆիզիոլոգիայի հետ: «Ներքին սեկ..եցիա» հասկացությունը մուծել է Կ. Բե..նա..ը (1855): Անգլիացի ֆիզիոլոգ Է. Ստա..լինգս ա..աջինն է մուծել «հո..մոն» հասկացությունը:

Ա..աջին գազային ներքին այրման շա..ժիչը նախագծել է ֆ..անսիացի մեխանիկ Է. Լենուա..ը (1860): 1876-ին գե..մանացի ինժեներ.. Ն. Օտտոն կա..ուցեց ավելի կատարելագո..ծված գազային քա..ատակտ շա..ժիչ: 1897-ին գե..մանացի ինժեներ.. Դիզելն ստեղծեց մի շա..ժիչ, որտեղ վա..ելիքի բոցավա..ուը տեղի էր ունենում օդի ստեղծման հետևանքով: Ա..տաքին խա..նու..դագոյացման շա..ժիչների թվին են պատկանում կարբյու..ատորային շա..ժիչները (օդավա..ելիքային խա..նու..դը պատ..աստվում է խա..նիչում) (<Ս>):

Օ..լեանը գտնվում է Ֆ..րանսիայում: Մեր թվարկությունից ա..աջ նրա տեղում եղել է կելտական բնակավայր «Ցենաբում» անվանումով: Եթե պատմական անախ..ոնիզմն անտեսենք, կարելի է ասել, որ Մա..կոս Ավ..ելիոս կայսրը Կոլումբոսից տասներեք դար ա..աջ Ամերիկա մայրցամաքում տիրույթներ ուներ (ԼԽ):

Ինչ լավ է բա..ծունքից դիտել դիմացդ փ..ված Արարատյան դաշտը, որ ահա դու..ս է գալիս վաղո..դյան մշուշից: Մասիսները ոսկեհու.. ծիրանի հագան, արևի շողերն ընկան Դժոխքի ճորի

շեկ ժայ..երին ու ամպերը մխ..ճված ֆանտաստիկ ամրոցների տեսք տվեցին նրանց: Կաքավները միաբերան ավետեցին բացվող օրը, զա..թնող բնությունը լցվեց կախա..դական ճայներով:

Այո, մարդը վերածնվեց: Կա..ծես կախա..դական մի զորություն ս..բեց-տարավ նրան տանջող ցավերը:

Իրոք, շատ անվանի, շատ հնուտ բժիշկ է հայրենի բնությունը... (ՎԱ):

Ե. Մաթեմատիկա, Ֆիզիկա և Ինֆորմատիկա

Մոնտե-Կա..լոյի մեթոդը վիճակագրական փո..ծարկումների մեթոդ է, հաշվողական մաթեմատիկայի մեթոդ, որը հենվում է պատահական մեծությունների և պ..ոցեսների մոդելավորման և փնտրվող մեծությունների վիճակագրական գնահատականների կա..ուցման վրա: Մոնտե-Կա..լոյի մեթոդի կի..ա..ման ա..աջին և պա..զագույն դեպքը π թվի մոտավոր հաշվումն է (Բյուֆֆոն, 1777): Այդ մեթոդը բու..ն թափով սկսեց զարգանալ էլեկտ..ոնային հաշվողական մեքենաների (ԷՀՄ) երևան գալուց հետո և սկզբում կի..ա..վում էր ճա..գայաթման տեղափոխման ու նեյտ..ոնային ֆիզիկայի բա..դ խնդիրների լուծման համար: Շատ հայտնի են նաև երկու սե..ի ինտեգ..ալ հավասարումների, հանրահաշվական հավասարումների, էլիպսական եզրային խնդիրների լուծման, օպե..ատո..ների սեփական ա..ժեքների գնահատման հավանականական մոդելները:

Նեյտ..ոնային ֆիզիկան միջուկային ֆիզիկայի բաժին է, որն ուսումնասիրում է տարբեր էներգիայի նեյտ..ոնների հատկությունները, ստացման եղանակները, միջավայրի միջուկների հետ դրանց ա..աձգական և ոչ ա..աձգական փոխազդեցությունները, վե..ջիններիս լ..իվ էֆեկտիվ կտ..վածքի կախումը նեյտ..ոնների էներգիայից (հմմտ. նեյտ..ոնային սպեկտ..ոսկոպիա), նեյտ..ոնների գրանցման մեթոդներն ու սարքերը (հմմտ. նեյտ..ոնային դեֆեկտո..ներ) (ՀՍՀ):

20. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք վ կամ ֆ:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Ինչպես Թուրքիայում, այնպես էլ Արևմտյան Հայաստանում հողային սեփականության հիմնական ձևերն էին պետական և վակը..ային (կրոնական, եկեղեցական) կալ..աձքները: Սակայն պետական վակը..ային կալ..աձքները կալ..աձագրերով ձևակերպվեցին հիմնականում թուրք և քուրդ հողատերերի վրա: Գոյություն ուներ հողագա..թման մեկ ուրիշ տարբերակ, որը նույնպես հանգեցնում էր հայ գյուղացու ճորտացմանը: Գյուղացին ստիպված վերցնում էր սալա..ը (պարտքը)՝ սեպտեմբերին վերադարձնելու պայմանով (ԷՀ): Օմայյան խալի..այության հարկային ծանր լուծը վրդո..ել էր հայ ժողո..րդի բոլոր խա..երին: 699 թ. Մուհամմադ իբն Մր..անը մի շարք արշա..անքներ ձեռնարկեց Հայաստանի դեմ (ԳՄ): 1858 թ. մայիսին Երուսաղեմ են ժամանում Եթո..պիայի Թեոդորոս թագավորի արքունիքի պաշտոնյաներն Ասալլափի Քանտի..այի գլխավորությամբ և իջևանում են դպտիների վանքում: Հո..հաննես պատրիարքը, պատվելով նրանց, հյուրասիրություն է կազմակերպում պատրիարքարանում (ՍՀ): Հուստինիանոս կայսեր ռե..որմներն ավելի շատ նպատակ էին հետապնդում հայ նախարարներին զրկելու զորք պահելու և իրենց կալ..աձքների ժառանգական իրա..ունքից, քան թե հռոմեական օրենքները ներմուծելու հայ հասարակական կյանք: Հայ ժողո..րդի իրա..ական կացությունը թե՛ պետականության գոյության և թե՛ օտար տիրապետությունների շրջանում եղել է ոչ բար..ոք և անմխիթար (ԳԱ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Իտալիայի մայրաքաղաք Հռոմն անվանում են հա..երժ քաղաք: Հռոմի հա..երժության մասին երգել են հին հռոմեական շատ բանաստեղծներ: «Հա..երժ քաղաք» ասելով՝ հասկացվել

է Հռոմը որպես քաղաքակրթության մեծագույն կենտրոն, որը հսկայական դեր է խաղացել համաշխարհային ար..եստի և կուլտուրայի զարգացման գործում (ՄԻ): Ըստ հունական դիցաբանության՝ Եվրոպայի ու Ա..րիկայի ամերի մոտ՝ Ջիբլարթարի նեղուցում, գոյություն ունեցող երկու լեռը, որոնց հույներն անվանում էին աշխարհի ծայրը, կանգնեցրել է Հերկուլեսը (ն. տ.): Ս..ինքսը համաշխարհային մշակույթում հայտնի է Հին Եգիպտոսի ար..եստից (քանդակներից) և հին հունական դիցաբանությունից: Հայտնի է եգիպտական մեծ ս..ինքսի խոշոր արձանը Գիզեում, որը կառուցվել է մեզանից հինգ հազար տարի առաջ Խե..րեն փարա..ոնի բուրգի մոտ (մ. թ. ա. XXVIII դ.) (ԼԽ): Հայ գեղանկարչական լեզուն մասնավորապես մշակվում էր եվրոպական դպրոցներում: Գրական հայերենում կերպար..եստին վերաբերող բառաշերտի ամրակայման ուղղությամբ կատարվել են զգալի տեղաշարժեր, բնիկ հայերենով, բառապատճենումով և թարգմանաբար ստեղծվել բառ-ան..անումներ, կերպար..եստին բնորոշ եզրույթներ (ՄՍ): Պակաս կարևոր չէ այն հանգամանքը, որ Է. Հո..հաննիսյանը, որպես մենակատար ընտրելով ալտ-սաքսո..ոնը, չի հրաժարվել ալտ-սաքսո..ոններից նաև նվագախմբի կազմում՝ ստեղծելով մենակատարի համար համապատասխան հնչերանգային դաշտ (ՇԳ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Հաջողությունները սննդային վարքաձևի խանգարումների հոգեթերապիայի բնագա..առում բա..ական կասկածելի են, և որևէ սպեցի..իկ արդյունավետ միջոց դրանց բուժման համար դեռևս գոյություն չունի:

Գեշտալտ թերապիայի ընթացքում հոգեթերապևտն աշխատում է ինքնակառավարման հինգ գեշտալտ գործընթացների հետ, որոնք են՝ ինտրոեկցիան, պրոեկցիան, ռետրո..լեկսիան, դե..լեկսիան և կոն..լուենցիան (ՀՇ):

Ինչպես ասում է հայտնի հոգեբան Դարո..սկին, պետական

այն որոշումը, որ բոլորը հա..ասար են, և ուսուցման ու դաստիարակության համակարգը պետք է ուղղված լինի դեպի «միջին երեխան», ամենաքիչը հիսուն տարի ընդհատեց հայրենական հոգեբանության մեջ օժտ..ածության հետազոտության կապը համաշխարհային գիտական նվաճումների հետ:

Օժտ..ածության խնդրի ուսումնասիրությամբ զբաղվող գիտնականներին մեծ հնարավորություններ տվեց Ի. Պա..լո..ի բարձրագույն նյարդային գործունեության ուսմունքը (ՄԱ):

Ռ. Ստերնբերգը չափազանց բեղմնավոր և ակտի.. գործունեություն ծավալած հեղինակ է: Գիտնականն ինտելեկտի իր մեկնաբանություններում բացատրում է անհատի ինտելեկտուալ և կոգնիտի.. կառույցների տարբերությունները: Ստերնբերգն առանձնացնում է ինտելեկտի երեք կարևոր բաղադրիչներ, որոնք պատասխանատու են ին..որմացիայի մշակման համար:

Օլիգո..րեն երեխաները նորմալ երեխաներից տարբերվում են նրանով, որ նրանց անհրաժեշտ է խնդրի պայմանների լիարժեք և հստակ բացատրություն (ԱԳ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Նյարդաբանության՝ որպես բժշկակենսաբանական գիտության (ձևավորվել է XIX դ.) տեսական հիմքը կազմում են մոր..ոլոգիական գիտությունները՝ անատոմիան, հյուս..ածքաբանությունը, սաղմնաբանությունը և նյարդաֆիզիոլոգիան: Նյարդային հի..անդություններն ուսումնասիրում է կլինիկական նյարդաբանությունը: Դեռևս XVI դ. Ա. Վեզալիուսն զբաղ..ել է նյարդային համակարգի հարցերով և սկիզբ է դրել հետազոտության մոր..ոֆունկցիոնալ ուղղությանը:

Նա..թաթորման գործարաններ են կառուցվել Մեծ Բրիտանիայում (1848), ԱՄՆ-ում (1849) և Ֆրանսիայում (1854):

Ս. Կիրի գործարանում (ԱՄՆ, 1849) կիրառվեց նա..թանյութերի թթ..ահիմնային մաքրումը, Ֆրանսիայում (Էլզաս, 1854) նա..թից և աս..ալտից ստացան քսայուղեր:

Մագուրը հնոցային վառելանյութ է, նա..թայուղերի և պարա..ինի, կուպրի ստացման հումք:

Նա..թի թորման, ռի..որմինգի և հիդրո..որմինգի գազերը բաղկացած են սահմանային ածխաջրերից և պարունակում են փոքր քանակներում N_2 , O_2 , CO_2 և այլն ($<U>$):

Անգլիացի քաղաքական գործիչ Ուիլյամ Փենը, որ քվակերների աղանդի կարևոր դեմքերից մեկն էր, 1862 թ. ԱՄՆ-ի Փենսիլ..անիա նահանգում հինադրում է քվակերների կրոնական աղանդի բնակավայր և այն անվանում Ֆիլադել..իա (հուն. բառացի նշանակում է «եղբայրասիրություն») (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Որոշյալ ինտեգրալների մոտավոր ինտեգրումը հաշ..ողական մաթեմատիկայի բաժին է, որն զբաղ..ում է որոշյալ ինտեգրալների հաշ..ման մեթոդների մշակմամբ և կիրառությամբ:

Լուի Մարի Անրի Նա..ին ֆրանսիացի ինժեներ և գիտնական է: Հայտնի է շինարարական մեխանիկայի, նյութի դիմադրության և հիդրոմեխանիկայի բնագա..առի աշխատանքներով: Մշակել է կախովի կամուրջների վերլուծական հաշ..արկման մեթոդը, ստացել անսեղմելի մածուցիկ հեղուկի շարժման հա..ասարումները (Նա..իե-Ստոքսի հա..ասարում): Վերջինս մածուցիկ հեղուկի (գազի) շարժման դի..երենցիալ հա..ասարումն է:

Նեյտրոնոգրա..իան նեյտրոնների փնջի ցրման միջոցով մոլեկուլների, բյուրեղների և հեղուկների կառուց..ածքի ուսումնասիրման մեթոդ է: Այս բնագա..առում առաջին աշխատանքները կատարել է Է. Ֆերմին (1946-48): Բյուրեղներում նեյտրոնների դի..արկցիան (մասնիկների դի..րակցիա) երևույթ է, որն ընկած է կառուց..ածքային նեյտրոնոգրա..իայի հիմքում:

Շարժման կայունությամբ պետք է օժտ..ած լինեն շարժիչները, ա..տոմոբիլները, ինքնաթիռները, հրթիռները, ա..տոմատ կառավարման համակարգերը:

Ոչ է..կլիդեսյան երկրաչափությունները է..կլիդեսյան երկրա-

չափություններից տարբեր այն երկրաչափական համակարգերն են, որոնցում որոշվում է պատկերների շարժումը:

Շարող մեքենան պոլիգրա..իայում տեքստի վերարտադրման համար տպագրական կաղապարներ պատրաստող մեքենան է (<Ս>):

21. Կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրե՛ք h տառը:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Որոշ հեղինակներ պնդում են, որ բարենորոգիչների ապաշ- նոր.. քաղաքականությունն աղետի հասցրեց Խոր..րդային Մի- ությունը: Ուրիշ հեղինակներ կարծում են, որ բարենորոգիչ- ներն ընդ..ամենը գործիք էին արտասա..մանյան հատուկ ծա- ույությունների ձեռքում: Խոր..րդային Միությունը վերացավ աշխար..ի քաղաքական քարտեզի վրայից: Վերակառուցման սկզբից ևեթ Խոր..րդային իշխանությունները հռչակեցին «Եվ- րոպան մեր ընդ..անուր տունն է» նշանաբանը (1985 թ.) (ՇՍ): Սկսվում է հայ ժողովրդի համար օր..ասական մի ժամանակա- շրջան, որի ընթ..ացքում Հայաստանում իրենց գործունեությունն ակտիվորեն ծավալած միսիոներներն ակամա 1894-96 թթ. հայկական ջարդերի և 1915 թ. Եղեռնի ականատեսը դարձան: Նրանք այդ ընթ..ացքում իրականացրին հումանիտար աշխա- տանքներ (ՍՍ): Եկեղեցին իր հրավիրած ժողովներում (354 թ. Աշտիշատի, 447 թ. Շահապիվանի, 648 և 719 թթ. Դվինի) ըն- դ..ունում էր հասարակական կյանքի այս կամ այն ոլորտը կար- գավորելուն միտված կանոններ, որոնք այդպես էլ ընդ..անուր ժողովածուի տեսք չունեցան մինչև 8-րդ դարը (ԳԱ): Հեղինակի Խոր..ին համոզմամբ ինչպես «Պոլոժենիեն», այնպես էլ թուրքա- հայոց սա..մանադրությունը հանդիսացան ազգային առաջա- դիմության խարխիսներ (ՄԿ, ԷԳ, ԷՍ): Անհիշելի ժամանակնե- րից աղավնին համարվել է պտղաբերության և խաղաղության Խոր..րդանիշ: Արտահայտությունը, սակայն, լայնորեն տարածում

է ստացել խաղաղության կողմնակիցների համաշխարհային կոնգրեսի շնորհիվ, որի առաջին նիստը տեղի է ունեցել 1949 թ. ապրիլի 20-25-ը միաժամանակ Փարիզում և Պրագայում (ՍԻ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Ճամփորդությունը «Նոան գոյնի» աշխարհում սկսվում և ավարտվում է խորորդանիշներով (ԷԱ): Չընդատվող մանկավարժական կրթության գործընթացում ապագա ուսուցչի ընդանուր մշակույթի ձևավորումը, տվյալ հիմնախնդրի լուծման ուղիները, ուսանողի համամշակութային կայացումը սա.մանվում են ընդանուր կրթության և կրթության մշակույթների փոխադրման ավորված դրույթներով (ԷՎ): Է. Հովանիսյանի կոնցերտը հորինված է թեմայի և վարիացիաների ձևով, ինչն ակնհայտորեն մոտ է ջազային կատարողական ավանդական եղանակին (ՇԳ): Կոնկուրս, կոնկուրենցիա և կոնկուրենտ բառերը լատիներեն ծագում ունեն, նրանց հիմքում ընդանուր նշանակություն է ընկած, որը սակայն ժամանակի ընթացքում զանազան փոփոխություններ է կրել (ԼԽ): XIX դ. վերջին նատյուրմորտի արտահայտչականության սա.մաններն ընդարձակվել են, Վինսենտ վան Գոգի գործերում հասել սուր դրամատիկական ու սոցիալ-բարոյական հնչեղության (ՀՍՀ): Էդգար Շահինը (հայ նկարիչ) 1905-ին, ինչպես և հետագայում, ճանապարհորդել է Իտալիայում, ստեղծել «Իտալական տպավորություններ» շարքը, որտեղ, պապանելով իր թեմատիկ նախասիրությունները, ջերմությամբ է պատկերել ժողովրդի կյանքը (ն. տ.):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Հետաքրքրական է այն փաստը, որ XX դ. խոշորագույն մտածող Ջոյսի քնարական հերոսի անունը Դեդալոս է. Ջոյսը մարդու հոգեկան աշխարհը համարում է իսկական լաբիրինթոս, որի ճարտարապետը նրա պոեզիայում դարձյալ Դեդալոսն է՝

Մինոտավրոսի լաբիրինթի հեղինակը: Թերևս Ջոյսի համար-
ձ..ակությունը պետք է ունենալ՝ասելու, որ լաբիրինթ..ոսն այն-
պիսի ձև ունի, ինչպիսին մարդկային հոգին ու մարդու հոգե-
կան աշխար..ն են (ԼԽ): Նոր և շատ մեթ..ողների իմացությունը
թեև ան..րաժեշտ, սակայն բավարար պայման չէ արդյունավետ
դասավանդման համար: Կարևոր է նաև մեթ..ողները հմտորեն
համադրելու և նպատակահարմար կիրառելու մասնագիտական
ձեռն..ասությունը: «Մեթ..ողը» հունարենից փոխառված բառ է և
ընդ..անուր իմաստով նշանակում է ինչ-որ նպատակի հասնելու,
խնդիր լուծելու եղանակ, իրականության տեսական և գործնա-
կան յուրացման հնարների միագումար, իսկ բառացի թարգմա-
նությամբ՝ ինչ-որ տեղ տանող ճանապար.. (ՈւժՄՀՎ): Նեյրո-
լինգվիստիկ ծրագրավորումը՝ որպես հոգեսոմատիկ խանգ..ա-
րումների, մասնավորապես սննդային վարքաձևի բուլիմիկ և
անոռեկսիկ խանգ..արումների թ..երապիայի միջոց, ներկայաց-
նում է տեխնիկաների բազմազանություն, որոնցից յուրաքանչ..յուրը
հիմնված է հետևյալ գաղափ..արների վրա. իրական աշխար..ը
տարբերվում է յուրաքանչ..յուր ան..ատի պատկերացումներից
աշխար..ի մասին, յուրաքանչ..յուր ան..ատ ունի պոտենցիալ ռե-
սուրսներ արդ..յունավետ կենսագործունեության համար, ան..
րաժեշտ փոփոխությունները տեղի են ունենում առկա պոտեն-
ցիալ ռեսուրսների «ազատման», աշխատանքի կոչման ժամա-
նակ և այլն (ՀՇ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Մուտ..ացիաների առաջացման պատճառները երկար ժամա-
նակ անհայտ էին, մինչև հաջողվեց որոշակի քիմիական և ֆի-
զիկական գործոններով՝ մուտագեններով, ար..եստականորեն
մուտ..ացիաներ առաջացնել: Փորձնական ճանապար..ով բա-
ցահայտվեց շատ վիրուսների մուտագեն ազդեցությունը:

Նեյրոարվիինգմի հիմքում ընկած են Ա. Վայսմանի հիպո-
թ..եզները «անընդ..ատ», «անմա..» սաղմնային պլազմայի գոյու-

թյան և սաղմնային ընտրության մասին:

Աշխատանքը նատրիումի հետ պահանջում է անվտանգության կանոնների խիստ պա..պանում, ան..րաժեշտ է օգտագործել պաշտպանիչ ակնոց և ռետինե հաստ ձեռնոցներ:

Նատրիումի ք..լորիդի (կերակրի աղի) խոշոր պաշարներ կան ծովի, աղի լճերի ջրերում և ընդ..երկրյա աղաջրերում: Այն մարդու և կենդանիների համար ան..րաժեշտ սննդանյութ է (ՀՍՀ):

Ըստ հին հունական դիցաբանության՝ աշխար..ը վերջանում է Հերկուլեսյան սյունների (Ջիբրալթարի նեղուցի) մոտ, և դրանից այն կողմ այլևս ճանապար.. չկա: Հերկուլեսյան սյուները լույսի և խավարի ջրբաժան գիծն են խոր..րդանշում:

Կան աշխար..ագրական տեղանքներ, որոնք ժամանակին անվանել են ի հիշատակ տիրակալ արքաների, նաև՝ հրեշտակների: Սակայն ժամանակի ընթ..ացքում նախնական անվանակոչությունը սրբագրվել է, բնակավայրերն ստացել են նոր անուններ, և նախկին անվանումները կամ անհետացել են աշխար..ի քարտեզի վրայից, կամ էլ համառոտվելով ու կրճատվելով այժմ ներկայացնում են նախկին անվանման մի հատվածը՝ հատված իմաստով (ի միջի այլոց տեղանունների «անդամ..ատման» այդպիսի դեպքերի մենք կհանդիպենք **Բուենո Այրես** քաղաքի անվան կապակցությամբ) (ԼԽ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Ի. Նյուտոնի գիտական ստեղծագործության գագաթնակետը «Հիմունքներն» է, որտեղ նա ընդ..անրացրել է նախ..որդների (Գ. Գալիլեյ, Յո. Կեպլեր, Ռ. Դեկարտ, Բ. Հյուգենս, Ջ. Բորելլի և ուրիշներ) և իր սեփ..ական հետազոտությունները: Անընդ..ատ մաթեմատիկական մեծություն հասկացությունը Նյուտոնը մուծում է իբրև անընդ..ատ մեխանիկական շարժման տարբեր տեսակների վերաց..արկում: Փոփոխ..ական մեծությունները նա անվանել է ֆլյուենտներ, որոնց ընդ..անուր արգումենտը նա

համարել է «բաց..արձակ ժամանակը»: Մի կողմից Նյուտոնն ար..ամար..ել է սխոլ..աստիկան և հանդես եկել բնության գիտական ճանաչողության կողմնակից և առաջադեմ մտածող, մյուս կողմից գրել աստվածաբանական թեմաներով: Նա հանգել է աստվածային «առաջին մղումի» ան..րաժեշտության գաղ..ափարին (ՀՍՀ): Մեխանիկայում «մեռյալ» կետ է համարվում այն դրությունը, երբ մեքենայի մեջ որևէ մաս մի պա.. կանգ է առնում, և որպեսզի չստացվի խափ..անում, հակադիր ուժերի շնոր..իվ վերացվում է այդ դրությունը, ու մեքենան աշխատում է անխափ..ան (ՍԻ): Տարբեր գիտությունների վերաբերող ինֆորմացիան մշակվում, պա..պանվում և փոխանցվում է լեզվական տեքստերի միջոցով: Լեզվաբանական ավանդական շատ բնագավառներ էապես փոխում են իրենց հետազոտական մեթ..ոդիկան էՀՄ-ի հնարավորություններն օգտագործելու հետևանքով (ԼԽ, ԼՆ):

ԿՐԿՆԱԿ ԲԱՂԱԶԱՅՆՆԵՐԻ ՈՒՂՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

22. Գրեք ձեր մասնագիտությանն առնչվող այնպիսի բառեր (առնվազն հինգ բառ), որոնցում կան կրկնակ բաղաձայններ:

23. Կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրեք կրկնակ բաղաձայնները:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Ըն..իմադիր պահպանողակա..երը, ի դեմս խոշոր ազնվականների, կանգնած էին գոյություն ունեցող իրավիճակը պահպա..ելու դիրքերում: Պահպանողականները ներգրա..եցին նահանգային կոմիտե..երի և խմբագրական հանձնաժողովների աշխատանքներին (ԻԼ): Հա..իբալ անվանումը թարգմանաբար նշանակում է «Բաալ աստծո սիրելի»: Հա..իբալը ոչ միայն Բաալ աստծո, այլև ողջ Կարթագե..ի սիրելին էր. նա քսանվեց տարեկանում (մ. թ. ա. 221 թ.) հռչակվում է Կարթագե..ի բանակի գլխավոր հրամանատար և Հռո..ի դեմ ու..ված ռազ..ական գործողությունները տե..ափոխում հակառակորդի (Հռո..ի) տարածք (ԼԽ): Հե..են նշանակում է հույն, հե..ենիստական՝ հու..ական (ՌԻ): Մա..ուի օրենքների իրա..ական տեսության համաձայն՝ Հնագույն Հնդկաստանում գոյություն են ունեցել հինգ տա..աբնույթ փորձություններ: Առաջին տա..ատեսակն էր կշեռքով փորձությունը: Երկ..որդ տա..ատեսակը փորձությու.. էր կրակով: Ե..որդ փորձությունը կատարվում էր սառը ջրով: Չո..որդը փորձությու.. էր թույնով: Հինգե..որդ դատական փորձությունը «աստվածային ոգեկոչման երդումն» էր (ԷԵ): Անու..ակի դիտավորությամբ խու..իզանություն կատարելու տեսակետի ընդու..ումը նշանակում է, որ հասարակական վայրում կատարված ցանկացած հանցագործություն պետք է հանգեցնի պատասխանատվության խու..իզանության համար (ԱԿ): Մինչև դատական ք..ությունը կամ դատական ք..ության սկզբնական փուլում մեղադրյալի մեղավորության մասին համոզմունքը «պայմա..ական» բնույթ ունի (ԻԱ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Գուցե թե անհայտի ճանաչումը Փարաջա..ովը հասարակայնացրեց հայկական ազգային մշակույթի ավանդները, ազգային ծեսերը, թատերականացված ժողովրդական խաղերի տա..երն օգտագործելով ամենամա..այական արվեստի՝ կինոյի մեջ: Ֆիլմում հնչող զու..նայի ձայ.. ու..ակի տակնուվրա է անում մարդկային հոգին (ԷԱ): Էդգար Հովհա..իսյանի կոնցերտն իր ոճական ու..վածությամբ մոտենում է «քուլ» և «ե..որդ հոսանք» ջազային ու..ություններին (ՇԳ): Կապե..ան՝ որպես եկեղեցական երգչախումբ, նախապես գործել է առանց գործիքային երաժշտության ու..եկցության և կոչվել է ակապե..ա (ԼԽ): Ըստ հու..ական դիցաբանության՝ Պա..նասում էր բնակվում Ապո..ոնը՝ երաժշտության աստվածն ու արվեստների հովանավորը: Ապո..ոնը եղել է հույն պատանիների իդեալն ու հովանավորողը, ունեցել է անթերի գեղեցկություն, առաջնորդել է մա..աների խմբապարը, նվագել է կիթառ, հովանավորել երգիչներին, նկարիչներին, երաժիշտներին (ՍԻ): Գեղանկարչության մեջ մու..աների (հին հու..ական դիցաբանության մեջ մարդկանց հոգևոր գործունեության տարբեր բնագավառների հովանավոր աստվածուհիների) կերպարն արտացոլել են Բոտտիչե..ին, Ջ. Տյեպոլոն և այլք (ՀԱՀ): Պ. Պ. Ռուբենսի բարո..ոյական շքեղ մարմնաձևերն աշխարհի զգայական, լիարյուն ընկալումն են խորհրդանշում (ն. տ.):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Սխո..աստիկա բառի ժամանակակից իմաստը վերաբերում է «միջնադարյան փիլիսոփայական մի ու..ության, որն արդարացնում և հիմնավորում էր եկեղեցական դոգմա..երը՝ ձևական տրամաբանության փաստարկների օգնությամբ» (ԼԽ): Ինտենսիվ դինամիկ թերապիան միատա.. (միևնույն ախտորոշման) խմբերում ու..ված է այցելուների զգացմունքների և պահանջմունքների գի-

տակցմանը, ընդ որում առաջնային դեր է խաղում սեփական անկախության պահանջմունքի գիտակցումը (<Շ): Օժտվածության խնդրի ուսումնասիրության մեջ մեծ ներդրում է ունեցել անվանի հոգեբան Լ. Վիգո..սկին: Նա օժտվածությունը դիտում էր որպես գե..ետիկական պայմանավորվածություն ունեցող ընդունակության տա..: Լ. Վիգո..սկին դիտարկում է օժտվածության գործնական ու..վածությունը, որն արդեն դուրս էր օժտվածությանը վերաբերող պաշտոնապես գոյություն ունեցող դրոյթներից: 20-ական թթ. հրատարակվել են օժտվածության խնդրի ուսումնասիրությանը վերաբերող առաջին գիտական աշխատությունները: Այդ ժամանակաշրջանի հետազոտողները փորձում էին պարզել օժտվածության զարգացման վրա ազդող այնպիսի գործո..երը, ինչպիսին են սոցիա..ական դիրքը, ազգությունը, դաստիարակության համակարգը (ՄԱ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Աեզանից միլիո..ավոր տարիներ առաջ մե..ոզոյան դարաշրջանում ապրելիս է եղել հսկայամարմին սողու..երի մի տեսակ, որի ներկայացուցիչները կոչվում են **դի..ոզավրեր**: Գիտնական..երն այդ անվանումով են կոչել նախապատմական դարաշրջանի անհետացած սողու..երին՝ նկատի ունենալով նրանց հսկայական չափսերը՝ շուրջ երեսուն մետրի հասնող երկարությունը և մի քանի տո..այի հասնող կշիռը: Ձվից նոր դուրս եկած ձագերին խնամքով վերաբերվող սողու..երը կոչվել են **մայրազավր**, վիթխարի չափերի հասնող սողու..երը՝ **մեգալլոզավր**, կատաղի դի..ոզավրերը՝ **տիրա..ոզավր**: Իր արտաքին տեսքով մնացած դի..ոզավրերից տարբերվող տեսակը կոչվել է **ալլոզավր** և այլն (ԼԽ): **Պակիստան** անվանման բաղադրիչ տա..երը (ինչյու..երը և հնչյունախմբերը) ներկայացնում են այն տարածքների (երկրների) անու..երի առաջին տառերը (հնչյու..երը), որոնցից կազմավորվել, ստեղծվել է նոր պետությունը: <ետևաբար, **Պակիստան** անվանումը հիմնականում տառային հապա..ում է (ն. տ.): Յոդիդները յոդի

քիմիական միացություններն են մյուս տա..երի հետ: Յոդիդներն ստացվում են տա..երից, ինչպես նաև օքսիդների կամ կարբոնատների և յոդաջրած..ական թթվի փոխազդեցությամբ (<ՍՀ>): Նատրիումը՝ որպես կարևոր կենսատա.., պարունակվում է հիմնականում արտաք..ային հեղուկներում: Քիմիապես ակտիվ տա.. է, հայտնի բոլոր միացություններում միարժեք է (ն. տ.): Ներծծումը բ..ային տա..երի միջով տարբեր նյութերի անցումն է արյան և ավիշի մեջ (ն. տ.):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Իսահակ Նյուտոնը (անգլիացի ֆիզիկոս և մաթեմատիկոս) 1661-ին ընդունվել է Քեմբրի..ի Թրինիթի քոլեջը, որտեղ նրա ուսուցիչն է եղել հայտնի մաթեմատիկոս Ի. Բարրոուն: Հայտնի Վուլսթորպ գյուղում Նյուտոնը կատարել է լույսի տա..ալուծման փորձերը: Նա թաղվել է անգլիական ազգային պանթեոնում՝ Վեստմինստերյան ա..այությունում: Նյուտոնի Ե..որդ օրենքն է՝ ազդումը միշտ ունի հավասար և հակադիր փոխազդում, այլ կերպ, երկու մարմի..երի փոխազդեցությունները միմյանց հավասար են և հակառակ ու..ված (<ՍՀ>): Բազմատոմ մոլեկու..ներով մարմի..երում ներքին էներգիայի մեջ մտնում են նաև մոլեկու..ների պ..ական և դրանցում ատոմների տատանողական շարժումների էներգիաները (ն. տ.): Ռեակտիվ է այն շարժումը, որ ու..ված է ելակետային շարժմանը հակառակ. ռեակտիվ ինքնաթիռը շարժվում է արտամ..վող գազերի վեկտորական ու..ությանը հակառակ ու..ությամբ (շարժվում է հետահար ուժի ազդեցությամբ) (ԼԽ): Մեքենան, ունենալով լեզվաբանական իրողությունների մոդե..ներ, կատարում է թարգմանություններ մի լեզվից մյուսը (ԼԽ, ԼՆ): Մեքե..ական թարգմանության ծննդյան թիվը համարվում է 1947-ը, իսկ հեղինակներն են Ուորեն Ուիվերը և Նորբերտ Վիները (ՇԱ):

ԵՎ-Ի ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

24. Կետերի փոխարեն գրեք և կամ եվ:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Թրաֆիքինգը՝ մարդկանց առևտուրը կամ «սպիտակ ստրկությունը», 20-րդ դարի ամենադաժան ու ամենասուր երևույթներից մեկն է (ԲԲ): Կնոջը հասարակության լիարժեք անդամ դարձնելու հարցը քննարկվել է երևանում լույս տեսնող «Պսակ» թերթում, Կ. Պոլսում լույս տեսնող «Արևելքում» (ԻԼ): Մեծավորարելյան տարածաշրջանը շարունակում է մնալ բազմաշերտ հակասությունների դաշտ, որտեղ խաչվում են միջազգային հարաբերություններում հիմնական դերակատարներ ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, ..րամիության և այլոց շահերը (ԱՄ): Արդի փուլում, երբ ..րոպականացման գործընթացում ներգրավվում են հարևան երկրները, իսկ միգրացիայի հետևանքով փոխվում է ..րոպայի ժողովրդագրական պատկերը, ինքնության խնդիրը նոր մակարդակ է տեղափոխվում (ՎՄ): Միառժամանակ Կուրիկ և Սելևկիա է ուղարկվում ներքին ..ստաֆին՝ հանձնարարություն ունենալով շուտափույթ զբաղեցնել Կուրիկը, վերանորոգել այն Սելևկիայի հետ և այնտեղ թողնել մեծ քանակությամբ զորք (ՎԱԿ): Դեռևս 1587 թ. Իրանի գահին բարձրացած Աբբաս Ա-ն (1587-1629 թթ.) 1603 թ. սեպտեմբերի 14-ին ռազմական գործողություններ է սկսում Թուրքիայի դեմ՝ արագորեն գրավելով Նախիջևանն ու երևանը (ԳՍ): Արևմտահայերի 1863 թ. Ազգային սահմանադրությունը հայոց նոր պատմության ժամանակաշրջանի նշանակալի երևույթներից է (ՄԿ, ԷԳ, ԷՄ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Առաջին հայ արվեստաբան Գարեգին Հովսեփյանը, խոսելով ընտանիքի ձևավորման մասին, շարունակում է կարևորել համայնքի, այնուհետև ազգի ձևավորման գաղափարը (ԱԳԿ): Ձևաս-

տեղծման գործում Փարաջանովի մտածողությանը, ավելի ճիշտ եր..ակայությանն ավելի բնորոշ են թատերական միզանսցենների ծիսականացումը, խորեոգրաֆիզմը և երաժշտական մոտիվների յուրահատուկ մեկնաբանությունը (ԷԱ): Պալատական որսի տեսարանը «Նռան գույնը» ֆիլմում իր կառուցման սկզբունքով ներկայացնում է զուտ օպերային մի միզանսցեն, և թատերականացված այս տեսարանն ար..եյան և ..րոպական ոճերի փայլուն համադրություն է (ն. տ.): Ըստ հունական դիցաբանության՝ գորգոնյան քույրերը՝ սոսկալի հրեշները, ապրում էին Հեռավոր Ար..մուտքում՝ իրենց հատկացված կղզում: Երեք քույրերից միայն Մեդուզան էր մահկանացու, որին սպանում է Պերս..սը: «Գորգոնյան քույրեր» ասելով՝ հասկացվում է սոսկալի, հրեշավոր մարդ կամ եր..ոյթ (ՍԻ): Կրետե կղզու թագավոր Մինոսը՝ Զ..սի և ..րոպայի որդին, լաբիրինթոսում բանտարկեց ահռելի Մինոտավրոսին, որը ցույի զլուխ և մարդկային մարմին ուներ (ն. տ.): Նունուֆարը (կովկասյան կամ ասիական կանացի մենապար և զուգապար) ձ..ավորվել է XIX դ. վերջերին, գոյատ..ել մինչ.. XX դ. առաջին կեսը: Պարաձ..ը և պարեղանակն անկայուն են: Պարեղանակի և պարաքայլի հաստատուն չլինելու հետ..անքով Նունուֆարի մասին միայն հիշողություններ են պահպանվել (ՀԱՀ): Ֆ. Շոպենը (լեհ կոմպոզիտոր և դաշնակահար) 1830-ից ապրել է արտասահմանում՝ մինչ.. կյանքի վերջը չխզելով հոգ..որ կապերը հայրենիքի հետ (ն. տ.): Չայկովսկու օպերաներում երգային մասն առաջնային նշանակություն ունի, մի..նույն ժամանակ նվագախումբն ակտիվ դեր է խաղում կերպարների ստեղծման, դրամատիկական իրադրությունների, հերոսների հոգ..իճակների բացահայտման, կենցաղի պատկերման գործում (ն. տ.): Դիզայնի պատմության մեջ կար..որ դեր է խաղացել ծավալային ձ..ի ոճավորումը (ն. տ.): Հնագույն ժամանակաշրջանի հայկական կերպարվեստում կար..որ տեղ ուներ կյանքի ծառը (սոսին), որը սուրբ էր համարվում: Այդ ծառը հաճախ երեք ճյուղերով էր նկարվում, երբեմն՝ բազմաճյուղ, որոշ դեպքերում էլ՝ նրա մի տեր..ը: Սրաձ.. տեր..ը՝ սուրբ նշանը, նա.. Հայկ աստծու խորհրդանիշն է (ՌԻ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Ռ. Գ. Նատաձեն (վրացի հոգեբան, մանկավարժ, հասարակական գործիչ) ուսումնասիրել է ընդհանուր (ըմբռնման և պատրանքի մտածողության և եր..ակայության), մանկավարժական (հասկացությունների և գիտելիքների ձ..ավորման), թատերական (կերպարների մարմնավորման) հոգեբանության գործնական և տեսական հարցեր (<Ս>): Մարդկային հարաբերությունների հոգեթերապիան ենթադրում է այցելուի ինքնակործանարար սննդային վարքած..ի հոգ..երլուծություն և այն մեխանիզմները, որոնց օգնությամբ այցելուն պայքարում է սթրեսի տարբեր դրս..որումների դեմ (<Շ>): Հատուկ սննդային վարքած..ի բուլիմիկխանգարումների բուժման նպատակով մշակվել է կոգնիտիվ-վարքային թերապիայի ծրագիր, որը ներառում է այն գաղափարը, որ նյարդային բուլիմիայի հոգեպաթոլոգիական դրս..որումների հիմքում ընկած է սեփական մարմնի մասսայի և արտաքին տեսքի վրա ս..եովածությունը, որն առաջանում է ցածր ինքնագնահատականի արդյունքում (ն. տ.): Օժտված երեխաներին ներհատուկ են նա.. իմացական հետաքրքրությունները, ամեն ինչ մինչ.. վերջ հասկանալու ձգտումը, մեծ աշխատասիրությունը և աշխատունակությունը, որ..է բանի մեջ խորասուզվելու հատկությունը: Նրանք զարմանալի հեշտությամբ կարողանում են կապեր գտնել տարբեր եր..ոյթների և հասկացությունների միջ.. (ՄԱ): Շփման անբավարարվածությունը, կար..որ պահանջմունքների երկարատ.. ճնշումը հանգեցնում են նրան, որ երեխան հոգեբանորեն օտարանում է հասարակությունից կամ դրս..որում է ագրեսիվություն (ն. տ.):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Ա..ան կղզու բնակիչները միշտ էլ խաղաղ են եղել: Դրանից է, որ թռչունների մի երամ մարդկանց ներկայությամբ թռչում էր հինավուրց վանքի գմբեթին, իսկ ար.. օրերին ճախրում ջինջ օդում (ՎԱ): Մումիոն (լեռնային բալասանը), որը բնական

ծագման կենսաբանորեն ակտիվ նյութ է, պարունակում է պինդ կամ առաձգական տծ. կտորներ, որոնք ունեն հարթ կամ անհամաչափ ծակոտկեն մակեր. ույթ (<ՍՀ>): Վալտեր Ֆրիդրիխ Հերման Նեռնստը 1890-ին հայտնագործել է երկու չխառնվող լուծիչների միջ. լուծվող նյութի բաշխման օրենքը, որը կոչվել է իր անունով (ն. տ.): Աստղագիտության բնագավառում **հորիզոն**-ը մեծ շրջան է, որ գունդը բաժանում է երկուական մասերի՝ վերին և ներքին կիսագնդերի, և որի բ. եռներն են զենիթը և նրա հակառակ կետը: Իսկ ինչ կա հորիզոնից այն կողմ: Դարձյալ՝ **հորիզոն**: Դա տիեզերական գնդած. մարմնի՝ Երկրի մակեր. ույթի հատկությունն է (ԼԽ): Եթե Ասիան ընկած է ար. ածագի կողմը (ար. ելքում), ապա նույն տրամաբանությամբ նրա հակառակ կողմում տարածված երկիրը պետք է կոչվեր այդ նույն հատկանիշով, այն է՝ «ար. մուտք» կամ «ար. մտյան»: Պարզվում է՝ դա էլ ..րոպա աշխարհամասն է (ն. տ.): Ամերիկան մինչև 16-րդ դարն ունեցել է «Նոր աշխարհ» անվանումը: Հետագայում վերջինիս հակադրվելու համար առաջ եկավ նա. «Հին աշխարհ» արտահայտությունը, որը վերագրվեց ..րոպային (ՍԻ):

Ե. Մաթեմատիկա, Ֆիզիկա և Ինֆորմատիկա

Ն. Ի. Մուսխելիշվիլուն (վրացի մաթեմատիկոս և մեխանիկ) է պատկանում սինգուլյար ինտեգրալ հավասարումների համակարգի ինդեքսի կար. որագույն բանած.ը:

Ներգծյալ և արտագծյալ պատկերները դիտարկվում են նա. տարածության մեջ: Այս դեպքում բազմանկյան դերը կատարում է բազմանիստը, իսկ ուռուցիկ կորի դերը՝ ուռուցիկ մակեր. ույթը (շատ հաճախ՝ գնդային մակեր. ույթը): Երբեմն ասում են նա., որ կոնը արտագծված է գնդին կամ գունդը ներգծված է կոնին:

Ներդաշնակ տատանումները տատանումների մյուս տեսակների մեջ կար. որ տեղ են գրավում երկու պատճառով. նախ՝ բնության մեջ և տեխնիկայում հաճախ են հանդիպում ձ. ու վերդաշնակ տատանումներին նման տատանողական գործընթաց-

ներ (օրինակ՝ ճոճանակի փոքր տատանումները), երկրորդ՝ համարյա անփոփոխ հատկություններով համակարգերից շատերը (օրինակ՝ էլեկտրական շղթաները) ներդաշնակ տատանումների նկատմամբ իրենց յուրահատուկ ձևով են դրսևորում. այդ համակարգերի կատարած ստիպողական տատանումները ներդաշնակ տատանումների ներգործությամբ ընդունում են վերջիններիս ձևը (ՀԱՀ):

Սոսկվայի ֆիզիկայի հռչակավոր ինստիտուտի կողմից մշակված կարևորագույն խնդիրներից մեկը ցածր ջերմաստիճանի պայմաններում էլեկտրական գերհաղորդայնության երևույթն էր (ԱԳԵ):

Ստեղծվել է մշակույթի արտահայտման, դրսևորման ու պահպանման մի նոր՝ կարծական (վիրտուալ) միջավայր, և արագորեն զարգանում են դրա արտադրաբանությունները (տեխնոլոգիաները): Հայկական մշակույթը, հայագիտությունը դեռևս բավարար ու պատշաճ տեղ չունեն այդ միջավայրում: Այդպիսի ծրագիր առայժմ չի ստեղծվել, թեև կան իրավասու կազմակերպություններ (մշակույթի նախարարություն, ԳԱԱ, ՏՏՁԽ և այլն) (ՀԶ):

1970-ական թթ. կեսերին մեծացավ մեքենական թարգմանության պահանջարկը՝ պայմանավորված բազմալեզու համայնքներով և բազմազգ առևտրով և րոպայում, Կանադայում և Ճապոնիայում (ՇԱ):

ՄԵԾԱՏԱՌԵՐԻ ՈՒՂՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

25. Անհրաժեշտ տեղում գրե՞ք մեծատառերով:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Իզուր է արհան-քարթին փնտրվում հայկական լեռնաշխարհում, որովհետև այդ երկրանվան արհան բաղադրիչը հստակ կերպով մատնացույց է անում իրանը, որի ժամանակակից անվան հիմքում ընկած է հնագույն իրանական արհանա ձևը (ԼՊ): Օսմանյան թուրքիայի և սեֆյան իրանի միջև մարտադաշտի վերածված հայկական լեռնաշխարհն անընդհատ ենթարկվում էր ավերածությունների, և արդեն XVII դ. սկզբին հերթը հասնում է ծաղկուն ու հարուստ ջուղային (ԳՍ): Եվ բոհեմունդը, և՛ տանկրեդը լուրջ տեղ էին տալիս հայկական գործոնին եվրոպական նախաձեռնություններում, որի իրական նպատակը ոչ թե մահմեդականության ազդեցությունն արևելքում թուլացնելն էր, այլ բյուզանդիայի դիրքերի խարխլումը (ՎԱԿ): Կարթագենը դառնում է հռոմի համար անցանկալի քաղաք-պետություն, և հռոմի սենատում ելույթներն ավարտվում են կարթագենի հասցեին հնչող սպառնալիքներով: Այդ սպառնալիքներն առաջինը ձևակերպել է կատոն ավագը. «Այնուամենայնիվ, ես կարծում եմ, որ կարթագենը պետք է կործանվի» (ԼԽ): Հարկահանության գործընթացը հեշտացնելու նպատակով երևանի սարդարը հանձնարարում էր քաղաքի մելիքներին կատարել հարկերի գանձումը (ԱՀ): Եվրոպայում XVIII դ. առաջացել էին ուսմունքներ, օրինակ՝ ֆրանկմասոնական օթյակները, որոնք, ելնելով մարդու բնական իրավունքի տեսության դրույթներից, նպատակ էին հռչակել համաշխարհային նոր կարգ հաստատելու (ՎՍ): Անգլիայում սկսվում է եկեղեցին քաղաքական իշխանություններից տարանջատելու գործընթացը. հանցագործության կատարման մեջ կասկածվողների կամ մեղադրվողների վերաբերյալ քրեական գործերի դատավարության իրավունքի վերապահումն աշխարհիկ դատարանների

իրավագործությանը և երդվյալ ատենակալների դատարանների կազմավորումը (էԵ):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Ըստ հունական դիցաբանության՝ անթեյը (կամ անթետս) ծովերի աստված պոսեյդոնի և երկրի դիցուհի գեայի որդին էր (ՄԻ): Մ. թ. ա. 4-րդ դարում հույն փիլիսոփա պլատոնը ակադեմոսի անվան զբոսայգում (պարտեզում) հիմնում է փիլիսոփայական իր դպրոցը (ԼԽ): Մուստիերյան մշակույթը հին քարի դարի վերջին շրջանն է, որը հաջորդել է աշելյան մշակույթին (ՀՍՀ): Իտալական արվեստն ուղղակիորեն ընդօրինակող «ռոմանտիզմ» էկլեկտիկ հոսանքին (գոսսարտ, վան օւլեյ, ֆլորիս) հակադրվել են դեմոկրատ վարպետները (բյուկելար, բրեյգել)՝ արտացոլելով ժողովրդական կյանքը, նախահեղափոխական և հետհեղափոխական ժամանակաշրջանի հակասությունները (ն. տ.): Հայ հիմներգության կարևոր ժանրերից մեկի՝ կարգի ձևավորման և զարգացման ճանապարհին հատկապես հարության հարցնակարգերը երաժշտաբանաստեղծական կարևոր դրսևորումներ են (ՄՆ): Հայ երաժշտության պատմության մեջ ամենաերկարակյացը՝ նիկողայոս տիգրանյանը, ալեքսանդր սպենդիարյանի դիպուկ բնորոշմամբ՝ «արևելքի երգիչ մեծ երաժիշտը», հայ կոմպոզիտորներից առաջինն էր, որ եվրոպական երաժշտական միջոցներով գրառեց մուղամների բարդ ձևերն ու մշակեց դրանք դաշնամուրի, ջութակի, կամերային-գործիքային անսամբլների, սիմֆոնիկ և ժողովրդական գործիքների նվագախմբերի համար (ԱԱ): Եթե «մոռացված նախնիների ստվերները» ֆիլմում օգտագործվում են տարբեր կինեմատոգրաֆիական մեթոդներ, ապա «նռան գույնը» ֆիլմում մեր առջև լուկալ լուսավորություն է, իսկ իշխող ստատիկան հիշեցնում է եգիպտական կոմպոզիցիաների կառույցը (ԷԱ): Ինչ վերաբերում է ճարտարապետական միջավայրի վերակերտմանը, ապա սուրենյանցն այստեղ անչափ հետևողական է եղել:

Սարգոն երկրորդի պալատի հարթաքանդակների գիլգամեշի պատկերը, այն ժամանակաշրջանի խորասաբադի մարդկային գլխով թևավոր ցուլը վերարտադրված են ճշգրտորեն. իշտար աստվածուհին հետապնդում է իր սերը մերժած շումեր-աքքադական դիցաբանական հերոս գիլգամեշին (ՄՄԿ):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

444-446 թթ. հայոց կաթողիկոս հովսեփ վայոցձորցու նախաձեռնությամբ շահապիվանում (մեծ հայք) գումարված ժողովում ընդունվում է քսան կանոն, որոնց մի մասը վերաբերում էր ընտանիքի և ամուսինների հարաբերությունների կարգավորմանը (ԱԶ): Դանթե արգիերին գրել է. «Իսկական սերը չի կարող փոխադարձ չլինել» (ն. տ.): Փաստորեն յուրաքանչյուր անհատի «միջուկը» և խորհուրդն աստծո պատկերն է նրա մեջ (նրա սուրբ հոգին) (ն. տ.): Եթե անդրադառնանք գեղարվեստական գրականության մեջ հայտնի անառակների (օրինակ՝ դոն ժուանի պուշկինյան տարբերակի) ճակատագրական բնույթին, ապա կհանդիպենք նրանց կյանքի սարսափելի, բայց անխուսափելի վախճանին (ն. տ.): Սթրեսային հոգեվիճակում հայտնված ծնողի անօգնական վիճակն ազդում է ընտանիքի հոգեբանական մթնոլորտի վրա, և մեծանում է երեխայի՝ «քավության նոխազ» դառնալու ռիսկը (ԱԺ): Առանձնապես հայտնի են ըմբռնման կայունության և երևակայության դիրքորոշումային գործողության վերաբերյալ նատաձեի հետազոտությունները (ՀՍՀ): Ռ. ստերնբերգը հրապարակել է 600 աշխատություն: 1972 թ.-ին ստերնբերգն ավարտեց իելսկի համալսարանը գերազանց, հետագայում՝ ստենֆորդի համալսարանի ասպիրանտուրան (ԱԳ): Անձնային որակների շարունակական հետազոտությունների վերլուծությունների արդյունքում քետտելի կողմից հաշվարկվել և դուրս են հանվել անձնային երկրորդական գործոնները, որոնք ներկայումս խմբավորվում են մեծ հնգյակի կոնցեպցիայի շրջանակներում: Անձնային առանձնահատկությունների, անձնային գծերի

հետազոտմամբ հիմնականում զբաղվել են օլպորտը, այգենկը և քետտելը (ԷՓ):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Շոշափելիքի օրգաններին են պատկանում նաև շոշափողական մարմինները, որոնցում զգայուն նյարդային վերջույթները շրջափակված են հատուկ բջջային պատիճներում: Դրանցից են պաչինիի, մեյսների, գուլջի-մացցոնիի, ռուֆինիի մարմնիկները, կրաուզեի շշիկները, մերկելի սկավառակները (ՀՍՀ): Մետաղական նատրիումն առաջինն անջատել է դևին (1807)՝ խոնավ նատրիումի հիդրօքսիդն էլեկտրոլիզի ենթարկելով (ն. տ.): Մեծ հայքի տարածքում կան երեք մեծ լճեր՝ վանա լիճը, որն ասերոտանցիներն անվանում էին նաիրիի վերին ծով: Սրանից հյուսիսարևելք գտնվում է սևանա կամ գեղամա լիճը: Ասորեստանցիները նաիրիի ներքին ծով էին կոչում ուրմիա (կամ կապուտան) լիճը, որը գտնվում է վանա լճից դեպի արևելք: Իրենց մեջ մի քանի վտակներ առնելով՝ եփրատը հայկական լեռնաշխարհի արևմտյան կեսից, իսկ տիգրիսը միջին մասից հոսում են դեպի հարավ, դուրս գալիս հայկական լեռնաշխարհից և անցնում միջազգեք: Վերջինս հենց նշանակում է այդ երկու գետերի միջև գտնվող երկիր (ՌԻ): Իսաղաղ օվկիանոսում կա կորայան մի օղակղզի, որ գտնվում է հավայան կղզիների հյուսիսարևմտյան խմբում: Այդ օղակղզում կա միջազգային օդանավակայան (ԼԽ): Լեռնոտ երկիրը հաիթի կղզու անվանումն է կարիբյան հնդկացիների լեզվով: Այն կղզի է մեծ անտիլյան կղզիների խմբում. հաիթին հայտնաբերել է քրիստափոր կոլումբոսը 1492 թ. հնդկաստան տանող ծովային ուղին որոնելիս (ն. տ.): Հյուսիսամերիկյան տափաստանների կենտրոնում՝ միննետոտ նահանգից դեպի հարավ, տարածվում է պայպստոն արգելաանտառը (ՍԻ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Շտուրմի-լիուվիլի խնդրի հետազոտումն սկսվել է 1837-ին (ֆրանսիացի մաթեմատիկոսներ լիուվիլ և շտուրմ) և հետագա

զարգացում ստացել ստեկլովի, հիլբերտի, վեյլի աշխատանքներում: Մաթեմատիկական ֆիզիկայի որոշ խնդիրներում կարևոր նշանակություն ունի շտուրմի-լիովիլի հակադարձ խնդիրը, որն առաջարկել է վիկտոր համբարձումյանը 1929 թվականին:

Ոչ ռեյատիվիստական, քվանտային մեխանիկայի հիմնական հավասարումը (շրեդինգերի հավասարում) առաջարկել է էրվին շրեդինգերը 1926-ին:

1888-89 թթ. դոլիվո-դոբրովոլսկին հնարել է եռաֆազ կարճ միացված ասինխրոն էլեկտրական մեքենա:

Մածուցիկ հեղուկի (գազի) շարժման դիֆերենցիալ հավասարում է նավիե-ստոքսի հավասարումը (նավիեի և ստոքսի անունով):

Նյուտոն է անվանվում ուժի միավորը միավորների միջազգային համակարգում (ՆՍՆ):

Դեռևս 1996 թ. միավորված ազգերի կազմակերպությանը կից համալսարանի տոկիոյի առաջատար տեխնոլոգիաների ինստիտուտում ուչիդայի կողմից սկսվել են UNL միջնորդ լեզվի մշակման աշխատանքները, որոնց այսօր մասնակցում են բրազիլիան, չինաստանը, եգիպտոսը, ֆրանսիան, գերմանիան, հնդկաստանը, ինդոնեզիան, իտալիան, ճապոնիան, լատվիան և ռուսաստանը: Հայաստանը ևս անդամակցել է ընկերությանը: Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտը ղեկավարում է UNL-ի գծով մեր երկրում տարվող աշխատանքները (ՇԱ):

ԲԱՌԵՐԻ ՄԻԱՍԻՆ, ԱՆՋԱՏ ԿԱՍ ԳԾԻԿՈՎ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

26. Փակագծերում տրված բաղադրիչները հանելով՝ բառերը գրեք միասին, անջատ կամ գծիկով:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

(Ֆրանս) պրուսական, (առևտրա) տնտեսական, բարի (դրացիական), այր (ու) ձի, բերդ (ամրոց), նետ (աղեղ), գեներալ (մայոր), բրոնզե (դարյան), ազգային (ազատագրական), (աշխարհա) քաղաքական, թուրք (պարսկական), ծովից (ծով), գեներալ (գնդապետ), ԱՄՆ (ի), (բուրժուա) դեմոկրատական, հասարակական (քաղաքական), գահ (ընկեց), էքս (նախագահ), Նադիր (շահ), (ուռա) հայրենասիրություն, (բարոյա) իրավական, բողոք (դիմում), (ի) պաշտոնե, (փորձա) քրեագիտություն, (առ) գրավել, ականատես (վկա), գերի (նահատակ), կտրող (ծակող), (դատա) իրավական, ալան (թալան), (դատա) բժշկական, ռազմա (ծովային), խորհրդա (ամերիկյան), ԱԺ (ից):

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Բարձր (արվեստ), աղբյուր (հուշարձան), տուն (թանգարան), պար (ուսույց), երգ (ու) պար, էստրադային (սիմֆոնիկ) նվագախումբ, կենտ (պար), (գեղարվեստա) թատերական, (բաս) կիթառ, (լույս) ընծայում, գլուխ (գործոց), լայն (էկրան), (ա) կապելլա, դիոլ (զուռնա), (ժող) գործիքներ, Դյումա (հայր), աղ (ու) հաց, երաժշտական (պարային), Աբխոզում (աղա), կլոր (պար), Սայաթ (Նովա), Լյուդվիգ (վան) Բեթհովեն, Լեոնարդո (դա) Վինչի, Սանտա (Կլաուս), աղջիկ (տես), (ճեպա) զրույց, (դեղնա) շագանակագույն, կանաչ (կարմիր), (կապտա) կանաչավուն, (Տյառն) ընդառաջ, բաց (կապույտ), (կաս) կարմիր, Խանդութ (խաթուն), Սալտիկով (Շչեդրին):

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

(Հոգե) վերլուծություն, (սոցիալ) հոգեբանական, (հոգե) վիճակ, լռիկ (մնջիկ), խիղճ (ու) խղճմտանք, (հոգե) ֆիզիկական, (ուսումնա) դաստիարակչական, հոգեկան (բարոյական), երես (պաշտ), խելք (ու) միտք, բաց (սիրտ), (անտես) անհայտ, (հոգեբանա) վերականգնողական, (առ) երևոյթ, աշխարհ (ընկալում), (կամա) ակամա, (բարոյա) հոգեբանական, (հոգե) կերտվածք, նստել (մտածել), (գաղափարա) դաստիարակչական, (երևան) գալ, (բժշկա) հոգեբանական, (թյուր) ըմբռնում, (հակա) սոցիալական, այլ (ընտրանք), պատեհ (անպատեհ), ի (ծնե), (հոգե) թերապիա, սոցիալ (տնտեսական), (հանրա) լեզվաբանություն, (հոգե) լեզվաբանություն, (հայեցա) կարգ, հոգե (ֆիզիոլոգիական), հարգել (պատվել):

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Երկ (կենցաղ), (եզան) լեզու, (բժշկա) կենսաբանական, գանգ (ոսկր), (աղե) ստամոքսային, խուլ (համր), ազդր (ոսկր), երամ (երամ), (թթվա) ալկալիական, ինժեներ (քիմիկոս), (նավթա) քիմիական, գազ (ապաստարան), (ց) այգ, գիշեր (ցերեկ), ամառ (ու) ձմեռ, (ֆիզիկա) աշխարհագրական, լեռն (ի) վեր, Սան (Մարինո), (անդր) օվկիանոս, ժամ (առ) ժամ, (բևեռ) աստղ, փոքր (ասիական), հյուսիս (արևելք), (աշխարհե) աշխարհ, (բնա) կլիմայական, հարավ (արևմտյան), հյուսիս (արևմուտք), (հեռավոր) արևելյան, Կամենեց (Պոդոլսկ), խաղաղ (օվկիանոսյան), Էզաս (Լոթարինգիա), Սանկտ (Պետերբուրգ), բուք (ու) բորան, Նյու (Յորք):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Հարյուր (երկու), (դիֆերենցիալ) հաշիվ, (ինտեգրալ) հաշիվ, տասը (տասնհինգ), երեքից (չորս), երկու (երեք), վեց (հազար), երեք (հազարական), չորս ամբողջ (երկու) տասնորդական, երկու (երրորդ), հինգ (վեց), ֆիզիկա (մաթեմատիկական), (կենսա) հոսանք, բետա (մասնիկ), ամպեր (մետր), ալֆա (ճառագայ-

թում), Նավիե (Ստոքսի) հավասարում, (նյութա) տեխնիկական, (գամմա) ճառագայթներ, էլեկտրա (մեխանիկական), (կիրվատո) ժամ, էլեկտրա (էներգիա), Շտուրմի (Լիովիլի) խնդիր, մետր (վայրկյան), Շրեդինգերի (հավասարում), Ջոուլ (Լենցի) օրենք, «Պենտիում (4)» համակարգիչ, Բլեզ (Պասկալ), Գոդֆրիդ (Վիլհելմ) Լեյբնից, (պերֆո) քարտ, Ժոզեֆ (Մարի) Ժակար, «Գուգլ (թարգմանիչ)» ծրագիր, ինքնաշխատ (թարգմանիչ) ծրագիր:

ՎԱՆԿ

27. Վանկատեք հետևյալ բառերը՝ որոշելով վանկերի քանակը:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Գերեվարել, Եդեսիա, սատրապություն, Կոմմագենե, Սպարտակ, Լուկուլլոս, Արարատ, Մենուա, Օլիմպիա, Նաիրի, Գնել, Արգիշտիխինիլի, Արա, Երվանդունիներ, ապստամբել, Անտիոք, Սմբատ, Հելլենսպոնտոս, կայսր, հռոմեացիներ, Պարթևստան, Թիգլաթպալասար, թագավորություն, Դարեհ, Միհրդատ Պոնտացի, ամիրսպասալար, օրենք, զեկույց, հռչակագիր, իմպերիալիզմ, կոալիցիա, անհնազանդություն, անմեղսունակ, վարչարարություն, վերաապահովագրող, սահմանադրություն, իրավախախտում, կանխավարկած, կանոնակարգ, դիտորդ, իշխանագանցություն, հանցախումբ, օրենսգիրք:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Հնգամատյան, պայծառակերպություն, աստվածաբանական, էլեգիա, Լիսիցյան, բազմաձայնություն, գովազդատու, աղոթք, առասպել, բագին, վաստակավոր, տիտղոս, դերախաղ, Չապլին, խաղաոճ, շքանշան, շուրջպար, կաքավարան, հեռուստալրագրող, ռադիոհաղորդավար, օպերատոր, ռեժիսուրա, մենեջեր, պարուսույց, գրադարանավարություն, երգչախումբ, վարպետ, դիզայն, արվեստաբան, մոդելավորում, ներկապնակ, Միքելանջելո, իմպրեսիոնիզմ, բարոկկո, մեներանգ, զարդանախշ, Ժայռապատկեր, արձան, բարձրաքանդակ, շքեղ, նկարազարդ, բեմել, բոհեմ, հիերոգլիֆ, կոնսերվատորիա, խաղացանկ, Այվազովսկի, Խորենացի, մշակութահամապատասխան:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Կոնֆլիկտ, մոլագարություն, աֆեկտ, ծագում, ապրումակ-

ցում, օժտել, ենթագիտակցություն, թերություն, ծայրահեղական, հաճույք, հիպնոս, հոգեվերլուծություն, թուլամտություն, ծնունդ, ֆիլոգենեզ, անամնեզ, աքսելերացիա, նեյոֆրեյդիզմ, խլելրիկ, շիզոֆրենիա, Պետրովսկի, Նալչաջյան, հասարակայնորեն, հանրոյթ, դինամիկա, սոցիալականացում, փոխազդեցություն, ինքնահրացում, կենսագործունեություն, ոլորտ, հայեցակարգ, իրավիճակային, գործոն, ինքնորոշում, ռեֆլեքս, ժառանգականություն, Վիգոտսկի, Ուեստ, Շնեյդեր, հոգեհուլական, Տեպլով, վարքագիծ, Դրուժինին:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Նյութազատում, անշարժություն, նյարդային, լեթարգիա, դեղաբույս, արյուն, անոթ, լորձայտուց, խոլեստերին, Դարվին, աղիք, խառնածին, ողնուղեղ, գամբիկ, նոպա, ծովառյուծ, անոթակտիվ, կոմա, օրթոտոնուա, սոճի, մարգագետին, էակ, ուղեղ, ցամաք, օրգանիզմ, կենսազանգված, վալենտականություն, ածխածին, էլեկտրատարրալուծում, Մենդելեև, ալկալիական, հալոգեններ, կարբոնատ, ամոնիակ, ռեակցիա, Ջոնոլունգամ, աշխարհագրագետ, լանդշաֆտ, հարավ, լեռնազանգված, սևծովյան, շուրջերկրյա, մերձարևադարձային, հարավաֆրիկյան, նեղուց, արբանյակ, Լուսին:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Անտիլոգարիթմ, ֆունկցիա, արգումենտ, վեկտոր, դեդուկցիա, դիֆերենցիալ, ինտեգրալ, խորանարդ, միլիմետր, կոտանգես, շառավիղ, անկյունագիծ, արմատ, ալֆա, երկրաչափական, թեորեմ, բարձրություն, համարիչ, բաժանում, բազմապատկում, բանաձև, պարագիծ, բազմանկյուն, գումարում, հայտարար, լիցքաթափում, ջերմահաղորդականություն, տատանումներ, Լեյբնից, լարում, թափանցելիություն, ջերմադինամիկա, օպտիկա, ակուստիկա, տարածաժամանակային, բեկում, ճառագայթ, անդրադարձում, էլեկտրոնային, պատճենահանել, մուլտիմեդիա, բրաուզեր, ներբեռնել, համաժամանակեցում:

28. Վանկատեք հետևյալ բառերը (բառակապակցությունները)՝ որոշելով գաղտնավանկերը:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Հռանդես, զրադաշտականություն, Մծբինի պայմանագիր, դպտիներ, գունդստաբլ, սկյութներ, մոտոհրաձգային, հրթիռանետ, թնդանոթ, նշանառում, խրամուղի, հրանոթ, Զվարթնոցի թանգարան, Գողթն գավառ, Տմորիք, Տիգրան Կրտսեր, Հռադամիզդ, կտակարար, քննիչ, վկա, լրտես, զննել, դռնփակ, վճիռ, հետաքննություն, դատաքննչական, խնամակալ, անդամավճար:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Մշակութաբանություն, կադր, կտավ, երաժշտականություն, խմբերգային, շվի, խմբագիր, լրագրող, բնականություն, խորհրդանիշ, մնջախաղ, սրբապատկեր, ստեղծագործել, տպավորապատկություն, սնգույր, շպարվել, ստատիկա, մշակութաընդգրկում, թղթակից, դիոլ, պարահրապարակ, բլուլ, սրնգահար, բեմանկարիչ, բազմաժանր, գծանկարչական, ցուցանմուշ, գեղանկարչություն, մանրանկարիչ, բնապատկեր, բնորդ, վրձնահարված:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Բնագրներ, քնկոտություն, դրդապատճառ, մտապահել, ըմբռնում, բնավորություն, նրբանկատություն, ճնշվածություն, ներշնչանք, սոցիալական շփում, անքննադատորեն, մանկամտություն, ջղաձգություն, խառնվածք, վճռական, մտավոր, դրդիչ, կրթություն, դյուրագրգիռ, զգացում, բնական գրգիռներ, ազդանշանային համակարգ, զգայություններ, հետծննդյան օնտոգենեզ, պատկերավոր մտածողություն, սոցիալական խմբեր, գլխուղեղ, կիսագնդեր, բռնկվողություն, խոռվք, մտահղացում:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Խցանում, հպում, մկանային կծկում, շնչափող, սպիտակուցներ, տրոհման խոռոչ, սնկեր, թարախաբջիջ, կտրվածք,

կխտար, փքվածություն, սննդամատակարարում, թթվածին, շնու գազ, քլորաջրածնական թթու, ծծումբ, ածխաջրածին, սնդիկ, ֆրանսիում, պրոտոն, քլոր, կլիմա, բնօգտագործում, մթնոլորտ, թերակղզի, բնակչության խտություն, լեռնաշղթա, Բզնունյաց ծով, Դրախտային թռչուն (համաստեղություն), ջրային թաղանթ, կարծր թաղանթ, հրաբխային:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Շրջան, սանտիմետր, գլան, տրամագիծ, թվաբանական միջին, թվանշան, զրո, տասնվեց, խնդիր, տրամաբանության հանրահաշիվ, ներգծյալ պատկերներ, հնգանկյուն, գնդային մակերևույթ, փնտրվող մեծություն, թրթռավոր գալափանամետր, ձգողականություն, ստատիկա, քվանտային մեխանիկա, նեյտրոնների կլանում, ծրագրավորում, երաժշտական արկղ, գլանակի պտույտ, սկավառակ, տեքստային խմբագրիչ, տվյալների մենյու, բլթակում, թղթապանակ, ֆունկցիոնալ ստեղն, ստեղնաշար:

29. Վանկատեք հետևյալ բառերը (բառակապակցությունները)՝ որոշելով վանկերի տեսակները:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Նեոլիթ, Կլեոպատրա, Սելևկյաններ, Պոմպեոս, Հաննիբալ, հելլենիստական, մադիսագություն, մազդեզականություն, Պտղոմեոսյան Եգիպտոս, Սմբատ Բագրատունի, Անտիոք, Ստրաբոն, անտագոնիզմ, ինտերնացիոնալիզմ, բուլշևիկներ, դեկաբրիստներ, հեղաշրջում, ֆիդայիներ, աքքադացիներ, բանդիտիզմ, ներպետականացում, մեղսունակ, տուգանք, սահմանադրական բարեփոխումներ:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Ապաշխարություն, մոմակալ, մարգարեություն, խաչքար, մրցասպարեզ, նվիրապետական, բնագավառ, օլիմպիադա, չեմ-

պիոն, ռադիո, Սպենդիարյան, Ամանոր, պարզևատրություն, օթյակ, կինոդիտում, Ժողովրդական արվեստ, դրամատուրգիա, թատերարվեստ, լիբրետո, բալետ, էսքիզ, կոմպոզիցիա, ինքնանկար, Չուխաջյան, ձևել, այբբենարան, մագաղաթյա մատյաններ, նգովել, Սարգիս Պիծակ, Թեքեյան մշակութային միություն, դանիելյան նշանագրեր, հեքիաթ, պոլիֆոնիա, ֆորտե:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Վրդովվել, հոգեկերտվածք, աննպատակ, իմպուլսիվ, զգայախաբություն, օժտված, հոգեկան երևույթներ, խռովահույզ, անվճռականություն, ինքնադրսևորում, իրոնիա, ատավիզմ, կոնվերսիա, սոցիալական իրադրություն, սոցիալական տեսություններ, էմպիրիկ, պոզիտիվիզմ, սոցիալական դինամիկա, հոգենկրոզներ, դիրքորոշում, կոնֆլիկտաբանական, բռնություն, ռեաբիլիտացիոն, անսկզբունք, ոգևորություն:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Պիսակ, կորիզավոր բջիջներ, շարակցական հյուսվածք, ազևոր, սակավարյունություն, ֆոտոսինթեզ, օրգանիզմ, շնչանական, աորտա, եղրևանի, եղևնի, ալկալոիդներ, ամինաթթու, իոններ, բորաթթու, հիդրոլիզ, նատրիում, ռադիոակտիվ, լակմուս, սիլիցիում, Փոքր առյուծ, Վիեննայի անտառ, Արևելյան Սևանի լեռնաշղթա, տայգա, Էվերեստ, Փոքր Ասիա, Արևելյան Եփրատ:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Միլիոն, անալոգիա, հիպերբոլ, ինդուկցիա, շրջանագիծ, ուղղանկյուն, եռանկյուն, սինուս, բետա, աքսիոմ, հանում, լայնություն, մինուս անսահմանություն, կրճատ բազմապատկման բանաձևեր, տիրույթ, արագացում, ջրույ, ջերմունակություն, տիեզերական ձգողականություն, հոսանք, օպերացիոն համակարգ, ալգորիթմների անալիզ, ինֆորմացիայի աղբյուր, վիրուս, հակավիրուս:

30. Խմբավորե՞ք հետյալ բառերը (բառակապակցությունների բաղադրիչները)՝ ըստ միավանկության և բազմավանկության:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Էնտոլիթ, Կարթագեն, Ծովիք, բուրժուազիա, երիտթուրքեր, Ֆաշիզմ, Հին Հռոմ, Մեծ Հայք, Բարձր Հայք, Թորգոմի տուն, հետևակ զորք, Շուբրիա, Վան, Վահագն աստված, Հայկ աստված, Արևմուտք, Պարթևական կայսրություն, լեգեոն, Ազգային խորհուրդ, գույք, վճիռ, վարկ, իրավաբանական անձ, քննել, շահառու, հաշտարար, գրավ, տնտեսվարող սուբյեկտ, Սեյմ (օրենսդիր բարձրագույն մարմին որոշ երկրներում), պայմանագրեր, ատյան, նոտար, օտարել, հետևանք:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Անսամբլային, օպերետ, երգ, ջութակ, շարժ, նվագարան, կրոն, Շառլ Ազնավուր, գովազդ, Սուրբ գիրք, Նոբելյան մրցանակ, լայնէկրան, ժանր, ֆիլմ, կերտել, Ղուրան, կլոր պար, թանգարանային գործ, Տաթևի վանք, հեռուստատեժիսուրա, դրվագ, սյուժետային գիծ, հատուկ թղթակից, կուրսսոներ, վոկալ, Վոլֆգանգ Ամադեուս Մոցարտ, երանգավորում, գիպս, ջնարակապատ, նախշ, Վինսենտ վան Գոգ, հյուսվածք:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Հափշտակվածություն, խոսքային ներշնչում, ներոգ, նեգատիվիզմ, ժեստ, պոլիգլոտ, սոցիալական փաստ, սոցիալական օրենք, մատերիալիզմ, պսիխոզներ, մոլուցք, բարոյական նորմ, կարծիք, հակվածություն, պասիվ, տազնապ, գիշերային վախ, ինտելեկտ, մարդու վարք, էակ, կենսափորձ, նարցիզմ:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Զարկերակային ճնշում, կույր աղի, գենետիկական կոդ, գեղծ, ավիշ, սննդառության շղթա, նյարդ, էկոլոգիական աղետ, կոճիկ,

քիմիական տարր, ծծմբական թթու, ֆոսֆոր, նյութ, նավթ, հիդրօքսիդ, քլորիդ, ցինկ, սուլֆատ, արգելավայր, Մեծ արջ, Սև ծով, ռելիեֆ, Պարզ լիճ, հյուսիս, Սոչի, Սան Ռեմո, Միջին Արևելք, Մեծ Բրիտանիա:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Սիմվոլիկ մաթեմատիկա, աքսիոմ, կիրմետր ժամ, տանգես, բուրգ, չափման միավոր, բարդ տոկոսների բանաձև, վոլտ, վեկտոր, լիցք, Արքիմեդի օրենք, ամպեր, մեխանիկական շարժում, վանողականություն, տեքստային կուրսոր, ֆայլային համակարգի տարրեր, համաշխարհային սարդոստայն, հաշվարկման բարդության տեսություն, սիմվոլային տիպ, սոցիալական ցանց, ֆայլ, վիրուսակիր:

ՏՈՂԱԴԱՐՁ

31. Տրված բառերը տողադարձե՞ք հնարավոր բոլոր ձևերով:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Ինքնիշխան, կապիտալիզմ, խալիֆայություն, նացիոնալիզմ, հեղաշրջում, ցեղասպանություն, սոցիալիզմ, Անտոնիոս, պարթևներ, ֆեոդալ, պալեոլիթ, հելլեն, ճակատամարտ, ստրուկներ, վտարանդի, քուշաններ, Արևելք, համաներում, դատահետքաբանական, դիմադրություն, քրեորեն, բռնագրավել, ապօրինի, քաղաքացիություն, անձեռնմխելի, գաղտնալսում, մեղադրյալ, քրեական, պատասխանատվություն, դրդապատճառ, լիազորություն:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Պարագրություն, մասսայական, նվագակցել, ճեպագրույց, թատերադեկորացիոն, ապատեղեկատվություն, հոգևորական, պատրիարք, քարոզչություն, բարձրարվեստ, ներշնչանք, ոգևորել, ստեղծագործական, աշխարհահռչակ, ակորդեոն, զմուսել, հեքիաթասաց, ֆիլմարտադրություն, Բաշինջադյան, գունանկարչություն, գրաֆիկա, գունազգացողություն, գեղարվեստականացում, մոդելավորում, լեզվամշակութային, պիանո, երփնագույն, Ռոսսինի:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Տպավորում, խելագարություն, էմանսիպացիա, անսկզբունքայնություն, ֆիզիոլոգիական, տազնապախոռվություն, նկրտում, հափշտակվել, բանականություն, դիրքորոշում, ապրումակցում, հանգստություն, պրոեկցիա, սոցիոլոգիական, կենսագործունեություն, ներխմբային, էություն, հայեցակարգային, բարոյահոգեբանական, շրջապատ, սառնարյունություն, դրսևորել, ինքնագնահատական, հետաքրքրություն, տրամադրություն, երևութական, անէանալ, տարրական, Ստերնբերգ, ֆրեյդիստներ:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Սկզբնավորում, զարկերակային, փայծաղ, վարակամերժություն, անընկալունակություն, միջբջջային, ռիզոլիդներ, այծյամ, շիմպանզե, բնապահպանական, միացություններ, ռեակցիա, գերմանիում, կալցիում, կալիում, մագնեզիում, բնակլիմայական, լեռնագանգված, մթնոլորտային, հրվանդաններ, հիդրոօդերևութաբանական, մակերևույթ, սևծովյան, մետեոր, արբանյակ, տիեզերագնաց, երկրակեղև, բևեռային, համաստեղություն, խաղաղօվկիանոսյան:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Երկարություն, աղյուսակ, մաթեմատիկոս, լոգարիթմ, երկրաչափություն, տոննա, դիֆերենցիալ, ինտեգրալ, արդյունք, վարիացիոն, Մուավր, թվանշանային, հարյուրքսաներորդ, էլեկտրոններ, ֆլուենտներ, դիմադրողականություն, էլեկտրոդ, մագնիսական, գրավիտացիոն, մոլեկուլյար, տեսաինֆորմացիա, հիշասարք, սահիկ, հեռապատճեն, ինքնաշխատ, ծրիչ, համակարգչայնացում, մշակիչ, սեղմասկավառակ, ցուցարկիչ:

ԲԱՌԱՅԻՆ ՇԵՇՏ

32. Շեշտադրե՞ք հետևյալ բառերը (բառաձևերը):

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Արշավանք, կայսր, արքունիք, զորքը, մանկահավաք, մի պատերազմեք, Լեբեղևա, Լոնգինովի, Եվրոպա, Անդրեն, քսանմեկերորդ (դար), չեն ասպատակի, նահատակվում են, առհավետ, զինաթափվեք, հեղափոխություն, թագավորել, հետպատերազմյան, դեկաբրիստները, Արմենի-Շուպրիա, ազգային-ազատագրական, հին-հին, դուրս քշել, Մարկոս Կրասոս, ի պաշտոնե, նամանավանդ, ցուցմունք տալ, կալանավորել, հանձն առնել, կոնվենցիա, հետախույզ, դե յուրե, զինուստիկանություն, մի թալանեք, առերեսում են, չեն բողոքարկի, պատիժը, մեղք գործել, իրավ որ, ըստ օրինի, թույլ տալ, բանակցություն:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Ասուլիս, գեղխորհուրդը, երևան գալ, ոռք աստղ, արվեստը, թղթակցում է, հանդես գալ, չեն ցուցադրի, ժողգործիքներ, լրահավաքություն, ի նշանավորումն, ի վերուստ, ի փառս, լույս ընծայել, խումբ-խումբ, երբևէ, նույնիսկ, ըստ արժանավույն, ըստ պատշաճի, ակադեմիա, էտյուդը, մելոդիա, ժանր, մի նմանակեք, կոթող, ֆիլմ-մյուզիքլ, բաս-կիթառ, մեցցո-պիանո, բրոնզե-դարյան, բաց կարմիր, գիշերերգ, գուներաժշտություն, երանգ-երանգ, երգիչ-երգչուհի, երգել-պարել, Արշիլ Գորկի, խոսքարվեստ, Լուվր, (Վերածննդի) Իտալիայում, Ռեմբրանդտ, կտրել-կարել, որերորդ (սիմֆոնիան), մելոդիա:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Հուզմունք, աուրա, բուն, հարգանք, վախը, ովևէ, միգուցե, միթե, խելքի գալ, օլիգոֆրենոպեդագոգիկա, ռեգրեսիա, կոնցեպցիայի, աբստրակցիա, բարքը, համր, այլընտրանք, բացսիրտ, գերվել-տարվել, երես առնել, ընդունայն, ընկած-ելած, ըստ երևույթին, ըստ

իս, իրեն-իրեն, ի սրտե, մի բարդույթավորվեք, ապրումակցում է, չես երազում, Դարվին, Պավլովի, Ակիմովայից, Նայսերը, ինքնիրացում, ինքնուրույնություն, սոցիալ-հոգեբանական, պահանջմունք, էթիկա, հաճոյախոսել, սուսիկ-փուսիկ, միտք անել, գլուխ հանել, Կետտելը:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Հիվանդություն, ֆլորա, սաղմը, գլուխ բարձրացնել, զարկերակ, գենետիկա, ազդուսկր, գամփո, աղետամոռքսային, որևէ, աշնան- գարնան, ծաղկում է, չի աճում, մի աղտոտեք, առիթմիկ, բժշկակենսաբանական, բերք ու բարիք, գիշեր-ցերեկ, դափնեվարդ, էկոլոգիա, թևածել, թըխկ-թըխկ, ի ծնե, խուլ-համր, ծիլ-ծիլ, ծնվել-մեռնել, ալքիմիա, չի սինթեզվում, պարունակում է, եթերալուղային, ցիտոպլազմայի, ամոնիում, վալենտային, օքսիդներ, կալիում, նիտրատ, մագնեզիում, արծաթածույլ, էյնշտեյնում, Նեոնստը, արտերկիր, լեռնահորատանցում, խաղաղովկիանոսյան, վեր բարձրանալ, էներգետիկայով, գլոբալիզացիա, սարահարթը, հորիզոն, կարկուտ, հոսել, Ասիա, Կոլումբոսի, Կոպենհագենից, չեն արտագաղթի, Օվկիանիա, ներգաղթում են, ափ իջնել:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Մակերես, ֆունկցիա, հաշվարկում է, բաժանում, մաթեմատիկայի, Նեպեր, Նեոնստը, Շրեդինգեր, ինդեքս, կոսինուս, պլյուս անսահմանություն, երեք-երեք, հաշվարկ անել, դիցուք թե, ի թիվս, նույնքան, նույնչափ, չորս-հինգ, շատ-շատ, քանիերորդ, տոննա-մետր, թերմոդինամիկայի, եռաֆազ, առածգականություն, փոխազդել, հաճախություն, ամպլիտուդա, մատերիա, վոլտմետր, մեխանիկայի, էներգաբաշխիչ, Լոմոնոսով, առնվազն, Էվկլիդես, դուրս մղել, էլեկտրաէներգիա, կարճ միակցում, ալֆա-ճառագայթներ, մետաֆիզիկա, ամպերմետր, առաջմղիչ, երկարալիք, կենսադաշտ, բետա-մասնիկ, գամմա-ակտիվություն, սկաներ, կոմպյուտերիզացիա, ֆաքսը, ալգորիթմով, ըստ կարգի, միկրոհաշվիչ, վերածել, վիրուսը, ցանցաբնակ, ներբեռնում է, չի ծրագրավորում, սլայդ-շոու:

ՀՆՉՅՈՒՆ ԱՓՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

33. Փակագծերում նշեք, թե ինչ հնչյունափոխություն է կատարված հետևյալ բառերում:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Գերություն, թշնամական, հայրենաբաղձություն, հեծելազոր, կուսակալ, դիմադրություն, բնավեր, կայսրություն, գուժկան, դաշունահարել, սրախողխող, պարսկական, ռմբակոծել, ընչազուրկ, ամրակալ, օրրան, օրինապահ, քինախնդիր, ատենակալ, զեկուցել, պահպանել, ընդդիմադիր, խորհրդարան, վրիժառու, տեսչություն, փախստական, հանդգնել, բաժնետիրական, ուղեբեռ, պատվիրատու, պատանյակ, հանրակացարան, չվացուցակ, գինադադար, արնաշաղախ, բռնաշորթում, ժողովրդավարություն, նվիրաբերություն, օրենսդրական:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Գրագիտություն, վիմագիր, գրել, հնաոճ, հրավիրատոմս, հոգյակ, եկեղեցական, սրբազան, մեհենական, տեղեկատվություն, դիմախաղ, կռապաշտ, աստղային, գրչակից, զրուցահանդես, թղթակից, մշակութաբան, լրահավաքություն, լրատվամիջոց, ցուցատիկնիկ, շքահամերգ, գինեձոն, ժողովրդայնություն, մատենագիր, ծիսակատարություն, նկարչական, նարնջագույն, գունազգացողություն, արնագույն, կոճկել, փետրազարդ, վագրենի, վրձնել, ժանեկազարդ, կապտավուն, պաճուճանք, ձնեմարդ, նկարչատուն:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Դիմանալ, սիրել, հակամիտություն, ըղձալի, խղճալ, մտամուր, խնդրանք, քմահաճ, բարություն, որոյակ, որդեսեր, վշտակցել, գժվել, լեզվանի, թախծոտ, հոգեբանական, բարեգործ, գթասիրտ, անասնական, ժողովրդահաճ, սառցե, ստախոս,

համրանալ, զգուշավոր, արնախում, հրապուրել, թերահավատ, գրգամոլ, մարդկային, հանդգնել, սնահավատ, երջանկություն, պատրանք, նրբանկատ, հոգեբույժ, քաղքենի, մտերիմ, բարե-սիրտ, գրուցասեր, մոլեգնություն, ոգեշնչում:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Ընծուղտ, ծաղկել, կրծքավանդակ, կենդանական, աղավնյակ, ավշային, իգական, հոգեվարք, մրրկածուփ, առվակ, սառցաբեկոր, սիգախոտ, ընկուզենի, ոսկրախոտ, թթվածին, իշայծյամ, երկարա-կեցություն, բուժել, բնադրել, չվել, ձնաբուք, կատվային, արնա-կալել, թփուտ, նոնենի, փշատերև, ձնծաղիկ, ձկնկույ, մեղվաբջիջ, բազկերակ, բջջաթաղանթ, բարձրանալ, կրծոսկր, ցրտադիմաց-կուն, փետրախոտ, սնկասպան, ծննդյան, բվեճ, ծծմբական, սրտա-յին, երկրային, փոթորկել, մրգատու, փոշոտում, կղզյակ, միգա-պատ, փորփրել, բնակչություն, կղզեխումբ, երկնաքար, գիսաստղ:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Բարձրություն, կիսագունդ, շրջան, բնագիտություն, (մաթե-մատիկական) լեզվաբանություն, թվանշան, վերջնական, ամա-յություն, հակադրություն, արտագծյալ, նախնական, հանրահաշ-վական, գնդաձև, գլխավոր, հաշվողական, ուրվագիծ, կլանել, սուզանավ, շարժման, ուժգնություն, ծանրություն, ճառագայթ-ման, գունափոխություն, մկնիկ, առաձգականություն, մշակման, տեղեկացվել, տեղեկույթ, գրվածքային, ցուցարկիչ, դիտում:

34. Կապակցությունների իմաստն արտահայտեք մեկ բառով, ցոյց տվեք հնչյունափոխությունը:

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

Երկիրը (նրա սահմանները, անկախությունը) պաշտպանող մանուկներ հավաքելը (որպես հարկահանության տեսակ) ոամիկին բնորոշ կերպով գնդացիրին վերաբերող (բնորոշ)

հին դարերին վերաբերող (բնորոշ)
միջին դարերին պատկանող
հեծյալների գունդ
ուղին որպես սահման պահող ջոկատ
գուր տեղը մեղադրելը
շահույթ բերող
մասնագետի խորհուրդ տալը
եկամուտ բերող
ընդդեմ խոսող
պաշտոնյային վերաբերող
խորհուրդներ տվող մասնագետ
դաշույնի հարված
խնդիրներ առաջացնող
օրենքը զանց առնող (անտեսող)
վեճ հարուցող (առաջացնող)
բռնի կերպով (անարդար) դատված
գաղտնի կերպով լսելը
գինն աճելը (սղաճը)
իշխող ուժերի քաղաքական գծին դեմ լինելը:

Բ. Կուլտուրա

Գեղարվեստական կրթություն

Առաջին ելույթ (բեմել)
Լեզվական մշակույթին վերաբերող
թաղիքե միջուկով ու ծայրով գրիչ
տողի կես
պատկերի կրկին ցուցադրումը
սուրբ կոչելու կարգ (եկեղ.)
դեպքերի ամբողջականությունը գեղարվեստական երկում
տեղյակ (իրագեկ) դառնալ (տեղեկույթ ձեռք բերել)
ցածր (հասարակ) ոճով
սեր երգող (սերը գովերգող) ստեղծագործող

զմուռսով պատել
ծունր դնել
մշակութիւն հատուկ (բնորոշ)
ջուրն օրինելու եկեղեցական արարողություն
լուրեր (տեղեկություններ) հավաքելը
գույների աշխարհ
թավիշից կարված
կապույտ գույն ստանալ
կիր քսել
ոսկի զարդ պատրաստող
երգ, որ կատարում է խումբը
գույների զգացողություն
իրար միացված զույգ գուլպա
դարչինի գույն ունեցող
զույգով երգելը
ինձի մորթի
ոսկի ծոպեր ունեցող
տավիղ նվագող
երգիչների խումբ
ոսկի թելեր ունեցող:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

Երդումը զանց առնող
ազնիվ ցեղից սերված
խելամիտ լինելը
հոգու հետ դառնալը
հանրային դառնալը
մարդկային կերպով
կարճ միտք (խելք) ունենալը
հույս տալ
լրջմիտ լինելը
հավատարիմ լինելը

բանավեճին վերաբերող (բնորոշ)
քունը խախտված
վայելուչ կերպով
հայացքների (տեսակետների) համակարգ
ծույլին բնորոշ կերպով
խրախույս տալը
միասին լուծ քաշող
կանուխ զգացող
միակին լինելը
հարուստ լինելը
հոռի մտքեր ունեցող (հոռին տեսնող)
բազմակին լինելը
պատիվ անել
սեր տաձել
փափուկ սիրտ ունեցող
սիրտը բաց
դժնի հայացք ունեցող
քիչ խոսող
մարդասեր լինելը
մրցակից լինելը (որևէ ասպարեզում)
վարկանիշին վերաբերող (բնորոշ)
ջղային լինելը
ծույլ լինելը:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Դեմքի ցավ
զույգ դարձնել
պտուղ տալը
այգիները բացելը
կենդանի սիրող
կույր դառնալ
ծյան հալվելը

թունդ դարձնել
ծուխին հատուկ
ոսկր դառնալ
հանքից պղինձ հանող բանվոր
սուր տեսողություն ունեցող
սիրտն ստուգող գործիք
տունկ կատարել
լուսին մեկնած մարդ
միշտ մութ
լուսնի կեսը
ջուր օգտագործող
ծաղիկներով հարուստ վայր
շատ ձուկ ունեցող
այգիներով հարուստ
մասուրի ծառ
փոքրիկ էշ՝ ավանակ
ճահիճով պատված վայր
կաղնի ծառերով հարուստ վայր
մեղու պահելը
փոքրիկ գոմեշ
եղջերու բուծելը
տիղմով պատվելը
արծիվների բույն
տանիքից ջուրը հոսելու հարմարանք
մեղունների խումբը
թռչունին բնորոշ
ձեթ տվող
բուրդ տվող
ջրածին խառնած
ծծումբին հատուկ (բնորոշ)
բարձր լեռնային (գոտի)
մակերևույթին հատուկ (բնորոշ):

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

Գծագիր անելու համար նախատեսված սեղան
հաշիվների ստուգում (մասնագետի կողմից)
ճշգրիտ լինելը
ուղիղ անկյուններ ունեցող
խնդիրների ժողովածու
բազում անկյուններ ունեցող
պտույտին վերաբերող (բնորոշ)
հաշիվ կատարել
հինգ անկյուն ունեցող
գծային ձևով (կերպով)
լույս ստեղծող
ուղեծիրին հատուկ (բնորոշ)
վայրկյանները չափող սարք
շոգիով (գոլորշիով) ջեռուցում
լույսի նկատմամբ զգայուն
խիտ լինելը
զուգամետ լինելը
լույս տալը
հավասարակշիռ լինելը
մրրիկներին վերաբերող (հոսանքներ՝ շարժում և այլն)
շոգիի (գոլորշու՝ գազի) գոյացում
տարամետ լինելը
լույսը քողարկելը
համակարգիչներով ապահովում
թվային դարձնելը
ձևային դարձնել:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1

ԿՈՒՆՏՈՒՐԱ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ, ԼԱԲՈՐԱՏՈՐ, ՍԵՄԻՆԱՐ ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐ

Թեմա 1

ա/ Գործնականի, լաբորատորի, սեմինարի թեմայի անվանում

Բաղաձայնների ուղղագրությունը և ուղղախոսությունը: Բ-պ-փ, գ-կ-ք, դ-տ-թ, ծ-ծ-ց, ջ-ճ-ջ, ղ-խ, զ- ս, ժ-շ, հ, մ-ն, ռ-ռ, վ-ֆ, կրկնակ բաղաձայնների ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը:

բ/ Հիմնական հասկացություններ, առանցքային հարցեր (միայն գործնական առարկաների համար)

Բաղաձայններ, ուղղագրական և ուղղախոսական կանոններ, գրության և արտասանության անհամապատասխանություն, բառամիջում և բառավերջում բաղաձայնների թույլ արտասանություն: Բ-պ-փ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Գ-կ-ք-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Դ-տ-թ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Զ-ս-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Ժ-շ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Հ բաղաձայնի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Մ-ն-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Ր-ռ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Վ-ֆ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Կրկնակ բաղաձայնների ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը:

գ/ Գործնականի, լաբորատորի, սեմինարի անցկացման մեթոդներ

Ինտերակտիվ գրույց, բանավեճ, խմբային մեթոդներ, խմբավորում, դեպքի ուսումնասիրություն (սխալ և ճիշտ), գծակարգեր (սահիկի ներկայացում առցանց ուսուցման հարթակում), ուղղագ-

րական բառացանկերի կազմում, բառարանային աշխատանք, բնագրային աշխատանք:

դ/ Գործնականի, լաբորատորի, սեմինարի թեմային առնչվող ուսումնառության նյութեր և էլեկտրոնային նյութեր

1. Բարձրաձայն կարդացե՞ք հետևյալ բառերը՝ ուշադրություն դարձնելով բաղաձայնների ուղղախոսական սկզբունքներին:

Նրբագեղ, նրբահնչյուն, ողբասաց, ողբերգակ, ներբող, երվ-նավառ, գրաբար, ծոպավոր, երգարան, մուգ, դրվագ, բագին, բուրգ, գորգ, զուգերգ, քնարերգու, ժամերգություն, համերգ, մոգ, նվագ, եղերերգ, երգահան, համանվագ, մարգարտագարդ, սգերթ, Վարդավառ, ակնագարդ, ակորդ, գեղարդ, Նավասարդ, աղոթք, շքերթ, հակինթ, թատերական, խրտվիլակ, զարդանախշ, զարդարանք, զարդաքանդակ, լաջվարդ, վարդագույն, մատյան, հեռուստատեսություն, դյուցազուն, Դյումա-հայր, Դյումա-որդի, ակորդեոն, ռապսոդիա, երաժշտություն, դերձան, դերձակ, վրձին, վրձնել, վրձնահարված, հանդերձարան, ընթերցարան, աճպարար, պճնագարդ, դարչնագույն, առաջնելույթ, ծաղկաշղթա, առեղծված, խեղկատակ, փողհար, փողք, տավիղ, նախշ, ամֆիթատրոն, գմբեթ, սիմֆոնիկ, լուրթ, մարմար, կարկառուն, ասվյա, տավղահար, սֆինքս:

2. Բարձրաձայն կարդացե՞ք և առանձնացրե՞ք այն բառերը (բառակապակցությունները), որոնցում գրվող հ-ն «համր» տառ է (չի արտասանվում):

Դիու, երգեհոն, օդիունչ (գործիք), պատկերասրահ, արիեստ, աշխարհահոչակ, աշխարհիկ, բարեհնչյուն, գեղահնչյուն, համահնչյուն (ձայն), բնորդուհի, թմբկահարել, մարզահամերգային, մեռոնօրինեք, միջինհայերենյան, սգահանդերձ, տավղահար, տնօրինեք, Բեթհովեն, դազգահ, օրիներգ, դերասան-դերասանուհի, խաչհամբույր, շրթհարմոն, տեսահոլովակ, ֆոտոցուցահանդես, «Շահնամե», Շոպենհաուեր, Օ՛Հենրի, Մյունխհաուզեն,

երաժշտահան, հեռուստահաղորդաշար, համաշխարհայնացում, շնորհանդես, թանգարան-ցուցահանդես:

3. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք բ, պ կամ փ:

Հին Եգի..տոսի կատակոմ..ները մեզանից հազարավոր տարիներ առաջ ծառայել են որպես մուսիաների ստորգետնյա դամ..արաններ: Հայտնի են ոչ միայն Հին Եգի..տոսի և Հին Հռոմի կատակոմ..ները, այլև Նեա..ոլի, Հյուսիսային Աֆրիկայի, Առաջավոր և Փոքր Ասիայի ստորգետնյա անձամները, որոնք սովորաբար որմնանկարազարդվել են (ԼԽ): Ամենահաջող տեսարանն այն է, որ ներկայացնելու կեր..ը հայտնի չէ: Եր.. որ եռանդը խիստ շատ է ճգնում գոհացում տալու հանդիսականին, Եվ եր.. պիեսը մեռնում է իրենց՝ կատարողների անչա.. եռանդից, Շ..ոթ ձևերն այնժամ դառնում են խիստ ծիծաղելի, Եվ հենց սկզ..ից վիժում է գործը (ՍՍ, ԻՇ): Այդ (Արարատի թագավորության) ժամանակաշրջանի, ինչպես և հետագա դարերի հայկական կեր..արվեստում կարևոր տեղ ունեն կյանքի ծառը (սոսին), որը սուր.. էր համարվում: Այդ ծառը հաճախ երեք ճյուղով էր նկարվում, եր..եմն բազմաճյուղ, որոշ դե..քերում էլ՝ նրա մի տերևը: Եր.. ավելի խորն ենք ուսումնասիրում հայկական կեր..արվեստը և ճարտարապետությունը, նկատում ենք, որ դրանց զուտ ազգային յուրահատկություններն էլ առնչված են հայկական լեզվամտածողության հետ (ՌԻ):

4. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք գ, կ կամ ք:

«Այ թե որտեղ է թաղված շան գլուխը» արտահայտությունն օ..տագործվում է, երբ հանելու..ային որևէ բան պարզաբանվում է: Ծա..ունն անհայտ է (ՍԻ): «Աշխարհի յոթ հրաշալի..ներ» են անվանում հին աշխարհից մեզ հասած ճարտարապետական և քանդա..ագործական հետևյալ յոթ կոթողներ՝ Քեոփսի բուր..ը, Ալե..սանդրիայի փարոսը Ե..իպոսում, Շամիրամ թա..ուհու կախովի այգիները Բաբելոնում, Հռոդոսի Մեծ արձանը Հռոդոս կղզում, Մավզոլ թա..ավորի դամբարանը Հալի..առնասում,

Ձևսի արձանը Օլիմպոսում, Արտեմիս աստվածուհու տաճարը Եփեսոսում: Խոսա..ցական լեզվում (և գրականության մեջ) աշխարհի յոթ հրաշալի..ներից մեկն են անվանում որևէ հրաշալի, հիաս..անչ երևույթ կամ առարկա (ն. տ.): Մենք բոլորս գիտենք, որ երաժշտական կրթության բարձրագույն հաստատությունը կոչվում է կոնսերվատորիա, որտեղ կրթում են մասնագետ կատարողներ (նվա..ողներ, եր..իչներ, նվա..ավարներ, եր..ահաններ, երաժշտագետներ): Սակայն ու՞մ մտ..ով կանցներ, որ կոնսերվատորիան նախապես նշանակել է ... որբանոց (ԼԽ): Երբ մարդն իր ամենօրյա օ..տագործման գործի..ները, պիտույ..ներն ս..սում է նաև գեղեցկացնել, զարդարել, գոյանում է արվեստ (ՌԻ): Մեզ կոչ են անում գնալ Ան..լիա և ան..լիացոց պարի դասեր տալ՝ Սովորեցնելով ճապու.. լեվալտե և կա..ավապար, Ասելով, որ մեր շնորհ..ը միայն կրն..ի մեջ է (ՍՍ, ԻՇ):

5. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք դ, տ կամ թ:

Ըն..հանրապես, երբ հայ..նվում են ֆիլմեր կինոյի մասին, գրքեր գրողների մասին, դառնում են ճգնաժամային երևույթների արտահայ..ություններ: Ար..յունքում էկրանները հեղեղվեցին ամերիկյան ցածրարժեք արտադրանքի մո..ելներով ձևավորված ֆիլմերով: Այ.. գործերն ար..արացիորեն պի..ակվեցին «չեռնուխա» ռուսերեն բառով: Ու թեև հիմա «չեռնուխան» ե..սովե..ական կինոյում կարծեք թե պակասել է, սակայն նոր ստեղծագործական մի..ք դեռ չի նշմարվում (ՄՍ, Գ): Շուրջպարը հայկական պարի ազգային ձևերից է, բայց այ..պիսի պարեր հայերից բացի ունեցել են Հայաստանի հարևան մի քանի այլ ժողովուր..ներ, այ.. թվում՝ հոյները, իսե..երը և այլն (ՌԻ): Բաբաջանյանի «Կապրիչիոյում»՝ հիրավի գունեղ արտահայ..չամիջոցներով, ռոման..իկ պոռ..կոմի բազմազան ներբերանգներով հարուս.. այս ստեղծագործության մեջ, «շոշափելի» երաժշտական կերպարների ներգործուն դինամիկայով արտացոլվում է կոմպոզիտորի խորապես լավատեսական աշխարհազգացողությունը (ԿԱ,

Գ): Յոխեն Գերցի նշանավոր «Տրանսսիբիդյան ծրագիր» ինստիտուտի 16 փայլուն աշխատանքում է 16 փայլուն աշխատանք: 16 օր շարունակ փակ վարագույրներով գնացքով նա ճամփորդել է Մոսկվայից Խաբարովսկ և հակառակ երևույթով: Այնուամենայնիվ նա իր թաց ուղևորությունները է կավե տախտակի վրա: Նկարիչը, սակայն, գաղտնիքը չի բացում. արդյունքը իրականում եղել է Սիբիրում, թե՛ այնուամենայնիվ ճամփորդությունը տեղի է ունեցել իր երևակայության մեջ (Գ):

6. Կետերի փոխարեն լրացրե՛ք ձ, ծ կամ ց:

Երբ նայում ենք Արարատի թագավորության հայկական բարձրագույն դպրոցներին ու զարդերին և համեմատում Ասորեստանի կամ Բաբելոնի ժամանակներից պահպանված աքքադական բարձրագույն դպրոցների ու զարդերի հետ, շատ նմանություններ ենք տեսնում: Եվ կամ սովորությունները, նիստուկաւոր, ժողովրդական արվեստը (ՌԻ): Ինչպես վկայում է երաժշտագետ Ծովինար Մովսիսյանը «Էդգար Հովհաննիսյան: Կյանքս հուշերում» գրքում, Հովհաննիսյանի կոնցերտային վարիալները սաքսոֆոնի և ջազային նվագախմբի համար անմիջապես գրվել են մասնագետների և երաժշտասերների ուշադրությունը մտահղածման թարմությամբ և համարակցությամբ: Կոնցերտը հորինված է թեմայի և վարիալների ձևով: Ելևէջային տարրերը հատկապես վճռորոշ են նյութի իմպրովիզացիայի մշակման համար: Բոլոր վարիալների և հյուսվածքում, և՛ ինտոնացիայի ղարձակումներում այսպես թե այնպես արտահայտված են հիմնական թեմայի տարրերը՝ տոնիկական կվինտան և կրկնակի դոմինանտային հնչյունը (ՇԳ):

7. Կետերի փոխարեն լրացրե՛ք ջ, ճ կամ չ:

Սիրահարությունը, ամուսնությունը և զրույցը նման են շտապանդակի ջիգ պարին, մենուետին և հինգ-քայլ պարին. առաջինը խիստ կրակոտ է և արագ, ինչպես շտապանդակի ջիգը, ամուսնությունը համեստ է, ծանր ու հանդիսավոր, ինչպես հի-

նավորց մենուետը, վեր..ը գալիս է զղ..ումը իր ծուռ ոտներով և սկսում հնգաքայլը, պարում կաղալով, մին..և որ ընկնում է փոսը (ՍՍ, ԻՇ): Էդգար Հովհաննիսյանի «Կոնցերտային վարիացիաները սաքսոֆոնի և ջազային նվագախմբի համար» գործն առա..ին անգամ կատարվել է Մոսկվայում 1965 թ.: Յուրի Սիլանտևը հեղինակին գրել է. «Բոլոր իմ «լուր..» համերգներում «Վարիացիաները» կլինեն առա..ին տեղում և ամբող.. ծրագրի զարդը» (ՇԳ): «Նռան գույնը» պատկանում է ոչ միայն հայ, այլև մի..ազգային ֆիլմարվեստի մե.. շր..ադարձային այն դպրոցին, ուր պետք չէ փնտրել տրամաբանված դիպաշար, հետաքրքրական դեպքեր, բախումներ կամ երկխոսություններ: «Նռան գույնը» կամ «Սայաթ-Նովան» ինձ համար մի իսկական զարդատուփ է, - ասել է Փարա..անովը, - նայում ես վրան՝ ամբող..ովին զարդանկարված, բացում ես՝ մանրանկարների մի ող.. աշխարհ» (ԷԱ): Լոկ ա..քերի արտահայտությամբ սուրենյանցական Շամիրամի կերպարի ող.. հոգեվի..ակի բացահայտմանը հանդիպում ենք նաև Ութթերհաուզի «Կլեոպատրայում» (ՄՄԿ): Մի..ին դարերում կաթոլիկ և անգլիական եկեղեցաշինության ճարտարապետական ո..երում եկեղեցու ներսում առանձնացնում էին հատուկ սենյակ՝ աղոթքի, սրբերի մասունքները պահելու և եկեղեցական երգ..ախմբի համար (ԼԽ):

8. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք դ կամ խ:

Իր ստե..ծագործական առաջին փորձերից ի վեր Վ. Սուրենյանցն ունեցել է բավական հստակ կո..մտորոշում: Այս մասին են վկայում Սուրենյանցի ընկերոջ՝ Գ. Խալաթյանի խոսքերը. «Վարդգեսը հմուտ է արևելյան ոճում: Այդ գա..տնիքն է, որ նա ուզում է կատարելագործել ու շինել ա..բյուր իր ապահովության համար» (ՄՄԿ): Կլարնետը սաքսոֆոնների հնչողությանը հա..որդում է յուրահատուկ փափկություն: Ջազային երաժիշտներն այս հնարն անվանում են «բյուրե..» (ՇԳ): Գրի նա..նական տեսակները (պատկերագրություն, գա..ափարագրություն և այլն)

ի սկզբանե արձանագրվել են ժայռերի վրա, քարանձավների և մշակված կավե սալիկների վրա, մինչև նրա (գրի) զարգացմանը զուգընթաց ի հայտ են եկել մագա..աթն ու թու..թը: Թ..թի այդ նա..օրինակը եգիպտական պապիրուսն է (ԼԽ): Կարելի է նշել, որ քա..աքական տե..նոլոգիաները բազմաթիվ են ու բազմազան: Քա..աքական PR գործունեությունն ստե..ծագործական գործընթաց է: Եվ ամեն անգամ կոնկրետ տե..նոլոգիական շ..թայի նա..ագծումը պահանջում է յուրահատուկ ստե..ծագործ մոտեցում (ՄՀ):

9. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք մ կամ ն:

Շեյկը (անգլ. shake - տարուբերվել) անգլիական ծագումով ժամանակակից պարահանդեսային պար է՝ մարմնի և ուսերի բնորոշ, հա..պատրաստից շարժու..ներով: Երաժշտական չափը քառամաս է, տե..պը՝ չափավոր արագ (ՀԱՀ): Մոդեռն ոճի և սի..վոլիզմի էջերից քաղած դասերը, փայլու.. վարպետությա..բ մշակված, բացահայտվում են Սուրենյանցի գլուխգործոցներից «Շա..իրա..ն Արա Գեղեցիկի դիակի մոտ» կտավում (1899) (ՄՄԿ): Դիո..իսիոսի տոնախ..բությունների ժամանակ Ելույթ էին ունենում այծե..ի հագած երգիչների խ..բերը և կատարում հատուկ հի..ներ-դիֆերա..բներ. սկսում էր մենակատարը, իսկ երգչախու..բը պատասխանում էր նրան (ՄԻ): Եվրոպական լեզուներում, ռուսերենում և հայերենում գործածվում են կո..պոզիցիա և կո..պոզիտոր բառերը, որոնց համապատասխան բառարանային իմաստներն են «հորի..վածք» և «երգահան» (ԼԽ): Ժամանակակից ընկալմա..բ «պոդիու.. » նշանակում է հարկ, ա..բիոն, բարձու..ք: Եթե հետադարձ հայացք նետենք podium-ի նախկին իմաստին և մտովի այն կամրջենք ժամանակակից նշանակության հետ, ապա կնկատենք, որ podium-ը հին հռո..եական տաճարի հի..քերից բարձրացել է ա..ֆիթատրոնի ու կրկեսի օթյակներ և հասել ժամանակակից եկեղեցիների բե.. ու երաժշտական կատարումների բարձրաբե.. (ն. տ.):

10. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք ը կամ ր:

Հայ արվեստագետի ա..աջ ինքնաբերաբար ծա..անում էր մի խնդիր, թե ինչպես և ինչ չափով պիտի կարողանա իր ստեղծագո..ծական լեզվին հաղո..դել ազգային նկարագիր՝ համապատասխանեցնելով ազգային պատկանելության ներքին բնածին պահանջին, ստեղծել համա..ժեք եզրույթներ, որ կարողանա ճիշտ ա..տացուլել սեփական մտածելակերպը մշակութային յուրահատուկ նշույթավորումներով: Սակայն նույն նախանձախնդ..ությունը չունեցավ լեզվական իր դ..սևորումը, և մեր լեզու մուտք գո..ծեցին բազմաթիվ օտար ու խո..թ բառ-անվանումներ և բառակապակցություններ (մոլբե..տ, պոլիտ..ա, պեյզաժ, նատյու..մո..տ, կոմպոզիցիա, պո..տ..ետ և այլն) (ՄՍ): Հանրության հետ փոխադա..ձ կապ հաստատելը, անհրաժեշտ փոխըմբ..նում ապահովելը և քաղաքական ծրագրերի շու..ջ համագո..ծակցությունը հիմնականում իմիտացիոն բնույթ ունեն: Այստեղ մեծ դեր են խաղում ԶԼՄ-ները, մասնավորապես համացանցն ու հե..ուստատեսությունը (ՄՀ): «Թագավորը մերկ է» ա..տահայտությունն ա..աջացել է Հանս Քրիստիան Անդե..սենի (1805-1875) «Թագավորի նոր հագուստը» հեքիաթից: Իր «նոր զգեստով» թագավորը դու..ս է գալիս քաղաք զրոսանքի: Եվ որովհետև ոչ ոք չէր ուզում հ..ջակվել հիմար, սկսում են գովել թագավորի հագուստը: Բայց մի երեխա բացականչում է. «Թագավորը մերկ է»: Խա..դախությունը պա..զվում է: Այստեղից էլ ա..աջացել է ա..տահայտությունը, որ նշանակում է որևէ ընդունված խոսքի կամ գո..ծի դատարկ ու անհեթեթ լինելը (ՍԻ):

11. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք վ կամ ֆ:

«Հա..երժ քաղաք» ասելով՝ հասկացվել է Հռոմը որպես քաղաքակրթության մեծագույն կենտրոն, որը հսկայական դեր է խաղացել համաշխարհային ար..եստի և կուլտուրայի զարգացման գործում (ՍԻ): Ըստ հունական դիցաբանության՝ Եվրոպայի ու Ա..րիկայի ափերի մոտ՝ Զիբլարթարի նեղուցում, գոյություն

ունեցող երկու լեռը, որոնց հույներն անվանում էին աշխարհի ծայրը, կանգնեցրել է Հերկուլեսը (ն. տ.): Հայտնի է եգիպտական մեծ ս..ինքսի խոշոր արձանը Գիզեում, որը կառուցվել է մեզանից հինգ հազար տարի առաջ Խե..րեն փարա..ոնի բուրգի մոտ (մ. թ. ա. XXVIII դ.) (ԼԽ): Հայ գեղանկարչական լեզուն մասնավորապես մշակվում էր եվրոպական դպրոցներում: Գրական հայերենում կերպար..եստին վերաբերող բառաշերտի ամրակայման ուղղությամբ կատարվել են զգալի տեղաշարժեր, բնիկ հայերենով, բառապատճենումով և թարգմանաբար ստեղծվել բառան..անումներ, կերպար..եստին բնորոշ եզրույթներ (ՄՍ): Պակաս կարևոր չէ այն հանգամանքը, որ է. Հո..հաննիսյանը, որպես մենակատար ընտրելով ալտ-սաքսո..ոնը, չի հրաժարվել ալտ-սաքսո..ոններից նաև նվագախմբի կազմում՝ ստեղծելով մենակատարի համար համապատասխան հնչերանգային դաշտ (ՇԳ):

12. Կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրե՛ք h տառը:

Ճամփ..որդությունը «Նռան գույնի» աշխար..ում սկսվում և ավարտվում է խոր..րդանիշներով (ԷԱ): Չընդ..ատվող մանկավարժական կրթության գործընթ..ացում ապագա ուսուցչի ընդ..անուր մշակույթի ձևավորումը, տվյալ հիմնախնդրի լուծման ուղիները, ուսանողի համամշակութային կայացումը սա..մանվում են ընդ..անուր կրթության և կրթության մշակույթների փոխալայմանավորված դրույթներով (ԷՎ): Է. Հով..աննիսյանի կոնցերտը հորինված է թեմայի և վարիացիաների ձևով, ինչն ակնհայտորեն մոտ է ջազային կատարողական ավանդական եղանակին (ՇԳ): Կոնկուրս, կոնկուրենցիա և կոնկուրենտ բառերը լատիներեն ծագում ունեն, նրանց հիմքում ընդ..անուր նշանակություն է ընկած, որը սակայն ժամանակի ըն..թացքում զանազան փոփոխություններ է կրել (ԼԽ): XIX դ. վերջին նատյուրմորտի արտահայտչականության սա..մաններն ընդ..արձակվել են, Վինսենտ վան Գոգի գործերում հասել սուր դրամատիկական ու սոցիալ-բարոյական հնչեղության (ՀՍՀ): Էդգար Շահինը (հայ նկարիչ)

1905-ին, ինչպես և հետագայում, ճանապարհորդել է Իտալիայում, ստեղծել «Իտալական տպավորություններ» շարքը, ուր, պատասխանելով իր թեմատիկ նախասիրությունները, ջերմությամբ է պատկերել ժողովրդի կյանքը (Ն. տ.):

13. Կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրեք կրկնակ բաղաձայնները:

Գուցե թե անհայտի ճանաչումը Փարաջառովը հասարակայնացրեց հայկական ազգային մշակույթի ավանդները, ազգային ծեսերը, թատերականացված ժողովրդական խաղերի տառերն օգտագործելով ամենամասնական արվեստի՝ կինոյի մեջ: Ֆիլմում հնչող զուռնայի ձայնը և ակի տակնուվրա է անում մարդկային հոգին (ԷԱ): Էդգար Հովհաննիսյանի կոնցերտն իր ոճական ու վաճառքով մոտենում է «քուլ» և «եռորդ հոսանք» ջազային ունություններին (ՇԳ): Կապեան՝ որպես եկեղեցական երգչախումբ, նախապես գործել է առանց գործիքային երաժշտության ու եկցության և կոչվել է ակապեա (ԼԿ): Ապրոնը եղել է հույն պատանիների իդեալն ու հովանավորողը, ունեցել է անթերի գեղեցկություն, առաջնորդել է մասների խմբապարքը, նվագել է կիթառ, հովանավորել երգիչներին, նկարիչներին, երաժիշտներին (ՍԻ): Գեղանկարչության մեջ մուսանների (հին հուսական դիցաբանության մեջ մարդկանց հոգևոր գործունեության տարբեր բնագավառների հովանավոր աստվածուհիների) կերպարն արտացոլել են Բոտտիչելլոն, Ջ. Տյեպոլոն և այլք (ՀՍՀ): Պ. Պ. Ռուբենսի բարոյական շքեղ մարմնաձևերն աշխարհի զգայական, լիարյուն ընկալումն են խորհրդանշում (Ն. տ.):

**ե/ Ստուգման ենթակա հարցեր / առաջադրանքներ
(Հետադարձ կապի ապահովում և ստուգում/ գնահատում)**

1. Ո՞ր դիրքերում են հանդես գալիս բաղաձայնները գրական հայերենում:
2. Ո՞ր դիրքերում են Բ, Գ և Դ բաղաձայններն ի հայտ բե-

րում գրության և արտասանության անհամապատասխանություններ: Ներկայացնել Բ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Գ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Դ-ի ուղղագրությունը:

3. Ո՞ր դիրքերում են Ձ, Ջ և Ղ-իս բաղաձայններն ի հայտ բերում գրության և արտասանության անհամապատասխանություններ: Ներկայացնել Ձ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Ջ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Ղ-իս-ի ուղղագրությունը:
4. Ներկայացնել Զ-Ս-ի ուղղագրությունը:
5. Ներկայացնել Ժ-Շ-ի ուղղագրությունը:
6. Ներկայացնել Հ-ի ուղղագրությունը:
7. Ներկայացնել Մ-Ն-ի ուղղագրությունը:
8. Ներկայացնել Ր-Ռ-ի ուղղագրությունը:
9. Ներկայացնել Վ-Ֆ-ի ուղղագրությունը:
10. Ներկայացնել կրկնակ բաղաձայնների ուղղագրությունը:
11. Կազմե՛ք ձեր մասնագիտությանը վերաբերող նախադասություններ բ-պ-փ, գ-կ-ք, դ-տ-թ, ծ-ծ-ց, ջ-ճ-չ, ղ-խ, գ-ս, Ժ-շ, մ-ն, հ, թ-ռ, վ-ֆ բաղաձայնների ուղղագրությանը և ուղղախոսությանն առնչվող բառերով:
12. Գրե՛ք ձեր մասնագիտությանն առնչվող այնպիսի բառեր (առնվազն հինգ բառ), որոնցում կան կրկնակ բաղաձայններ և դրանցով կազմե՛ք նախադասություններ:
13. Ուղղագրական բառարաններից (ձեր ընտրությամբ) դ՛րս գրեք բաղաձայնների ուղղագրությանը վերաբերող բառաշարքեր:

• **Թեմայի գնահատում:**

Գնահատման թերթիկ: Հարցաթերթեր:

Ուղղագրական բառացանկերի կազմում:

Բնագրային աշխատանք:

Արտահայտիչ ընթերցանություն:

Մշակումների, քննարկվող հարցերին տրվող պատասխանների գնահատում:

զ/ Հիմնական և առաջարկվող գրականություն

1. Ավետիսյան Յու., Զաքարյան Հ., Հայոց լեզու: Հնչյունաբանություն, ուղղախոսություն, ուղղագրություն, Ե., 2008, էջ 21-46:
2. Բեդիրյան Պ., Հայ լեզուն և մեր խոսքը. գրական արևելահայերեն խոսքի ուղեցույց, Ե., 2007, էջ 6-18:
3. Գյուրջինյան Դ., Հայերեն բառարան-տեղեկատու. միասին, անջատ կամ գծիկով գրվող բառեր, Ե., 1998, էջ 26-76:
4. Գյուրջինյան Դ., Հեքեքյան Ն., Հայոց լեզու. գործնական աշխատանքների ձեռնարկ բուհերի ուսանողների համար, Ե., 2002, էջ 17-25:
5. Իշխանյան Ռ., 600 բառ, Ե., 1992, էջ 11-20:
6. Խալաթյան Գ., Ամիրջանյան Ս., Միրումյան Մ., Թելադրության բնագրերի ժողովածու (տերմինաբանական բառարանով), Ե., 2012, էջ 105-149:
7. Խաչատրյան Լ., Լեզվաբանության ներածություն, Ե., 2008, էջ 115-128:
8. Միրումյան Մ., Հայոց լեզու. տեսական և գործնական դասընթաց (Հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ձևաբանություն), Ե., 2012, (Հնչյունաբանություն), էջ 32-41:
9. Նազարյան Ռ., Կոստանյան Վ., Ուղղագրական ուղեցույց, 2000 և ավելի բառ, Ե., 1992, էջ 17-62:
10. Սողոմոնյան Մ., Հայոց լեզվի գործնական աշխատանքներ (ոչ մասնագիտական ֆակուլտետների համար): Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Ե., 2013, (Հնչյունաբանություն), էջ 4-25:

ԱՌՑԱՆՑ ՌԻՍՈՒՑՄԱՆ «CLASSROOM» ՀԱՐԹԱԿՈՒՄ ՏՐՎՈՂ ԱՄՓՈՓԻՉ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Ուսանողների խոսքի զարգացում

Առաջին տարբերակ. տեքստային աշխատանք

1. Տեքստից դժուար գրել ուղղագրական դժվարություն ներկայացնող բառերը և դասակարգել (*բ-պ-փ, գ-կ-ք, դ-տ-թ, ձ-ծ-ց, ջ-ճ-ջ, դ-խ, գ-ս, ժ-շ, հ, մ-ն, ր-ռ, վ-ֆ, կրկնակ բաղաձայններ*):

2. Դասակարգված բառերը ներկայացնել ըստ ուղղագրական և ուղղախոսական միևնույն սկզբունքով կազմված բառաշարքերի՝ բացատրելով կանոնները և շարքերը հարստացնելով նմանօրինակ բառերով:

3. Տեքստում ընդգծված բառերը (բառաձևերը) փոխարինել տվյալ ոճին համապատասխանող այնպիսի հոմանիշ բառերով (բառաձևերով), որոնց մեջ լինեն ուղղագրական արժեք ունեցող բաղաձայններ:

Հայկական վերջին ձեռագիր գրված մատյանները, որոնք արվում էին հիմնականում հոգևոր գրականության բազմացման նպատակով, վերագրվում են 18-րդ դարի մինչև երկրորդ կեսերին. դրանից հետո ձեռագիր մատյաններին փոխարինեցին տպագիրները: Ձեռագիր և դրվագազարդ մատյաններից տպագիրներին անցնելուց հետո Վատիկանը կազմեց **Ժամանակակից** մանրանկարիչների և գրիչների ցուցակը, որտեղ նրանց թիվը չէր գերազանցում մեկ տասնյակը, սակայն այնտեղ գրառվածների մահից հետո արվեստի այդ տեսակը համարվեց **ավարտված**:

Այդ ժամանակներից անցել է արդեն երեք դար, ու հիմա Հայաստանում կան 21-րդ դարում գրված և նկարազարդված երեք Ավետարան մատյաններ:

Լիլիթ Ամիրջանյանը Մ. Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի

Մատենադարան ինստիտուտի մանրանկարչության բաժնի վարիչն է, մանրանկարիչ և ամբողջ աշխարհում ներկայումս միակը, ով նկարազարդել ու գրել է երեք ամբողջական Ավետարան մատյաններ: **Նույնիսկ** մեկ Ավետարան նկարազարդելու և գրելու համար աշխատանքի ծավալի **ահռեվիությունն** ստիպում է մտածել, որ անգամ մարդկային կյանքի **տևողությունը** կարող է չբավականացնել, սակայն Լիլիթը կարողացել է երեք ավետարաններ **պատրաստել**: Ավետարանների տեսարանների **դրվագումները** պատկանում են բացառապես իր երևակայությանն ու տեսած երազներին, իսկ ծաղկատառերով գրվածքներն արված են Աստվածաշնչից:

Նա **համարում է**, որ ինքն ավետարանները նկարազարդել է **Աստծո** օրհնությամբ, ու աշխատանքներն ստեղծվեցին, որպեսզի վկայեն Սուրբ Երրորդության հրաշագործությունները:

Նրա տեքստերում գլխազարդերի տառերը և սուրբ բովանդակության շարադրանքի տառաշարը, թեմատիկ նկարազարդումներով հանդերձ, խոսում են նրա բնատուր **տաղանդի** և աշխատանքի նկատմամբ ունեցած մեծ պատասխանատվության մասին:

Լիլիթ Ամիրջանյանն ինքն է իրականացնում Ավետարանների ստեղծման բոլոր աշխատանքները, նկարում, գրում, կարում ու կազմում:

Լիլիթը եզակի մանրանկարիչներից է, որին անձամբ Հռոմի պապն է կոնդակով հրավիրել Վատիկան վարպետության դասեր անցկացնելու համար (ԳԱ, ՀԲ):

Երկրորդ տարբերակ. կապակցված խոսք

1. Հյուսել կապակցված խոսք տրված բառաշարքերից որևէ մեկով.

Բ-Պ-Փ. նրբահնչյուն, ողբասաց, ողբերգակ, ներբող, երփնավառ, գրաբար, ծոպավոր,

Գ-Կ-Ք. երգարան, զուգերգ, քնարերգու, համերգ, նվագ, եղերերգ, երգահան, համանվագ, սգերթ, օձիք, քղանցք, վարկ,

Դ-Տ-Թ. հեռուստատեսություն, ակնազարդ, աղոթք, հակինթ, թատերական, զարդանախշ, զարդաքանդակ, լաջվարդ, վարդագույն,

Ձ-Մ-Ց. դերձան, դերձակ, վրձին, վրձնել, վրձնահարված, հանդերձարան, ընթերցարան, կծիկ,

Ջ-Ճ-Չ. աճպարար, պճնազարդ, դարչնագույն, առաջնելույթ, մարջան,

Ղ-խ. ծաղկաշղթա, առեղծված, խեղկատակ, փողիար, փողք, տավիղ, նախշ,

Մ-Ն. ակումբ, բամբ, գմբեթ, ըմբոշխնել, թմբուկ, խումբ, համբավ, անփայլ, անփառունակ, անպատիվ,

Հ. արհեստ, հուրհրատել, սկիհ, աշխարհայացք, վեհ, շնորհ, ջահ,

Ր-Ռ. լուրթ, մարմար, կարկառուն, վառվռուն, վերնագիր, հարճ,

Վ-Ֆ. ասվյա, տավղահար, սֆինքս, ամֆիթատրոն, սիմֆոնիկ,

Կրկնակ բաղաձայններ. այբբենարան, Րաֆֆի, Աքիլես, բալլադ, հելլեն, Բուդդա, գրավվել:

2. Հյուսել կապակցված խոսք՝ ընտրելով տրված վերնագրերից մեկը.

ա) Արվեստի գործիչները՝ հոգևոր բժիշկներ

բ) ՀԼՄ-ները՝ բարեկամ, ուսուցիչ, խորհրդատու

գ) Սերունդների գրույց

դ) Ես՝ որոնող արվեստագետ

ե) Մշակույթների երկխոսություն

զ) Սիրո անհանգիստ երջանկությունը

է) Արվեստի պարզևած թևերը

ը) Մանկավարժը՝ բարձր նպատակի ասպետ

թ) Հայկական Վերածնունդ

ժ) Իմ երկիրը 21-րդ դարում

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2

ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ, ՖԻԶԻԿԱ ԵՎ ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ, ԼԱԲՈՐԱՏՈՐ, ՍԵՄԻՆԱՐ ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐ

Թեմա 1

ա/ Գործնականի, լաբորատորի, սեմինարի թեմայի անվանում

Բաղաձայնների ուղղագրությունը և ուղղախոսությունը: Բ-ւ-փ, գ-կ-ք, դ-տ-թ, ձ-ծ-ց, ջ-ճ-ջ, ղ-խ, զ-ս, ժ-շ, հ, մ-ն, ռ-ռ, վ-ֆ, կրկնակ բաղաձայնների ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը:

բ/ Հիմնական հասկացություններ, առանցքային հարցեր (միայն գործնական առարկաների համար)

Բաղաձայններ, ուղղագրական և ուղղախոսական կանոններ, գրության և արտասանության անհամապատասխանություն, բառամիջում և բառավերջում բաղաձայնների թույլ արտասանություն: Բ-ւ-փ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Գ-կ-ք-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Դ-տ-թ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Զ-ս-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Ժ-շ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Հ բաղաձայնի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Մ-ն-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Ր-ռ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Վ-ֆ-ի ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը: Կրկնակ բաղաձայնների ուղղախոսությունը և ուղղագրությունը:

գ/ Գործնականի, լաբորատորի, սեմինարի անցկացման մեթոդներ

Ինտերակտիվ գրույց, բանավեճ, խմբային մեթոդներ, խմբավորում, դեպքի ուսումնասիրություն (սխալ և ճիշտ), գծակարգեր (սահիկի ներկայացում առցանց ուսուցման հարթակում), ուղղագրական բառացանկերի կազմում, բառարանային աշխատանք, բնագրային աշխատանք:

դ/ Գործնականի, լաբորատորի, սեմինարի թեմային առնչվող ուսումնառության նյութեր և էլեկտրոնային նյութեր

1. Բարձրաձայն կարդացե՞ք հետևյալ բառերը՝ ուշադրություն դարձնելով բաղաձայնների ուղղախոսական սկզբունքներին:

Սրբագրել, ձգողականություն, սպրդել, համակարգիչ, համակարգում, ալգորիթմ, թարգմանիչ, թարգմանություն, դիցուք, արքսիում, սարքավորում, մաթեմատիկոս, արդյունք, արդյունաբերել, դադար, խնդիր, հաջորդական, վեցերորդ, տասնութերորդ, միլիարդ, վաթսուն, վոլտ-ամպեր, վոլտմետր, պատճենահանել, խնդրագիրք, բացարձակ, ատաղձագործ, բարձր, լիցքավորում, առաջմղիչ, առաջմղում, ջերմամիջուկային, առաջին, ձեռնարկչություն, սեղմասկավառակ, տեղեկույթ, տեխնոլոգիա, մեխանիկա, սեղմել, խախտել, ինֆորմատիկա, ինֆորմացիա, ամփոփել, երեսուն, երեսուներորդ, երեսնական, երկրորդ, երկրորդական, թուրքաչափ, ավտոսարքավորում:

2. Բարձրաձայն կարդացե՞ք և առանձնացրե՞ք այն բառերը (բառակապակցությունները), որոնցում գրվող հ-ն «համր» տառ է (չի արտասանվում):

Երեքհարյուրերորդ, չորսհազարական, հինգհարյուրական, բետա-տրոհում, երեքհազարերորդ, երկուհարյուրերորդ, իննհարյուրերորդ, չորսհազարերորդ, էլեկտրահաշվիչ, միկրոհաշվիչ, ֆիզիկաաշխարհագրական, ֆինանսահաշվային, Գյումուշեկ, համաշխարհայնացում, համընդհանրացում, «Համընդհանուր թվաբանություն», հանրահաշիվ, պահ, անընդհատություն, Գոդֆրիդ Վիլիելմ Լեյբնից, անհրաժեշտություն, ընդհատում, ծանր միջուկի տրոհում:

3. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք բ, պ կամ փ:

Ջոն Նե..երը շտաբանդաշտի մաթեմատիկոս է, լրգարիթմների ստեղծողը: Սովորել է Էրին..ուրգի համալսարանում: Լոգարիթմի գաղա..արին Նե..երը հանգել է հավանաբար դեռևս մինչև 1594 թ.:

Ըստ Նյուտոնի՝ մատերիան իներտ սու...ստանց է: Նյուտոնը հանգել է նույնիսկ աստվածային «առաջին մղումի» գաղա...արին: Նյուտոնը (Գ. Լայ...նիցից անկախ) մշակել է դիֆերենցիալ և ինտեգրալ հաշիվը: Նա կարևորագույն փորձարարական աշխատանքներ է կատարել օ...տիկայի բնագավառում:

Յուրաքանչյուր նորմալ տատանման դե...քում համակարգի կետերը տատանվում են միևնույն հաճախականությամբ (նորմալ կամ սե...ական հաճախականություն), որը պայմանավորված է համակարգի պարամետրերով: Նորմալի գաղա...արը կարևոր դեր է կատարում ինչպես դիֆերենցիալ երկրաչա...ության մեջ, այնպես էլ կիրառություններում (<Ս>: Ստեղծվել ու շարունակաբար կատարելագործվում են ինքնաշխատ թարգմանիչներ, զանազան կարգի խմ...ագրիչ, սր...ագրիչ, որոնիչ, ընթերցիչ, փոխարկիչ ծրագրեր, համակարգչային տառատեսակներ (<Զ>:

4. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք գ, կ կամ ք:

Լե...ենդը պատմում է, որ միջնադարյան ին...վիզիցիայի դատավարությունից հետո Գալիլեյը հպարտորեն կան...նել է ու հայտարարել.

Բայց, այնուամենայնիվ, նա պտտվում է:

<Ետա...այում ֆրանսիական գրող Ավ...ուստ Սիմոն Տրեյլը (1717-1794), հիմնվելով փաստական տվյալների վրա, հեր...ում է այդ լե...ենդը, բայց արտահայտությունը որպես թևավոր խոս...մնացել է ժողովրդի մեջ և օ...տագործվում է, երբ ցանկանում են արտահայտել հաստատակամություն, անդրդվելի համոզմուն... (Սի): **Պենտա...ոն** հունարեն բառ է. pent(a)-հին..., γῶνία-ան...յուն: <Ետևաբար պենտա...ոն կնշանակի հն...ան...յուն: ԱՄՆ-ի ռազմական գերատեսչության անվանումը թար...մանաբար նշանակում է «հն...ան...յուն»։ Այդ հաստատությունը տեղակայված է մի շեն...ում, որ հիշեցնում է հն...ան...յուն կառուցված... (ԼԽ): Ժամանա...ակից գիտությունների համակար...ի մեջ է մտնում ինֆորմատի...ան, որը դիտվում է ճշ...րիտ ու ճանաչողական գիտություն:

Լեզվաբանությունը կապ ունի մե..ենական թար..մանությունների հետ: Մե..ենան, ունենալով լեզվաբանական նյութի և լեզվաբանական իրողությունների կար..ի մոդելներ, կատարում է թար..մանություններ մի լեզվից մյուսը: Մաթեմատի..ական կամ կիրեռնետի..ական լեզվաբանությունը մշա..ում է լեզուն ԷՀՄ (էլե..տրոնային հաշվիչ մե..ենայի) համակար.. ներառելու և լեզվական կառուցված..ը ձևայնացնելու ս..զբուն..ներն ու եղանակները (ԼԽ, ԼՆ):

5. Կետերի փոխարեն լրացրեք *դ*, *տ* կամ *թ*:

Մոտավոր հաշվումները հաշվումների տեսակներից են, որոնց տվյալները և ար..յունքը համապատասխան մեծությունների իրական արժեքները միայն մոտավորապես ներկայացնող թվեր են: Մոտավոր հաշվումներն անհրաժեշ..որեն առաջանում են խն..իրների թվային լուծման դեպքում և պայմանավորված են այն անճշ..ություններով, որոնք հա..ուկ են ինչպես տրված խն..րի ձևակերպմանը, այնպես էլ խն..րի լուծման ձևերին: Մոտավոր հաշվումների մեթո..ների ըն..հանուր կանոնները և տեսությունն ըն..ունված է անվանել թվային մեթո..ներ (<ՄՀ>): Ներվիլ Մոտսոն անգլիացի ֆիզիկոս է: Եղել է Լոն..ոնի թագավորական ընկերության ան..ամ (1936 թ.): Դասավան..ել է Մանչես..րի (1929-30 թթ.) և Քեմբրիջի (1930-33 թթ.) համալսարաններում: Աշխատանքները վերաբերում են քվան..ային մեխանիկային, պին.. մարմնի ֆիզիկային, ա..ոմային բխումների տեսությանը: Բացատրել է հաղոր..ականության էլեկ..րոնների էներգե..իկ արգելքով հոսանքի ուղղման երևույթը (Մոտսի-Շոտկիի տեսություն) (Ն. տ.): Հետագայում մեքենական թարգմանության և համակարգերի մշակման համար սկսեցին կիրառել կառուցվածքային և մա..եմա..իկական լեզվաբանության ար..յունքները (ՇԱ):

6. Կետերի փոխարեն լրացրեք *ձ*, *ժ* կամ *ց*:

Իսահակ Նյուտոնը բացատրել է Լուսնի շարժման առան..նա-

հատկությունները, Յուպիտերի պրե..եսիան ու սեղմումը, քննարկել հո.. զանգվա..ների ձգողության խնդիրները: Փոփոխական մե..ությունները Նյուտոնն անվանել է ֆլյուենտներ (հոսող մե..ություններ), որոնց ընդհանուր արգումենտը նա համարել է «բացար..ակ ժամանակը»: «Ֆլուքսիաների մեթոդ»-ում Նյուտոնը ձևակերպել է անալիզի երկու փոխհակադար.. խնդիրները՝ դիֆերեն..իալ խնդիրը և դիֆերեն..իալ հավասարման ինտեգրման, մասնավորապես նախնականների որոշման խնդիրը: Նյուտոնը դեմ էր մտա..ական ենթադրություններին: Նա զարգա..րել է բացար..ակ տարա..ության և ժամանակի գաղափարը:

Աբրահամ դը Մուավրը անգլիական մաթեմատիկոս է (ծագումով ֆրանսիացի): Ստա..ել է կոմպլեքս թիվը n-աստիճան բար..րացնելու և կոմպլեքս թվից n-աստիճանի արմատ հանելու կանոն (Մուավրի բանաձև): Հետագոտել է աստիճանային շարքեր, որոնք անվանել է անդրադար.. շարքեր (ՀՍՀ):

1978 թ.-ին ՀՊՃՀ-ի պրոֆեսորադասախոսական ան..նակազմի և գիտական աշխատողների միջոցով ստեղ..վել է ISMA համակարգը, որի ղեկավարներն են Է. Մանուկյանը և Ս. Մանուկյանը: 2000 թ.-ից ծրագրի ան..նակազմը հիմնականում զբաղվել է տեքստային ինտելեկտուալ վերլու..իչների մշակմամբ (ՇԱ):

7. Կետերի փոխարեն լրացրեք ք, ճ կամ չ:

Ջոն Նեպերին է պատկանում լոգարիթմի մի սահմանում, որն ըստ էության համարժեք է դիֆերենցիալ հավասարման մի..ոցով լոգարիթմի սահմանմանը («Լոգարիթմների զարմանալի աղյուսակի կառուցումը» աշխատության մե..):

Շարքը մաթեմատիկական հասկացություն է, որը վեր..ավոր գումարի ընդհանրացումն է անվեր.. քանակությամբ գումարելիների դեպքում:

Նեյտրոնային ֆիզիկան մի..ուկային ֆիզիկայի բաժին է, որն ուսումնասիրում է տարբեր էներգիայի նեյտրոնների հատկությունները, ստացման եղանակները, մի..ավայրի մի..ուկների

հետ դրանց առաձգական և ոչ առաձգական փոխազդեցությունը, վեր..իններիս լրիվ էֆեկտիվ կտրվածքի կախումը նեյտրոնների էներգիայից, նեյտրոնների գրանցման մեթոդներն ու սարքերը:

Չափայնության վելուծությունն ուսումնասիրվող երևույթի համար էական ֆիզիկական մեծությունների մի..և առն..ությունների հաստատման մեթոդ է:

Չափի.. սարքը չափման մի..ոց է, որը հնարավորություն է տալիս անմի..ապես հաշվելու չափվող մեծության արժեքը:

Հաղորդման հուսալիության բարձրացման պարզագույն մի..ոցը յուրաքան..յուր ազդանշանը մի քանի անգամ կրկնելն է:

Կլոդ Էվլուդ Շենոնը ամերիկացի գիտնական և ինժեներ է, ինֆորմացիայի մաթեմատիկական տեսության ստեղծողներից: Ավարտել է Մի..իգանի համալսարանը (1936) (ՀՍՀ):

8. Կետերի փոխարեն լրացրեք դ կամ իւ:

Ամերիկացի մաթեմատիկոս (ազգությամբ հունգար) Յանոշ ֆոն Նեյմանը (1903-1957) մասնակցել է առաջին ատոմային ռումբի ստե..ծման աշ..ատանքներին: Ե..ել է Ատոմային էներգիայի հանձնաժո..ովի անդամ (1955-ից): Աշ..ատանքները վերաբերում են ֆունկցիոնալ անալիզին և դասական ու քվանտային մե..անիկայում դրա կիրառություններին: Զբա..վել է խա..երի տեսության հարցերով: Մեծ ավանդ ունի առաջին ԷՀՄ-ի ստե..ծման գործում:

Նյուտոնը զարգացրել է բացարձակ տարածության և ժամանակի գա..ափարը, որն ընկած է ո..ջ դասական մեխանիկայի հիմքում: Նյուտոնի տեսության օգտին վկայող կարևոր փաստարկներից էր երկրագնդի սե..մվածության (բևեռների մոտ) հայտնաբերումը, որը հակառակ էր Դեկարտի ուսմունքին:

Ներդաշնակ տատանումները տատանումների մյուս տեսակների մեջ կարևոր տե.. են գրավում: Նա..' բնության մեջ և տե..նիկայում հաճա.. են հանդիպում ձևով ներդաշնակ տատանումներին նման տատանողական պրոցեսներ, երկրորդ՝ համարյա անփոփո.. հատկություններով համակարգերից շատերը

(օրինակ՝ էլեկտրական շ.թաները) ներդաշնակ տատանումների նկատմամբ իրենց յուրահատուկ ձևով են դրսևորում: Ներդաշնակ տատանումները տատանումների միակ տեսակն են, որոնց ձևը վերարտադրելիս չի ա..ավա..վում (<ՍՀ>):

9. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք մ կամ ն:

Չափերի մետրային համակարգը ֆիզիկական միավորների համախու..բ է, որի հի..քում ընկած է երկարության միավորը՝ մետրը: Մեծությունների չափման ժամանակ կիրառվող միջոցների և սկզբու..քների ա..բողջությունն են կազմում չափման մեթոդները:

Ըստ Ոսկե հատման հարաբերության՝ մեծ մասը միջին համեմատականն է ա..բողջ հատվածի և փոքր մասի, այստեղից էլ՝ հատվածի մասնահատումն արտաքին և միջին համեմատությա..բ: Ոսկե հատման հարաբերությունը հայտնի է դեռևս հնուց: Էվկլիդեսի «Սկզբու..քների» երկրորդ գրքում տրվում է Ոսկե հատման հարաբերության երկրաչափական կառուցումը: Ոսկե հատում տերմինը սահմանել է Լեո..արդո դա Վի..չին:

Հաստատու.. հոսանքի չափման կամրջակի համար որպես զրոյական ի..դիկատոր ծառայում է մագնիսաէլեկտրական գալվա..ամետրը, իսկ փոփոխական հոսանքի չափման կամրջակի համար՝ թրթռավոր գալվա..ամետրը, հեռախոսը, սլաքավոր ցուցիչով կամ էլեկտրո..աճառագայթային խողովակով էլեկտրո..ային ի..դիկատորը:

Ի. Նյուտոն..ը 1655-ից հաճախել է Գրանտե..ի դպրոց, իսկ 1661-ին ընդունվել է Քե..բրիջի համալսարանի Թրի..իթի քոլեջ:

10. Կետերի փոխարեն լրացրե՞ք ք կամ ռ:

Մոնտե-Կա..լոյի մեթոդը վիճակագրական փո..ձարկումների մեթոդ է, հաշվողական մաթեմատիկայի մեթոդ, որը հենվում է պատահական մեծությունների և պ..ոցեսների մոդելավորման և փնտրվող մեծությունների վիճակագրական գնահատականների կա..ուցման վրա: Մոնտե-Կա..լոյի մեթոդի կի..ա..ման ա..աջին և պա..զագույն դեպքը π թվի մոտավոր հաշվումն է

(ԲյուՖֆոն, 1777): Այդ մեթոդը բու..ն թափով սկսեց զարգանալ էլեկտ..ոնային հաշվողական մեքենաների (էՀՄ) երևան գալուց հետո և սկզբում կի..ա..վում էր ճա..գայաթման տեղափոխման ու նեյտ..ոնային ֆիզիկայի բա..դ խնդիրների լուծման համար: Շատ հայտնի են նաև երկու սե..ի ինտեգ..ալ հավասարումների, հանրահաշվական հավասարումների, էլիպսական եզրային խնդիրների լուծման, օպե..ատո..ների սեփական ա..ժեքների գնահատման հավանականական մոդելները:

Նեյտ..ոնային ֆիզիկան միջուկային ֆիզիկայի բաժին է, որն ուսումնասիրում է տարբեր էներգիայի նեյտ..ոնների հատկությունները, ստացման եղանակները, միջավայրի միջուկների հետ դրանց ա..ածգական և ոչ ա..ածգական փոխազդեցությունները, վե..ջիններիս լ..իվ էֆեկտիվ կտ..վածքի կախումը նեյտ..ոնների էներգիայից (հմմտ. նեյտ..ոնային սպեկտ..ոսկոպիա), նեյտ..ոնների գրանցման մեթոդներն ու սարքերը (հմմտ. նեյտ..ոնային դեֆեկտո..ներ) (ՀՍՀ):

11. Կետերի փոխարեն լրացրեք վ կամ ֆ:

Որոշյալ ինտեգրալների մոտավոր ինտեգրումը հաշ..ողական մաթեմատիկայի բաժին է, որն զբաղ..ում է որոշյալ ինտեգրալների հաշ..ման մեթոդների մշակմամբ և կիրառությամբ:

Լուի Մարի Անրի Նա..իեն ֆրանսիացի ինժեներ և գիտնական է: Մշակել է կախովի կամուրջների վերլուծական հաշ..արկման մեթոդը, ստացել անսելմելի մածուցիկ հեղուկի շարժման հա..ասարումները (Նա..իե-Ստոքսի հա..ասարում): Վերջինս մածուցիկ հեղուկի (գազի) շարժման դի..երենցիալ հա..ասարումն է:

Նեյտրոնագրա..իան նեյտրոնների փնջի ցրման միջոցով մոլեկուլների, բյուրեղների և հեղուկների կառուց..ածքի ուսումնասիրման մեթոդ է: Բյուրեղներում նեյտրոնների դի..րակցիան (մասնիկների դի..րակցիա) երկույթ է, որն ընկած է կառուց..ածքային նեյտրոնագրա..իայի հիմքում:

Շարժման կայունությամբ պետք է օժտ..ած լինեն շարժիչներ

րը, ա..տոմոբիլները, ինքնաթիռները, հրթիռները և ա..տոմատ կառավարման համակարգերը:

Ոչ է..կլիդեսյան երկրաչափությունները է..կլիդեսյան երկրաչափություններից տարբեր այն երկրաչափական համակարգերն են, որոնցում որոշվում է պատկերների շարժումը:

Շարող մեքենան պոլիգրա..իայում տեքստի վերարտադրման համար տպագրական կադապարներ պատրաստող մեքենան է (<ՍՀ>):

12. Կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրե՞ք h տառը:

Ի. Նյուտոնի գիտական ստեղծագործության գագաթնակետը «Հիմունքներն» է, որտեղ նա ընդ..անրացրել է նախ..որդների (Գ. Գալիլեյ, Յո. Կեպլեր, Ռ. Դեկարտ, Ք. Հյուգենս, Ջ. Բորելի և ուրիշներ) և իր սեփ..ական հետազոտությունները: Անընդ..ատ մաթեմատիկական մեծություն հասկացությունը Նյուտոնը մոծում է իբրև անընդ..ատ մեխանիկական շարժման տարբեր տեսակների վերաց..արկում: Փոփոխ..ական մեծությունները նա անվանել է ֆլյուենտներ, որոնց ընդ..անուր արգումենտը նա համարել է «բաց..արձակ ժամանակը»: Մի կողմից Նյուտոնն ար..ամար..ել է սխոլ..աստիկական և հանդես եկել բնության գիտական ճանաչողության կողմնակից և առաջադեմ մտածող, մյուս կողմից գրել աստվածաբանական թեմաներով: Նա հանգել է աստվածային «առաջին մղումի» ան..րաժեշտության գաղ..ափարին (<ՍՀ>): Մեխանիկայում «մեռյալ» կետ է համարվում այն դրությունը, երբ մեքենայի մեջ որևէ մաս մի պա.. կանգ է առնում, և որպեսզի չստացվի խափ..անում, հակադիր ուժերի շնոր..իվ վերացվում է այդ դրությունը, ու մեքենան աշխատում է անխափ..ան (ՄԻ): Տարբեր գիտությունների վերաբերող ինֆորմացիան մշակվում, պա..պանվում և փոխանցվում է լեզվական տեքստերի միջոցով: Լեզվաբանական ավանդական շատ բնագավառներ էապես փոխում են իրենց հետազոտական մեթ..ոդի-

կան էՀՄ-ի հնարավորություններն օգտագործելու հետևանքով (ԼԽ, ԼՆ):

13. Կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրեք կրկնակ բաղաձայնները:

Իսահակ Նյուտոնը (անգլիացի ֆիզիկոս և մաթեմատիկոս) 1661-ին ընդունվել է Քեմբրիջի Թրինիթի քոլեջը, որտեղ նրա ուսուցիչն է եղել հայտնի մաթեմատիկոս Ի. Բարրոուն: Հայտնի Վուլսթորպ գյուղում Նյուտոնը կատարել է լույսի տառապանակի փորձերը: Նա թաղվել է անգլիական ազգային պանթեոնում՝ Վեստմինստերյան առաջնությունում: Նյուտոնի եռորդ օրենքն է՝ ազդումը միշտ ունի հավասար և հակադիր փոխազդում, այլ կերպ, երկու մարմինների փոխազդեցությունները միմյանց հավասար են և հակառակ ուղևած (ՀՄՀ): Բազմատոմ մոլեկուլներով մարմիններում ներքին էներգիայի մեջ մտնում են նաև մոլեկուլների պլասմա և դրանցում ատոմների տատանողական շարժումների էներգիաները (ն. տ.): Ռեակտիվ է այն շարժումը, որ ուղևած է էլակետային շարժմանը հակառակ. ռեակտիվ ինքնաթիռը շարժվում է արտամղող գազերի վեկտորական ուղևայնը հակառակ ուղևայնը (շարժվում է հետահար ուժի ազդեցությամբ) (ԼԽ): Մեքենան, ունենալով լեզվաբանական իրողությունների մոդեներ, կատարում է թարգմանություններ մի լեզվից մյուսը (ԼԽ, ԼՆ): Մեքենական թարգմանության ծննդյան թիվը համարվում է 1947-ը, իսկ հեղինակներն են Ուորեն Ուիվերը և Նորբերտ Վիները (ՇԱ):

ե/ Ստուգման ենթակա հարցեր / առաջադրանքներ

(Հետադարձ կապի ապահովում և ստուգում/ գնահատում)

1. Ո՞ր դիրքերում են հանդես գալիս բաղաձայնները գրական հայերենում:
2. Ո՞ր դիրքերում են Բ, Գ և Դ բաղաձայններն ի հայտ բերում գրության և արտասանության անհամապատասխանություն-

ներ: Ներկայացնել Բ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Գ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Դ-ի ուղղագրությունը:

3. Ո՞ր դիրքերում են Ձ, Ջ և Ղ-իս բաղաձայններն ի հայտ բերում գրության և արտասանության անհամապատասխանություններ: Ներկայացնել Ձ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Ջ-ի ուղղագրությունը: Ներկայացնել Ղ-իս-ի ուղղագրությունը:
4. Ներկայացնել Ջ-Ս-ի ուղղագրությունը:
5. Ներկայացնել Ժ-Շ-ի ուղղագրությունը:
6. Ներկայացնել Հ-ի ուղղագրությունը:
7. Ներկայացնել Մ-Ն-ի ուղղագրությունը:
8. Ներկայացնել Ր-Ռ-ի ուղղագրությունը:
9. Ներկայացնել Վ-Ֆ-ի ուղղագրությունը:
10. Ներկայացնել կրկնակ բաղաձայնների ուղղագրությունը:
11. Կազմե՛ք ձեր մասնագիտությանը վերաբերող նախադասություններ բ-պ-փ, գ-կ-ք, դ-տ-թ, ձ-ծ-ց, ջ-ճ-չ, դ-խ, գ-ս, Ժ-շ, մ-ն, հ, ռ-ռ, վ-ֆ բաղաձայնների ուղղագրությանը և ուղղախոսությանն առնչվող բառերով:
12. Գրե՛ք ձեր մասնագիտությանն առնչվող այնպիսի բառեր (առնվազն հինգ բառ), որոնցում կան կրկնակ բաղաձայններ և դրանցով կազմե՛ք նախադասություններ:
13. Ուղղագրական բառարաններից (ձեր ընտրությամբ) դ՛րս գրե՛ք բաղաձայնների ուղղագրությանը վերաբերող բառաշարքեր:

Թեմայի գնահատում:

Գնահատման թերթիկ: Հարցաթերթեր:

Ուղղագրական բառացանկերի կազմում:

Բնագրային աշխատանք:

Արտահայտիչ ընթերցանություն:

Մշակումների, քննարկվող հարցերին տրվող պատասխանների գնահատում:

զ/ Հիմնական և առաջարկվող գրականություն

1. Ավետիսյան Յու., Զաքարյան Հ., Հայոց լեզու: Հնչյունաբանություն, ուղղախոսություն, ուղղագրություն, Ե., 2008, էջ 21-46:
2. Բեդիրյան Պ., Հայ լեզուն և մեր խոսքը. գրական արևելահայերեն խոսքի ուղեցույց, Ե., 2007, էջ 6-18:
3. Գյուրջինյան Դ., Հայերեն բառարան-տեղեկատու. միասին, անջատ կամ գծիկով գրվող բառեր, Ե., 1998, էջ 26-76:
4. Գյուրջինյան Դ., Հեքեքյան Ն., Հայոց լեզու. գործնական աշխատանքների ձեռնարկ բուհերի ուսանողների համար, Ե., 2002, էջ 17-25:
5. Իշխանյան Ռ., 600 բառ, Ե., 1992, էջ 11-20:
6. Խալաթյան Գ., Ամիրջանյան Ս., Միրումյան Մ., Թելադրության բնագրերի ժողովածու (տերմինաբանական բառարանով), Ե., 2012, էջ 105-149:
7. Խաչատրյան Լ., Լեզվաբանության ներածություն, Ե., 2008, էջ 115-128:
8. Միրումյան Մ., Հայոց լեզու. տեսական և գործնական դասընթաց (Հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ձևաբանություն), Ե., 2012, (Հնչյունաբանություն), էջ 32-41:
9. Նազարյան Ռ., Կոստանյան Վ., Ուղղագրական ուղեցույց, 2000 և ավելի բառ, Ե., 1992, էջ 17-62:
10. Սողոմոնյան Մ., Հայոց լեզվի գործնական աշխատանքներ (ոչ մասնագիտական ֆակուլտետների համար): Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Ե., 2013, (Հնչյունաբանություն), էջ 4-25:

ԱՌՑԱՆՑ ՌԻՍՈՒՑՄԱՆ «CLASSROOM» ՀԱՐԹԱԿՈՒՄ ՏՐՎՈՂ ԱՄՓՈՓԻՉ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Ուսանողների խոսքի զարգացում Առաջին տարբերակ. տեքստային աշխատանք

1. Տեքստից դուրս գրել ուղղագրական դժվարություն ներկայացնող բառերը և դասակարգել (*բ-պ-փ, գ-կ-ք, դ-տ-թ, ձ-ծ-ց, ջ-ճ-ջ, ղ-խ, զ-ս, ժ-շ, հ, մ-ն, ռ-ռ, վ-ֆ, կրկնակ բաղաձայններ*):

2. Դասակարգված բառերը ներկայացնել ըստ ուղղագրական և ուղղախոսական միևնույն սկզբունքով կազմված բառաշարքերի՝ բացատրելով կանոնները և շարքերը հարստացնելով նմանօրինակ բառերով:

3. Տեքստում ընդգծված բառերը (բառաձևերը) փոխարինել տվյալ ոճին համապատասխանող այնպիսի հոմանիշ բառերով (բառաձևերով), որոնց մեջ լինեն ուղղագրական արժեք ունեցող բաղաձայններ:

Անկախացումից հետո հայերենն սկսեց ներդրվել **տեղեկույթի** փոխանակման նոր՝ էլեկտրոնային **միջավայրում**, որտեղ ստեղծվեցին հայալեզու կայքեր, հրապարակներ (ֆորում), հանդեսներ, թերթեր, ռադիոկայաններ, զրուցատեղիներ, հեռուսուցման և ինքնաստուգման կենտրոններ, հիմնադրվեցին գրադարաններ, ձայնադարաններ, **տարաբնույթ** շտեմարաններ, բառարաններ, ինքնուսույցներ, ինքնաշխատ թարգմանիչներ, խմբագրիչ, սրբագրիչ, որոնիչ, ընթերցիչ, փոխարկիչ ծրագրեր, համակարգչային տառատեսակներ, հայերենացվում են մի շարք էլեկտրոնային ծրագրեր ու գործիքներ: Հրատարակվում են հայերեն էլեկտրոնային գրքեր, խաղեր:

Հայաստանի Հանրապետությունը նպաստում է, որ հայերենը դառնա տեղեկատվական ցանցերում **լիարժեք** ներկայացված և ազատ **փոխարկելի** լեզու: Սա նշանակում է ունենալ հայերենից այլ լեզուներ (առաջին հերթին անգլերեն) և հակադարձ համա-

կարգչային ինքնաշխատ թարգմանիչ, որը թե՛ առցանց, թե՛ անցանց **մատչելի** լինի համակարգչից ամեն մի օգտվողի (ներկայումս այդպիսին դառնալուն մոտ է «Գուգլ թարգմանիչ» ծրագիրը): Սա մի գերխնդիր է, որն այս կամ այն չափով կարող է լուծել նաև մյուս բոլոր հիմնախնդիրները: Այս գերխնդիրը **կապված է** համաշխարհային քաղաքակրթության՝ ներկայումս կատարվող **հեղափոխության** հետ: Գրային դարաշրջանից մուտք ենք գործում նորբանահյուսական դարաշրջան: Ստեղծվել է մշակույթի արտահայտման, դրսևորման ու պահպանման մի նոր՝ կարծական (վիրտուալ) միջավայր, և արագորեն զարգանում են դրա արտադրաբանությունները (տեխնոլոգիաները): Այսօր բոլոր ազգային մշակույթներն շտապում են **ներդրվելու** այդ միջավայրում՝ հարմարվելով նոր արտադրաբանություններին: Դուրս մնացողները դատապարտված են մահվան (<2):

Ներդրող տարբերակ. կապակցված խոսք

1. Հյուսել կապակցված խոսք տրված բառաշարքերից որևէ մեկով:

Բ-Պ-Փ. սրբագրել, սպրդել, ռումբ, սկիզբ, ամպրոպ, լուպե, խափանում,

Գ-Կ-Ք. համակարգիչ, համակարգում, ալգորիթմ, թարգմանիչ, թարգմանություն, դիցուք, աքսիոմ, սարքավորում

Դ-Տ-Թ. մաթեմատիկոս, արդյունք, դադար, խնդիր, հաջորդական, պատճենահանել, խնդրագիրք, շանթ,

Ձ-Մ-Ց. բացարձակ, բարձր, փորձ, ատաղձագործ, բարձր, լիցքավորում, կայծքար,

Ջ-Ճ-Զ. առաջմղիչ, առաջմղում, ջերմամիջուկային, առաջին, ձեռնարկչություն, ճոճք,

Ղ-Խ. սեղմասկավառակ, տեղեկույթ, տեխնոլոգիա, մեխանիկա, սեղմել, խախտել,

Մ-Ն. ինֆորմատիկա, ամփոփել, ամպ, անպարփակ, անփոփոխ,

Հ. էլեկտրահաշվիչ, ֆիզիկաաշխարհագրական, համաշխարհայնացում, համընդհանրացում, անընդհատություն, անհրաժեշտություն, ծանր միջուկի տրոհում:

Ր-Ռ. երեսուն, երեսուներորդ, երեսնական, երկրորդ, երկրորդական, թոպեաչափ, քառակուսի, քառորդ,

Վ-Ֆ. ինֆորմատիկա, ինֆորմացիա, ավտոմատ, ավտոմոբիլ, սակավ,

Կրկնակ բաղաձայններ. իններորդ, մրրիկ, ուղղակի, խշոց, երկկողմ, պատճեններ, կիլովատտ, իննսուն:

2. Հյուսել կապակցված խոսք՝ ընտրելով տրված վերնագրերից մեկը.

ա) Ես՝ վիրտուալ տիրույթում

բ) Տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և Հայաստանը

գ) Շարժման կայունությունը և առաջընթացը

դ) Նյութի դիմադրությունը և գիտատեխնիկական նվաճումները

ե) Մաթեմատիկական ճշգրտությունը և իրականության վայրիվերումները

զ) Էներգիան, բնությունը և սերը

է) Թվաբանության և արվեստի իմ ընկալումը

ը) Մանկավարժը՝ բարձր նպատակի ասպետ

ՍԿԶԲՆԱԴՐՅՈՒՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ա. Պատմություն և իրավագիտություն

ԱԱ – Ա. Ասրյան, Սարգսրապատի հերոսամարտը խորհրդահայ պատմագրության գնահատմամբ, «Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., «Մանկավարժ» հրատ., 2014 (էջ 361-364):

ԱԳՀ – Ա. Գրիգորյան, Միջազգային ռազմական համագործակցությունը Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության միջև, «Հայագիտական հանդես», № 1 (29), Ե., «Մանկավարժ» հրատ., 2015 (136-137):

ԱԴ – Ա. Դանիելյան, Խորհրդահայության 1921-1940 թթ. սոցիալ-կենցաղային զարգացման պատմության հայեցակարգային հիմքերը և պարբերացումը, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., «Ասողիկ» հրատ., 2011 (103-108):

ԱԵ – Ա. Եղոյան, Լեոնավիբանանի կանոնադրության փոփոխությունները 1912 թ., «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., «Ասողիկ» հրատ., 2013 (163-168):

ԱԶ – Ա. Զարգարյան, Ազգային շարժման վերելքը Վրաստանում (1987-1991 թթ.), «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (152-162):

ԱԿ – Ա. Կոծինյան, Առևտրային կազմակերպությունների քաղաքացիական պատասխանատվությունը տնտեսական օրենսդրության խախտումների համար և դրանց դասակարգումը, «Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (241-245):

ԱՀ – Ա. Հակոբյան, Հարկային համակարգը Երևանի խանության տարածքում 16-17-րդ դարերում, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (124-131):

ԱՄ – Ա. Մարտիրոսյան, Թուրք-սիրիական սահմանային վիճահարույց հիմնահարցերի շուրջ (1920-1930-ական թթ.), «Խ. Աբովյանի

նի անվ. ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (282-285):

ԱՎ – Ա. Վարդանյան, «Թուֆենկյան» բարեգործական հիմնադրամի գործունեությունն Արցախում, «Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (296-300):

ԱՎ, ՀՊՄՀ – Ա. Վիրաբյան, Հայ ազատագրական շարժումները XVI դարում, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (336-339):

ԲԲ – Բ. Բագրատյան, Թրաֆիքինգի իրավական ոլորտը, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (238-241):

Գ – Գյոթե, Աֆորիզմներ և իմաստություններ, Ե., «Մաշտոց» հրատ., 2008:

ԳԱ – Գ. Առաքելյան, Մխիթար Գոշի «Դատաստանագրքի» ստեղծման իրավական նախադրյալները, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (236-243):

ԳՄ – Գ. Մկրտումյան, Մուհամմեդ մարգարեին վերագրված և հայկական համայնքներին տրված պայմանագրերը: Փոքր Մանշուրը, «Հայագիտական հանդես», № 1 (29), Ե., 2015 (117-125):

ԳՊ – Գ. Պետրոսյան, Մրցակցության սկզբունքը վարչական դատավարությունում, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (244-255):

ԳՍ – Գ. Ստեփանյան, Նոր Ջուղա հայկական գաղթօջախի համառոտ պատմություն, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (339-342):

ԷԵ – Է. Եսայան, Դատական փորձությունները Անգլիայի իրավունքում (VII-XI դդ.), «Գիտական աշխատություններ», IX, Գյումրի, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2006 (125-130):

ԷՀ – Է. Հովհաննիսյան, Ազգային-պահպանողական հոսանքի առաջացման դրդապատճառներն Արևմտյան Հայաստանում, «Հայագիտական հանդես», № 1 (5), Ե., «Մանկավարժ» հրատ., 2007 (112-121):

ԻԱ – Ի. Արշակյան, Դատախազի կողմից մեղադրանքից հրաժարվելու հասկացությունը, դատավարական կարգը և իրավական հետևանքները, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (258-261):

ԻԼ – Ի. Լափայան, Կանանց դերի բարձրացման հիմնահարցերը XIX դ. II կեսի հայ մամուլում, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (292-296):

ԼԽ – Լ. Խաչատրյան, Հետաքրքրաշարժ լեզվաբանություն, Ե., «Ձանգակ-97», հրատ., 2010:

ԼՊԳ – Լ. Պետրոսյան, Պոնտոսի արքայական և Գուգարքի բղեշխական տոհմերի ազգակցության շուրջ, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գ., 2006 (13-17):

ԽՍ – Խ. Ստեփանյան, Հայաստանի խորհրդայնացումը սփյուռքահայ հասարակական-քաղաքական մտքի գնահատմամբ (1920-1930-ական թթ.), «Հայագիտական հանդես», № 1 (29), Ե., 2015 (91-102):

ԿՓ – Կ. Փահլևանյան, Գեներալ-լեյտենանտ Աբիսողոն-Աբել Իվանի Մգեբրով (1845-1920 թթ.), «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (305-309):

ՀՍՀ – Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 8, Ե., ՀՍՍՀ ԳԱ, 1982:

ՄԱԿ – Մ. Ապրեսյան, Հարսի գաթան Պոնտոսի հույների հարսանեկան արարողակարգում, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (109-114):

ՄԿ, ԷԳ – Մ. Կարապետյան, Է. Գևորգյան, Պանթուրքիզմի էության բացահայտումը խորհրդահայ պատմագրության մեջ, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (8-9), Ե., «Մանկավարժ» հրատ., 2008 (93-113):

ՄԿ, ԷԳ, ԷՄ – Մ. Կարապետյան, Է. Գևորգյան, Է. Մելքոնյան, Արևմտահայերի ազգային սահմանադրությունը՝ նոր մեկնաբանությամբ, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (365-368):

ՄՄ – Մարդը՝ Մարդուն, Գրականության օժանդակ ձեռնարկ

հանրակրթական դպրոցի 7-րդ դասարանի համար (ԿԽՄԿ-ի կրթական ծրագրի հեղ. խումբ՝ Ի. Բուրժ, Ն. Գվարամաձե, Թ. Ալեքսանյան, Ն. Խաչմանյան), Ե., Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտե, 2002:

ՇՄ – Շ. Մարտիրոսյան, ԽՍՀՄ կործանման պատմությունից, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (314-318):

ՌԻ – Ռ. Իշխանյան, Պատկերազարդ պատմություն հայոց գիրք առաջին, Ե. «Արևիկ» հրատ., 1990:

ՍԻ – Ս. Իշխանյան, Թևակոր խոսքեր, Ե., «Հայաստան» հրատ., 1975:

ՍՀ – Ս. Հովհաննիսյան, Իրադրությունը Երուսաղեմում 1856-1876 թթ. և հայոց պատրիարքությունը, «Հայագիտական հանդես», № 1 (29), Ե., 2015 (126-135):

ՍՄ – Ս. Մանուկյան, Բողոքական միսիոներների գործունեությունը Արևմտյան Հայաստանում 19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբին, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (357-361):

ՍՍ, ԻՇ – Ս. Սեֆերյան, Իմաստախոս Շեքսպիրը, Ե., Եր. համալս. հրատ., 1986:

ՎԱԳ – Վ. Աբրահամյան, Անիի թագավորության (X-XI դդ.) վարչատարածքային բաժանումը և պետական կարգը, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գ., 2006 (169-173):

ՎԱԿ – Վ. Ավետիսյան, Կիլիկյան Հայաստանի, Անտիոքի դքսության և Բյուզանդիայի փոխհարաբերությունները 1098-1112 թթ., «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (115-123):

ՎԱՀ – Վ. Աթոյան, Հայրենասիրական դաստիարակության խնդիրները Գարեգին Նժդեհի աշխատանքներում, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (8-9), Ե., 2008 (119-126):

ՎՀ – Վ. Հակոբյան, Բուլղարիայի թուրքական համայնքի ընդհանուր պատկերը 1877-1971 թթ., «Հայագիտական հանդես», № 1 (29), Ե., 2015 (148-156):

ՎՄ – Վ. Մաթևոսյան, Ազգային նույնականացման խնդիրները Հայաստանի եվրահինտեգրման համատեքստում, «ՀՊՄՀ 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», Ե., 2014 (318-322):

ՎՍ – Վ. Սիմոնյան, Մասնություն-դեկաբրիստներ առնչությունների հարցի շուրջ, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (132-151):

Բ. Կուլտուրա Գեղարվեստական կրթություն

ԱԱԳ – Ա. Ասատրյան, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտը և Ն. Տիգրանյանի ստեղծագործության ուսումնասիրությունը, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գյումրի, 2006 (181-185):

ԱԳԱ, Գ – Արդի գերմանական արվեստ, «Գարուն», հ. 3.386.99, Ե., «Արարատ ՍՊԸ» հրատ., 1999 (95-96):

ԱԳԿ – Ա. Գրիգորյան, Արվեստաբանությունը որպես արդի մշակութային ազգի կայացման ճանապարհ. Գարեգին Հովսեփյանի հրապարակախոսական գործունեությունը, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (191-197):

Գ – Գյոթե, Աֆորիզմներ և իմաստություններ, Ե., 2008:

ԳԱ, ՀԲ – Գ. Ամիրյան, Հ. Բաղդասարյան, Վերջին կանթեղը, «Հայագիտական հանդես», № 2 (32), Ե., 2016 (171-175):

ԶՊ, Գ – Զ. Պոպովիչ, Ինքնակառավարվող արվեստի անունից, «Գարուն», հ. 1.384.99, Ե., «Արարատ ՍՊԸ» հրատ., 1999 (95-96):

ԷԱ – Է. Աբրահամյան, Սերգեյ Փարաջանովի «Նռան գույնը» ֆիլմի ներկառուցվածքային պոետիկան, «Հայագիտական հանդես», № 1 (5), Ե., 2007 (131-147):

ԷՎ – Է. Վարդանյան, Ժամանակակից մոտեցում մշակութաբանական կրթությանը, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (8-9), Ե., 2008 (127-138):

ԼԽ – Լ. Խաչատրյան, Հետաքրքրաշարժ լեզվաբանություն, Ե., 2010:

ԼԿ – Լ. Կիրակոսյան, Լրագրողական ժանրի հասկացության շուրջ, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գ., 2006, (190-192):

ԼՊ – Լ. Պետրոսյան, Անձի և կազմակերպության համապատասխանության հոգեբանական որոշ ասպեկտներ, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3, (56), Ե., 2013 (241-247):

ԿԱ, Գ - Կ. Անանյան, Դաշնամուրային մանրանվագը հայ երաժշտության մեջ, «Գարուն», հ. 3.386.99, Ե., 1999 (44-46):

ՀՀ, ՀԱ – Հ. Հարությունյան (Ստեփանյան), Հ. Ափինյան, Նվագարանները հին հայոց բանակում, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գ., 2006 (81-84):

ՀԱՀ – Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 8, Ե., 1982:

ՄՀ – Մ. Հակոբյան, Քաղաքական PR տեխնոլոգիաների կիրառումը հայաստանյան հեռուստաընկերություններում, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (26-27), Ե., «Մանկավարժ» հրատ., 2014 (336-345):

ՄՄԿ – Մ. Մկրտչյան, Սիմվոլիզմի դրսևորումները Վարդգես Սուրենյանցի արվեստում, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (221-227):

ՄՆ – Մ. Նավոյան, Անանիա Շիրակացու Հարության հարցնակարգերը հայ հիմներգության զարգացման համատեքստում, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գ., 2006 (85-90):

ՄՍ – Մ. Սարգսյան, Կոմպոզիցիա-հորինվածք, գեղարվեստական կենսունակ եզրույթներ, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (26-27), Ե., 2014 (285-293):

ՄՍ, Գ – Մ. Ստամբոլցյան, Ճգնաժամ, ճգնաժամ..., «Գարուն», հ. 1.384.99, Ե., 1999 (58-62):

ՇԳ – Շ. Գրիգորյան, Էդգար Հովհաննիսյանի կոնցերտային վարիացիաները սաքսոֆոնի և ջազային նվագախմբի համար, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (8-9), Ե., 2008 (149-155):

ՌԻ – Ռ. Իշխանյան, Պատկերազարդ պատմություն հայոց գիրք առաջին, Ե., 1990:

ՍԻ – Ս. Իշխանյան, Թևափոր խոսքեր, Ե., 1975:

ՍՍ, ԻՇ – Ս. Սեֆերյան, Իմաստախոս Շեքսպիրը, Ե., 1986:

Գ. Կրթության հոգեբանություն և սոցիոլոգիա

ԱԳ – Ա. Գևորգյան, Ինտելեկտի կոգնիտիվ մոդելները, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (228-234):

ԱԶՀ – Ա. Զուրաբյան, Ամուսնաընտանեկան հարաբերությունների քրիստոնեական մոդելը ներկայացնող մի քանի հիմնահարցեր, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (8-9), Ե., 2008 (156-162):

ԱԼ – Ա. Լոքյան, Կառավարչական գործունեության ազդեցությունը անձի հոգեբանական հատկությունների ձևավորման վրա, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (258-264):

ԱՕ – Ա. Օվսյան, Երեխաների հանդեպ ընտանեկան բռնության պատճառականությունը, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (253-257):

Գ – Գյոթե, Աֆորիզմներ և իմաստություններ, Ե., 2008:

ԷՎ – Է. Վարդանյան, Ժամանակակից մոտեցում մշակութաբանական կրթությանը, «Հայագիտական հանդես», № 2-3 (8-9), Ե., 2008 (127-138):

ԷՓ – Է. Փաժուհանդեհ, Անձնային գործոնների դերը երիտասարդների ինքնաիրացման գործընթացում, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2011 (235-240):

ԼԽ – Լ. Խաչատրյան, Հետաքրքրաշարժ լեզվաբանություն, Ե., 2010:

ԼՄ – Լ. Մկրտչյան, Ավագ նախադպրոցականի տարիքային-հոգեբանական մի քանի առանձնահատկություններ, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գ., 2006 (149-152):

ԼՊ – Լ. Պետրոսյան, Անձի և կազմակերպության համապատասխանության հոգեբանական որոշ ասպեկտներ, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե., 2013 (241-247):

ԾՄ – Ծ. Մկրտչյան, Խոսքը որպես անձի և նրա վարքի կարգավորման միջոց, «Հայագիտական հանդես», № 1 (5), Ե., 2007 (148-152):

ԿՍ, ՌՀ – Կ. Սահակյան, Ռ. Հովհաննիսյան, Կոնֆլիկտի էներգետիկական և հոգեկարգավորումը հաղորդակցման գործընթացում,

«Գիտական աշխատություններ», IX, Գյումրի, 2006 (59-62):

ՀԹ – Հ. Թադևոսյան, Շփման մեջ կոնֆլիկտաձին տարրերի հոգեբանական առանձնահատկությունները, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (56), Ե, 2013 (248-252):

ՀՇ – Հ. Շահինյան, Նյարդային անոռեկսիան և բուլիմիան որպես հոգեսոմատիկ խանգարումներ. տվյալ խանգարումների բուժման արդի հոգեթերապևտիկ մեթոդների հակիրճ նկարագիրը, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (206-214):

ՀԱԿ – Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 8, Ե., 1982:

ՄԱ – Մ. Ավետիսյան, Օժտվածության խնդրի ուսումնասիրությունը ռուսական հոգեբանության մեջ, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (215-219):

ՆԱ – Ն. Ադամյան, Կրտսեր դպրոցականի ուսումնական գործունեության ձևավորումն ու զարգացումը, «Գիտական աշխատություններ», IX, Գ., 2006 (145-148):

ՍՍ, ԻՇ – Ս. Սեֆերյան, Իմաստախոս Շեքսպիրը, Ե., 1986:

ՈւժՄՀՎ – Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ և վարժություններ, (Կազմ.՝ Ս. Սարուխանյան, Ա. Դալլաքյան, Ն. Դիշաղաջյան, խմբագր.՝ Ա. Իսկանդարյան), Վանաձոր, «Վանատուր» ՍՊԸ տպ., 2008:

Դ. Կենսաբանություն, քիմիա և աշխարհագրություն

Գ – Գյոթե, Աֆորիզմներ և իմաստություններ, Ե. 2008:

ԼԽ – Լ. Խաչատրյան, Հետաքրքրաշարժ լեզվաբանություն, Ե., 2010:

ՀԱԿ – Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 8, Ե., 1982:

ՄՄ, ԱՊԲԳ – Մ. Մանուկյան, Աստծո պատվիրանները և բնության գաղտնիքները, Ե., 2004:

ՍԻ – Ս. Իշխանյան, Թևափոր խոսքեր, Ե., 1975:

- ՍՍ, ԻՇ – Ս. Սեֆերյան, Իմաստախոս Շեքսպիրը, Ե., 1986:
ՌԻ – Ռ. Իշխանյան, Պատկերազարդ պատմություն հայոց, Ե.,
գիրք առաջին, Ե., 1990:
ՎԱ – Վ. Անանյան, Լեռներ հայրենի, Ե., Հայպետհրատ, 1963:

Ե. Մաթեմատիկա, ֆիզիկա և ինֆորմատիկա

- Ա – Ադամով Գ., Երկու օվկիանոսների գաղտնիքը, Ե., Հայպետհրատ, 1964:
Գ – Գյոթե, Աֆորիզմներ և իմաստություններ, Ե., 2008:
ԼԽ – Լ. Խաչատրյան, Հետաքրքրաշարժ լեզվաբանություն, Ե., 2010:
ԼԽ, ԼՆ – Լ. Խաչատրյան, Լեզվաբանության ներածություն, Ե., «Ձանգակ-97» հրատ., 2008:
ՀՁ – Հ. Զաքարյան, Հայոց լեզվաքաղաքականության պատմությունից, «Հայերենագիտության հիմնահարցեր և զարգացման հեռանկարներ, ԵՊՀ միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածու», Ե., ԵՊՀ հրատ., 2013 (128-142):
ՀՍՀ – Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 8, Ե., 1982:
ՇԱ – Շ. Ասիլբեկյան, Մեքենական թարգմանության խնդիրները, «Կանթեղ: Գիտական հոդվածների ժողովածու», № 3 (48), Ե., 2011 (65-69):
ՍԻ – Ս. Իշխանյան, Թևավոր խոսքեր, Ե., 1975:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու խոսք.....	3
Հնչյունաբանական վերլուծություն	8
Ուղղախոսություն և ուղղագրություն	10
Ձայնավորների արտասանությունը.....	10
Երկհնչյունների արտասանությունը	12
Բաղաձայնների արտասանությունը.....	14
Ձայնավորների ուղղագրությունը	19
Երկհնչյունների ուղղագրությունը.....	31
Յ ձայնակապի ուղղագրությունը.....	36
Բաղաձայնների ուղղագրությունը	40
Կրկնակ բաղաձայնների ուղղագրությունը	85
Եվ-ի ուղղագրությունը	89
Մեծատառերի ուղղագրությունը.....	94
Բառերի միասին, անջատ կամ գծիկով գրությունը.....	99
Վանկ.....	102
Տողադարձ.....	109
Բառային շեշտ	111
Հնչյունափոխություն	113
Հավելված 1.....	120
Հավելված 2	135
Սկզբնաղբյուրների համառոտագրություններ.....	150

Լ. Ն. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ, Մ. Ռ. ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԼԵՁՎԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ՀՆԶՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

*Ուսումնական ձեռնարկ բուհերի ոչ մասնագիտական
ֆակուլտետների համար*

Համակարգչային ձևավորումը՝

Լիանա Մինասյանի

Կազմի ձևավորումը՝

Արարո Սարգսյանի

Տրաքանակը՝ 200:

ԷԴԻՑ ԴՐԻՆՏ
Երևան, Թումանյան 12
հն.՝ (374 10) 520 848
www.editprint.am
info@editprint.am

ЭДИТ ПРИНТ
Ереван, ул.Туманяна12
Тел.: (374 10) 520 848
www.editprint.am
info@editprint.am